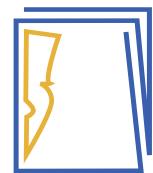

Prosvjetni rad

List crnogorskih prosvjetnih, kulturnih i naučnih radnika

„GRЛИCA“, prva crnogorska periodična publikacija (Cetinje, 1835-1839)

„PROSVJETA“ (Cetinje, 1889-1901)

„PROSVJETNI RAD“ (od 15. januara 1949)

Broj 9 SEPTEMBAR 2012 Izlazi mjesечно, cijena 0,40 € ISSN 0033-1686

DOBITEK „OKTOIHA“ 1998.

Počela školska 2012/2013. godina

UZ OSMIJEH I NOVA LICA

Prvi školski dan u OŠ „Risto Ratković“ u Bijelom Polju

U svim crnogorskim vaspitnoobrazovnim ustanovama školska 2012/2013. godina počela je 3. septembra. Prvi radni dan obilježen je intoniranjem himne Crne Gore, upoznavanjem s kućnim redom i rasporedom časova. U osnovnim školama nastavu će pohađati oko 70.000 đaka, dok je u klupama 46 srednjih i tri umjetničke škole više od 30.000 učenika.

Posebno svečano bilo je na prijemima prvaka uz riječi dobrodošlice, prigodan program, osmijeh i poneku suzu... „Jeste da smo mnogo razgovarali, s radošću kupovali knjige i školski pribor, trema je ipak nadjačala“, kaže otac uplakanog podgoričkog prvaka. Učiteljica petogodišnjeg Nikole objašnjava da se adaptiranje na nova lice i novu sredinu brzo okončava i da, zahvaljujući timskom radu vaspitačica i učiteljica, ulazak najmladih u svijet znanja svima predstavlja radost.

Ivana Krulanović, Ana Mirković i Tijana Lješković, učenice IX razreda OŠ „Luka Simonović“ u Nikšiću, priznaju da im je posljje dugog ljetnjeg raspusta bilo teško privići se na nove đačke obaveze. Ipak, sve je lakše u sasvim novom, rekonstruisanom ambijentu i u toj i u mnogim drugim školama širom zemlje.

Intervju: Akademik prof. dr Radovan Radonjić

INTELEKTUALNA TRABANTERIJA I DALJE O TROŠKU SVOJE DRŽAVE RADI ZA TUĐ RAČUN I INTERES

(str. 6-7)

Program IPA 2010:
Podrška punom procesu socijalne inkluzije

REFORMA NEMINOVNA

(str. 8)

Izdjana Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva:
Informatika 6 (prvi elektronski udžbenik u Crnoj Gori)

KLIKOM DO ZNANJA

(str. 11)

Jubilej:
65 godina Umjetničke škole za muziku i balet, „Vasa Pavić“

DECENIJE USPJEHA

(str. 13-16)

Š. B.

Nikola Racković:
Obzorja crnogorske filozofije

TRAGANJE ZA NOVIM RJEŠENJIMA

(str. 23)

Sreten Zeković:
Njegošev shvatnje crnogorskoga narodnosno-nacionalnog (etničkog) bivstva

CRNOGORCIZAM U KLINČU ILIRIZMA I SRBINIZMA

(str. 24)

Milenko Ratković:
Iz istorije crnogorskog prekograničnog školstva: Skadarska škola

VELIKI DOPRINOS OČUVANJU NACIONALNOG IDENTITETA

(str. 25)

Ministar prosvjete i sporta Slavoljub Stijepović primio Petra Tadića, osvajača bronzane medalje na međunarodnoj olimpijadi iz fizike

MLADI TALENTI BUDUĆNOST CRNE GORE

PRIZNANJE KAO PODSTREK: Ministar Slavoljub Stijepović i Petar Tadić

Ministar prosvjete i sporta Slavoljub Stijepović primio je Petru Tadiću, učenika Gimnazije „Stojan Cerović“ u Nikšiću, koji je osvojio bronzanu medalju na 43. međunarodnoj olimpijadi iz fizike i zahvalio mu na osvojenoj medalji, koja predstavlja kako njegov lični uspjeh tako i uspjeh obrazovnog sistema, prosvjetnih radnika i cijelokupne Crne Gore. Ministar je istakao da ulaganje u talentovane i mlade ljude, koji će graditi budućnost Crne Gore, predstavlja jedan od osnovnih ciljeva Ministarstva i Vlade Crne Gore. On je uručio Tadiću priznanje, kao i laptop, simboličan poklon Ministarstva za njegov uspjeh. Osim toga, kao podstrek za uspjehe i dalje školovanje dodijeljena mu je jednogodišnja stipendija.

Petar Tadić zahvalio je na lijepom prijemu i naglasio da će se u narednom periodu još više truditi i ulagati u svoje obrazovanje kako bi Crnu Goru predstavljao na najbolji mogući način.

Prijemu su prisustvovali prof. dr Željko Jaćimović, direktor Ispitnog centra Crne Gore, Duško Rajković, direktor Centra za stručno obrazovanje, kao i Marko Vukašinović, šef Odjeljenja za međunarodnu saradnju i evropske integracije.

Lj. V.

ISBN 0033-1686
9 780033 68008

Promovisana istorija crnogorske književnosti

TEMELJ DRŽAVNOG I KULTURNOG IDENTITETA

Nakon promocije u Nikšiću, trotomna „Istorijska crnogorska književnost”, u izdanju Instituta za crnogorski jezik i književnost, promovisana je i u Podgorici. Direktor Instituta i urednik ovog izdanja, doc.

koji, nažalost, nije dočekao njegovo ostvarenje, dr Čirgić je najavio skoro početak pripreme četvrtog i petog toma.

O knjigama su govorili: prof. dr Novak Kilibarda, akademik Radoslav Rotković, prof. dr.

čitanja starih tekstova, i za buduće pisce”. Trotomna istorija je, prema riječima akademika Radoslava Rotkovića, „istorijski trenutak u crnogorskoj nauci”, dok je prof. dr Milorad Nikčević, govoreći o preprekama na

dr Adnan Čirgić rekao je da je do sada „književno blago Crne Gore bilo skriveno i od nas sa-mih”. Odajući priznanje autori-ma i saradnicima na projektu, a posebno njegovom inicijato-ru prof. dr Vojislavu Nikčeviću

Milorad Nikčević, Aleksandar Radoman i Nela Savković-Vukčević. Svi oni istakli su značaj ovog djela kao, kako je istakla Nela Savković-Vukčević, „prve istorije naše poetike, koja će biti jaka inspiracija – i za nova

J.Vk.

Vlada Crne Gore

BESPLATNI UDŽBENICI ZA 15.058 UČENIKA

Poklanjanjući posebnu pa-znju zaštiti životnog standar-da najugroženijih kategorija stanovništva, Vlada Crne Gore usvojila je Program obezbjeđenja besplatnih udžbenika za ovu školsku godinu. Kao i ranije, ovim programom obu-haćena su deca korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice, bez roditeljskog stara-nja na porodičnom smještaju, deca koja su smještena u ustanovama socijalne i dječje zaštite, ona sa smetnjama u razvoju, koja pohađaju posebne vaspitno-obrazovne ustanove, kao i deca romske nacionalnosti – ukupno 15.058 u svim kategorijama. Da bi ostvarili to pravo, učeni-ci su bili obavezni da školskim bibliotekama vrati udžbenike koje su dobili besplatno za prethodni razred i donesu pot-vrdnu centra za socijalni rad.

Ministar rada i socijalnog staranja dr Suad Numanović podsetio je da je dodjela besplatnih udžbenika najugro-ženijim kategorijama društva praksa Vlade u posljednjih desetak godina.

Za dečju korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice, koja pohađaju prvi, drugi i treći razred osnovne škole, obezbjeđena je pomoć od 50 eura za kupovinu novih udžbenika. Isti sumi za nove udžbenike dobili su i učenici

koji idu u srednje stručne ško-le. Dečja korisnici materijalnog obezbjeđenja porodice i deca sa smetnjama u razvoju koja su uključena u redovan vaspitno-obrazovni proces, a pohađaju četvrti, peti, šesti, sedmi, osmi i deveti razred osnovne škole, dobila su udžbenike preko školskih biblioteka, kao i gimnazijalci. Oni koji su smje-

šteni u ustanove socijalne i dječje zaštite došli su do knjiga preko tih ustanova.

Ministarstvo za zaštitu manjinskih prava obezbijedilo je novac za nabavku udžbenika za romsku dečju za prvi, drugi i treći razred osnovne škole.

Lj.V.

OŠ „Luka Simonović“ u Nikšiću

POČETAK NASTAVE U NOVOM RUHU

Učenici i nastavnici nikšićke OŠ „Luka Simonović“ novu školsku godinu počeli su u novom ruhu. Tokom ljetnjeg raspusta u okviru projekta „Energetska efikasnost u Crnoj

Maslać (iz Ministarstva ekonomije), koordinatorica projekta „Energetska efikasnost u Crnoj Gori“, izrazila je zadovoljstvo što će i deca i zaposleni nastaviti rad i učenje tehnički mno-

putem ovog projekta do sada su rekonstruisane još tri vaspitnoobrazovne ustanove: „Olga Golović“ iz Nikšića, „Boško Buha“ iz Pljevalja i Srednja stručna škola u Bijelom Polju.

SA SVEĆANOSTI U OŠ „LUKA SIMONOVIĆ“:
Ministar Slavoljub Stijepović, gradonačelnik Nebojša Radojičić i direktorka Nada Dubljević

Gori“ obnovljena je fasada, zamjenjena stolarija, saniran ravnji krov, a ugrađeni su i termostatski ventilii za automatski rad kotlova. Građevinsko zanatske radove izvela je podgorička firma „Fidija“, dok je tehnički dio izveo „Ening“ iz Nikšića. Prigodnoj svečanosti upriličenoj ovim povodom, pored brojnih gostiju iz kulturnog i javnog života grada, prisustvovao je ministar prosvjete i sporta Slavoljub Stijepović, kao i predstavnici Ministarstva ekonomije. Obraćajući se prisutnima, Biljana

go boljim uslovima. Ona je objasnila da su izvedeni radovi finansirani kroz projekt „Energetska efikasnost u Crnoj Gori“, čiji je cilj unapređenje energetske efikasnosti u 15 obrazovnih i zdravstvenih ustanova.

„Vlada Crne Gore je za ovaj projekt obezbijedila kredit u visini od šest i po miliona eura, dok je za unapređenje mjera energetske efikasnosti u vaspitnoobrazovnoj ustanovi OŠ „Luka Simonović“ uloženo 295.000 eura“, naglasila je Ma-slać. Prema njenim riječima,

Nada Kosić, profesorica razredne nastave, rekla nam je da će bolji uslovi rada biti dodatan motiv i stimulans da vaspitnoobrazovni proces i stručno usavršavanje budu na još višem nivou.

Nada Dubljević, direktorka, zahvalila je na pomoći Ministarstvu prosvjete i sporta i Ministarstvu ekonomije, a učenicima i kolegama pozeljela nove uspjehe.

Š.B.

2
Doček crnogorskih olimpijaca u Podgorici:
Vatromet za srebrne rukometnike

Prosvjetni rad

SEPT.

HVALA IM ŠTO SU DONIJELE SLAVU CRNOJ GORI

Nekoliko hiljada građana okupilo se na glavnom gradskom trgu u Podgorici da dočeka sportiste koji su Crnu Goru predstavljali na Olimpijskim igrama u Londonu.

jadi osvojile srebrnu medalju, uslijedio je veličanstven vatromet.

Na bini je s najboljim crnogorskim sportistima bio i Filip Vučanović, predsednik

su doniyele slavu našem rukometu, crnogorskom sportu i Crnoj Gori“, poručio je Vučanović.

U ime sportista prisutnima su se obratile rukometnici

Crnogorski olimpijci sa predsednikom Crne Gore Filipom Vučanovićem

Nekoliko hiljada građana pozdravilo uspjehe sportista

Doček je počeo nastupima crnogorskih pjevača, a kada su na binu izašle rukometnice, koje su na Olimpi-

ce Bojana Popović, Maja Savić i vaterpolista Nikola Janović.

O.D.

Iz Ministarstva prosvjete i sporta

PRIJEDLOGE ZA NAGRADU „OKTOIH“ DOSTAVITI DO 17. OKTOBRA

Ministarstvo prosvjete i sporta, saglasno članu 14 Zakona o državnim nagradama („Službeni list RCG“ br. 38/07), obavještava da se prijedlozi za Nagradu „Oktoih“ za 2012. g. podnose do 17. oktobra.

Za „Oktoih“ mogu biti predloženi pojedinci i ustanove iz oblasti obrazovanja za

izuzetno ostvarene rezultate u vaspitanju i obrazovanju. Zакону su predviđene ukupno tri nagrade u jednoj godini. Prijedlozi se dostavljaju u pisanoj formi i moraju biti obrazloženi.

Za sve navode iz obrazovanja neophodno je ponuditi validle pisanе dokaze.

Prijedlozi se podnose na

adresu:

Ministarstvo prosvjete i sporta, Vaka Đurovića b.b
81000 Podgorica, Žiriju za dojelju Državne nagrade „Oktoih“.

Prijedlozi koji ne budu upućeni Žiriju u naznačenom roku neće se uzimati u razmatranje.

Prijedlozi se podnose na

STIPENDIJE I KREDITI ZA NAJBOLJE

Raspisan konkurs za finansiranje 300 nadarenih studenata i 165 učenika. Opredijeljeno je takođe 3.000 studentskih kredita

Ministarstvo prosvjete i sporta raspisalo je konkurse za stipendije i kredite učenicima i studentima koji postižu najbolje rezultate tokom školovanja. Od 300 studentskih stipendija, 200 je namijenjeno ranijim korisnicima, a 100 onima koji prvi put konkurišu.

Pravo na stipendiju imaju studenti koji su prvi put upisali semestar studijske godine, nisu gubili ni jednu godinu tokom studija, koji su položili sve ispite iz prethodne godine studija i postigli prosečnu ocjenu najmanje devet. Stipendija se odobrava za jednu studijsku

godinu i isplaćuje se u deset mjeseci rata. Pravo na tu vrstu novčane pomoći nemaju korisnici studentskog kredita.

Ministarstvo će dodjeliti i 165 stipendija talentovanim učenicima osnovnih i srednjih škola, od čega 100 ranijim korisnicima, 50 novim i 15 učenicima srednjih škola koji su upisali obrazovni profil za deficitarne kvalifikacije (elektroinstalater, kuvar, instalater u građevinarstvu, tehničar drvoprerađe i poljoprivredni tehničar). Talentoivanog učenika za stipendiju predlaže nastavničko vijeće škole, na osnovu

mišljenja mentora. Prednost pri izboru za stipendiju imaju učenici sa višom prošćenom ocjenom, kao i većim brojem nagrada osvojenih na državnim i međunarodnim takmičenjima.

Ministarstvo će takođe dodjeliti 3.000 studentskih kredita, od kojih je 300 namijenjeno visokoškolcima sa privatnih univerziteta.

Dokumenta treba dostaviti poštom na adresu Ministarstva prosvjete i sporta do 2. novembra.

O.Đ.

XI dani obrazovanja odraslih

ZNAČAJ CJELOŽIVOTNOG UČENJA

Ukazano na nužnost doživotnog obrazovanja, potrebu socijalnog partnerstva na lokalnom i državnom nivou, kao i na neophodnost andragoškog osposobljavanja kadra

Dani obrazovanja i učenja odraslih održani su u organizaciji Ministarstva prosvjete i sporta i Centra za stručno obrazovanje pod sloganom „Živjeti i učiti za održivu budućnost“. U okviru ove manifestacije realizovani su okrugli stolovi, prezentacije, seminari i radionica. Cilj je bio da se ukaže na značaj cjeleživotnog učenja za unapređenje kvaliteta života pojedinca i društveni razvoj, zatim na značaj

čajan je po tome što je Crna Gora prvi put kao samostalna država predstavila rezultate ostvarene na ovom nivou obrazovanja. Na jednom mjestu sabrani su podaci koji obrazovanje odraslih sagledavaju s različitim aspektima (legislativa, finansiranje, obrazovna ponuda, participacija učesnika i dr.).

Organizatori obrazovanja odraslih ukazali su na veliki napredak koji je postignut u obrazovanju odraslih u po-

U saradnji s Opštinom Herceg Novi održan je okrugli sto na temu „Unapređenje saradnje u oblasti obrazovanja odraslih“. Privredna komora Crne Gore organizovala je konferenciju „Put do privrednog rasta“. Održana je i prezentacija obrazovanja odraslih u Sloveniji i primjera dobre prakse. Predstavljena je i Strategija za uvođenje cjeleživotnog učenja na Univerzitetu Crne Gore (2012–2014), a u saradnji s

OPISMENJAVANJE ROMKINJA

Na okruglom stolu „Stvaranje uslova za veće učeće Romkinja u obrazovnim aktivnostima“, koji je organizovan u saradnji sa Odjeljenjem za rodnu ravнопravnost Ministarstva za ljudska i manjinska prava i uz podršku DVV Internacionala, ukazano je na slabo učeće Romkinja u programima obrazovanja. Skupu su prisustvovali predstavnici Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Crvenog krsta, obrazovnih ustanova, te organizatora obrazovanja odraslih i nevladinih organizacija.

Fani Delija, koordinatorka Centra za romsku inicijativu, ukazala je na probleme koju prate uključivanje Romkinja u obrazovni sistem, naglasivši da su one dvostruko diskriminisane: i unutar svoje zajednice, i u društvu kao pripadnice manjine. Posebno je loše to što i one koje završe školu ne mogu da se zapošle. To demotivise ostale pripadnice ove manjine da se školuju.

Ljiljana Garić iz Centra za stručno obrazovanje upoznala je prisutne sa projektima koje je Centar realizovao sa Romkinjama.

Zaključeno je da treba pronaći način da se poslodavci motivišu da zapošljavaju Romkinje, a u saradnji sa Zavodom za zapošljavanje osmisli program za njihovo stručno osposobljavanje radi veće mogućnosti njihovog zapošljavanja i bolje integracije. Poseban akcenat treba da bude na opismenjavanju Romkinja. Takođe je neophodno obezbijediti motivacione stipendije za Rome i Romkinje kako bi mogli da redovnije pohađaju program opismenjavanja i stručnog osposobljavanja.

Manifestacija je otvorena prezentacijom Nacionalnog izvještaja o napretku obrazovanja odraslih za Uneskovu međunarodnu konferenciju o obrazovanju odraslih „CONFINTEA VI“. Ovaj izvještaj zna-

sljednih deset godina. Neke lokalne samouprave u Crnoj Gori imaju pravilan odnos prema tom pitanju, prije svih opštine Tivat i Cetinje. Predloženo je da organizatori obrazovanja odraslih najmanje jednom godišnje podatke o aktivnostima dostave Ministarstvu prosvjete i sporta, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, DVV Internacional iz Njemačke i Kultur-kontakt iz Austrije.

Lj. V.

Opštinom Bijelo Polje organizovan je okrugli sto „Unapređenje saradnje u oblasti obrazovanja odraslih“, kao i seminar „Umjetnost i umjetničke metode u obrazovanju odraslih“.

Organizovanje ove manifestacije posebno su podržali: Ministarstvo prosvjete i sporta, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, DVV Internacional iz Njemačke i Kultur-kontakt iz Austrije.

Skupština Crne Gore usvojila Zakon o stručnom osposobljavanju i usavršavanju visokoškolaca

PRIPRAVNIČKI STAŽ ZA OKO 4.500 VISOKOŠKOLACA

Skupština Crne Gore usvojila je, po skraćenom postupku, Zakon o stručnom osposobljavanju i usavršavanju visokoškolaca. Njime je omogućeno da oni koji se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, a nemaju radno iskustvo, dobiju stručno osposobljavanje u trajanju od devet mjeseci.

Kako je kazao premijer dr Igor Lukšić, devetomjesečno stručno osposobljavanje biće

priznato kao radno iskustvo u trajanju do dvanaest mjeseci i kao uslov za polaganje odgovarajućeg stručnog ispita sa stečenim visokim obrazovanjem. Vlada će za ove namjene iduće godine izdvojiti oko 10 miliona eura. Kreirane su i podsticajne mjere za poslodavce koji, ukoliko žele, mogu sami da izmiruju ova sredstva, a ona će im biti priznata kao višak plaćenog poreza, odnosno

kao poreski kredit. Očekuje se da će na ovaj način oko 4.500 svršenih visokoškolaca odraditi pripravnički staž. Prema procjeni Vlade, na evidenciji Zavoda za zapošljavanje nalazi se 2.000 nezaposlenih visokoškolaca, a očekuje se da će do septembra diplomirati još oko 2.500.

Lj. V.

Ministarka nauke prof. dr Sanja Vlahović boravila u Beču i Salzburgu

JEDANAEST ZAJEDNIČKIH PROJEKATA

Ministarka nauke prof. dr Sanja Vlahović boravila je početkom septembra u Beču i Salzburgu na poziv austrijskog ministra nauke i istraživanja prof. dr Karlheinca Tochterlea (Karlheinz Tochterle). U delegaciji su bili prof. dr Jovan Mirković, predsednik Fondacije za promociju nauke Prona, i doc. dr Mileta Golubović, član Savjeta za nauku – saopšteno je da iz Vladinog Biroa za odnose sa javnošću.

Na sastanku sa čelnicima austrijskih vodećih naučnih institucija razgovarano je o mogućnosti saradnje institucija iz oblasti bazične i primijenjene medicine, biologije mora, nanotehnologija, kao i saradnja u cilju promovisanja nauke u društvu. Takođe je potpisana protokol koji reguliše administrativne i finansijske okvire za realizaciju zajedničkih projekata, kao i radni program saradnje za naredni dvogodišnji period. Mješovita crnogorsko-austrijska komisija prihvatala je 11 projekata iz različitih naučnih oblasti, i to: prirodno-matematičkih, tehničko-tehnoloških, poljoprivrednih, društvenih i humanističkih nauka. U saopštenju se dodaje da je ovo izuzetan skok u odnosu na prethodnu godinu, kada su Crna Gora i Austrija finansirale pet zajedničkih projekata.

Delegacija je posetila Bečki univerzitet, najveću i najznačajniju istraživačku ustanovu u Austriji sa preko 6.700 nauč-

Ministarka nauke prof. dr Sanja Vlahović i austrijski ministar nauke i istraživanja prof. dr Karlheinz Tochterle

nika i istraživača, 15 fakulteta i tri centra. Sa prorektorkom Bečkog univerziteta prof. dr Susan Vejdželin razgovarano je o mogućnostima razmjene studenata, profesora i istraživača, kao i o povećanju broja zajedničkih naučnih projekata. Prilikom posete Univerzitetu primjenjenih nauka, s rektrom prof. dr Arturom Metingerom dogovorena je saradnja u okviru primjenjenih studija i projekata iz oblasti medicinice,

informacionih tehnologija, kao i razmjena studenata.

Tokom pošte Evropskoj akademiji nauka i umjetnosti u Salzburgu predsednik Akademije prof. dr Feliks Unger i ministarka Vlahović razgovarali su o misijama i današnjem stanju akademija u Jugoistočnoj Evropi, ali i modelima buduće saradnje.

O.Đ.

Zavod za školstvo

ZA KVALITETNIJU PEDAGOŠKU PRAKSU

Savjetnici iz Odsjeka za kontinuirani profesionalni razvoj (KPR) Zavoda za školstvo u toku ove godine organizuju 30 savjetovanja za koordinatore i članove timova za profesionalni razvoj u predškolskim ustanovama, osnovnim školama i gimnazijama. Obuka se realizuje regionalno.

Teme savjetovanja za osnovne škole i predškolske ustanove orientacione su: Prezentacija evaluacije Profesionalnog razvoja na nivou škole (PRNŠ-a) na nacionalnom nivou (predstavljanje Izvještaja o implementaciji PRNŠ-a na nacionalnom nivou, dogovor o formi izvještaja o samoe-

valuaciji PRNŠ-a, problemi u implementaciji PRNŠ-a); Kompetentni nastavnici 21. vijeka – definicija kvalitetne pedagoške prakse; Saradničko učenje kao mogućnost obezbjedenja primjene naučenog u školama (kako organizovati saradničko učenje u školi, timovi za podršku primjene naučenog na seminarima, faze u procesu davanja podrške individualnom učenju); Model licenciranja i relicenciranja nastavnika; Nacionalna strategija cjeleživotne karjerne orientacije (2011–2012) i Primjeri dobre prakse (prezentacije škola o primerima dobre prakse u implementaciji PRNŠ-a, iden-

tifikovanje potencijalnih tema i autora tekstova za PRNCG časopis i dr.).

Medijatori savjetovanja za osnovne škole i vrtiće su savjetnici Zavoda: mr Ljiljana Subotić, dr Dušanka Popović, dr Snežana Grbović, Nada Luteršek, Nataša Gazivoda i Željko Korać.

Za gimnazije i mješovite škole u kojima postoje gimnazijska odjeljenja planirana su četiri savjetovanja (Budva, Podgorica, Berane i Bijelo Polje). Medijator je Vidosava Kašćelan.

Lj. V.

U Podgorici održan Forum o sigurnom internetu

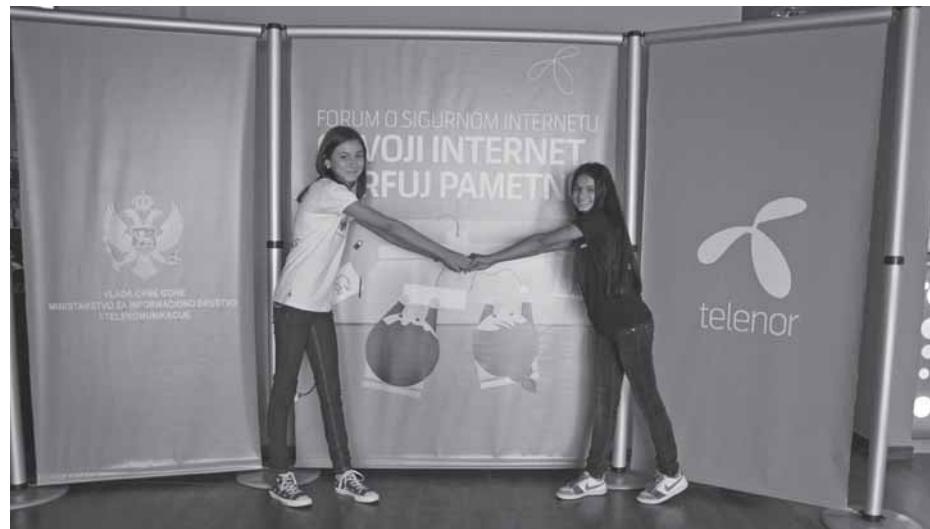
ZA POUZDANJI DIGITALNI SVIJET

U projektu je učestvovalo 20 učenika iz pet osnovnih škola, a priključiće se još 20 osnovnih škola u 10 gradova

U Podgorici je početkom septembra održan Forum o sigurnom internetu, na kojem su predstavljeni rezultati probne faze projekta „Spajamo generacije“, a bilo je riječ i o

veću procenat učenika počeo je koristiti internet između pete i desete godine (69,2%). Od ukupnog broja anketiranih osnovaca, 95,7% koristi internet, a 22,6% njih ima više od

„Podrška brojnih pojedincima koji su sa nama učestvovali u edukaciji 20 ambasadora sigurnog interneta, te angažovanje i interesovanje samih ambasadora, bili su ključni faktori

Predstavljen projekat „Spajamo generacije“

nastavku programa koji će biti održan pod sloganom „Osvoji internet, surfuj bezbjedno“.

Otvaramoći Forum, izvršna direktorka Telenora Crna Gora Karen Hilsen rekla je: „Posebno je bilo zanimljivo vidjeti koliko energije i znanja imaju mladi ambasadori sigurnog interneta. Saradnja Telenora sa ministarstvima i drugim zainteresovanim stranama, a naročito školama, garant je stručnosti i posvećenosti, ali i osnova za nove načine edukacije“, naglasila je Hilsen.

Pomočnik ministra za informaciono društvo i telekomunikacije Radule Novović izrazio je zadovoljstvo zbog učešća u projektu. Prema njegovim riječima, u cilju što sveobuhvatnijeg pristupa ovoj tematici, Ministarstvo je projekt upotpunilo opsežnim istraživanjem o sigurnosti dece na internetu.

Prema tim podacima, naj-

SEMINARI, KVIZ...

U sklopu projekta organizovana su dva seminara za ambasadore sigurnog interneta, kviz „I Genius“, kao i 40 radionica vršnjaka edukacije. Veliku podršku ovoj aktivnosti iskazali su i nastavnici i roditelji. Takmičari su pokazali zavidno znanje, a interaktivnu prezentaciju na temu „Sigurnost na internetu“ održao je Igor Dragičević iz „Telenora“.

Š. B.

neprijatnost putem interneta, 60,8% roditelja razgovara s decom o načinima korišćenja interneta, a 19,7% deci objašnjava kako da koriste internet na sigurniji način.

Pomočnica ministra prosvjete i sporta Vesna Vučurović takođe je ukazala na značaj ovog projekta u obrazovanju dece.

RAD S RODITELJIMA

U projektu je učestvovalo 20 učenika iz pet osnovnih škola („Blažo Jokov Orlandić“ – Bar, „Radomir Mitrović“ – Berane, „Lovćenski partizanski odred“ – Cetinje, „Ratko Žarić“ – Nikšić i „Maksim Gorki“ – Podgorica), a pristupice još 20 osnovnih škola u 10 gradova.

Predstavnici Crne Gore učestvovali na

regionalnoj konferenciji u Neumu na temu „Promjena počinje u meni“

PRAVO NA KVALITETNO OBRAZOVANJE

Četvrta regionalna konferencija na temu „Promjena počinje u meni“, na kojoj su učestvovali predstavnici Crne Gore, održana je u Neumu. Cilj skupa bio je da se pokrene kampanja u kojoj će predstavnici civilnog društva, nastavnici i roditelji raditi zajedno kako bi stvorili platformu, viziju i strategiju za uključivanje svih zainteresovanih u saradničke i proaktivne akcije na nivou škola i zajednica, na lokalnom, državnom i regionalnom nivou, dajući svima do znanja da su promjene moguće i da svi možemo doprinjeti ostvarivanju prava svakog deteta na kvalitetno obrazovanje, rast i razvoj.

Predstavnice Crne Gore u Neumu

Seminar „Nastava moderne istorije Jugoistočne Evrope“

KREATIVNE PREZENTACIJE I RADIONICE

Dvodnevnom seminaru „Nastava moderne istorije Jugoistočne Evrope“, prisustvovalo je 19 nastavnika istorije iz osnovnih i srednjih škola Crne Gore. Oni su prošli obuku za korišćenje dopunskega nastavnog materijala na četiri teme koje se obrađuju u okviru svih

jašević, i Ljiljana Bajčetić, istoričari, zatim Vesna Kovačević, o Metodologiji – metodičarka Vesna Milošević, a moderator radionice bila je Vanja Vuković, istoričar i predsednica Crnogorskog udruženja profesora istorije (HIPMONT). Treba istaći da su na seminaru, osim nave-

svojim kreativnim prezentacijama i radionicama.

Prisutnima se obratio mr Radoslav Milošević Atos, pomoćnik direktora u Sektoru za unapređivanje obrazovanja Zavoda za školstvo istakavši da je ovaj projekat dobio punu

PROJEKAT DOBIO PUNU PODRŠKU: Sa seminara

nastavnih planova i programa u Jugoistočnoj Evropi, a to su Otomansko carstvo, Nacije i države, Balkanski ratovi i Drugi svjetski rat.

Na seminaru su govorili Dragutin Papović, Živko Andri-

denih renomiranih istoričara i predavača, priliku da pokažu svoje trenerске sposobnosti sjajno iskoristile i nastavnice istorije koje su nedavno završile obuku za trenere, poredivši izuzetan profesionalni ugodaj

podršku u Crnoj Gori. „To je prilika za unapređivanje nastave istorije u Crnoj Gori, upoznavanje, razmjenu iskustava i promociju primjera dobre prakse, istakao je Atos Milošević.

O. D.

Oksford centar u Podgorici proslavio 25 godina rada

MEĐU STO NAJBOLJIH U EVROPI

Oksford centar, prva privatna škola za učenje stranih jezika u Podgorici, nedavno je

tor ove škole Marko Lopičić podsetio je na njene početke. „Kroz učionice Oksford

jući kvalitetu nastave, 2006. godine postali smo punopravni član Evropske asocijacije

POSEBNA PAŽNJA NAJMLAĐIMA: Sa proslave jubileja

proslavio 25 godina rada. Na prigodnoj svečanosti organizованoj tim povodom direk-

centra u Nikšiću, Baru, Cetinju i Bijelom Polju prošlo je oko 50.000 polaznika. Zahvalju-

Održano je više sesija i poster-prezentacija, a teme su, pored ostalih, bile: „Prezentacije uspješno realizovanih

aktivnosti, akcija i kampanja u regionu, usmjerenih na iskustva koja mogu poslužiti svima nama i iz kojih možemo učiti“, „Unapređenje kompetencija učesnika u oblastima vođenja kampanje, zagovaranja, korišćenja različitih medija, izrade video-materijala, pisanja vijesti i izvještaja i dr.“, „Aktivnosti na osmišljavanju 1.000 dobitnih ideja za akcije“.

Učesnice iz Crne Gore, između ostalih, bile su: dr Dušanka Popović i mr Ljiljana Subotić (Zavod za školstvo), Nađa Durković (Zavod za udžbenike i nastavna sredstva), dr Sanja Šubarić (Filozofski fakultet), mr Dijana Laković (OŠ „Radojica Perović“), Ljubica Bulatović (OŠ „Milorad Musa Burzan“), Vera Mićunović (OŠ „Olga Golović“), Slavica Leković i Sanja Janjić (OŠ „Oktoih“).

za kvalitet jezičkih usluga, i uvršteni među 100 najboljih škola ove vrste u Evropi. Jedini smo nosioci internacionalnog sertifikata za obrazovne institucije, licence Ministarstva prosvjete i sporta Crne Gore. Oko 60 odsto polaznika naših kurseva su dčeta tinejdžerskog uzrasta, od kojih 30 odsto njih nastavi usavršavanje jezika na višem nivou. U našem centru stiče se znanje poslovнog engleskog, kao i italijanskog jezika. Znanje prenose i domaći i strani predavači, dok jedan akademski menadžer stranac ujedno obučava profesore i nadzire kvalitet nastave“, istakao je Lopičić.

On je dodao da se nastava odvija prema standardima Savjeta Europe, a velika pažnja poklanja se obuci kadrova. Svečanost je bila prilika da se uruče sertifikati o završenom najvišem, šestom nivou Londoniske privredne komore za 72 polaznika škole.

Lj. V.

Š. B.

Maturski i stručni ispit

U SKLADU SA STANDARDIMA

U Ispitnom centru zadovoljni rezultatima. Prolaznost na nivou zemalja iz okruženja i Evropske unije za ovakvu vrstu ispita

U organizaciji Ispitnog centra završeni su junske i avgustovski rok maturskog i stručnog ispita. Učenici završnih razreda gimnazija i srednjih stručnih škola eksterno su polagali obavezne predmete – maternji jezik i matematiku ili drugi strani jezik, a izborne predmete pred svojim profesorima. Predmet Crnogorski srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnosti u junskom ispitnom roku polagalo je 4.818 učenika. Za drugi obavezni predmet većina je izabrala engleski jezik, njih 3.942, a matematiku svega 952 daka. Ruski jezik kao prvi strani jezik birala su 133 daka, francuski pet, a

minimalni prag prolaznosti imaće popravni u januarskom ispitnom roku: 65 daka iz crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti, 12 iz albanskog, 71 iz engleskog, ruskog šest i iz matematike 20. Njima se mogu priključiti i neki vanredni učenici.

U Ispitnom centru zadovoljni su rezultatima. Prolaznost je, kako kažu, na nivou zemalja iz okruženja i Evropske unije za ovakvu vrstu ispita. Direktor Ispitnog centra prof. dr Željko Jaćimović veoma je zadovoljan time kako je protekao ispit. „Administracija i logistika sprovedeni su prema standardima Ispitnog centra,

ceduru, i to ide svojim tokom“, ističe Jaćimović.

Sve informacije, kao i ranije, bile se na vrijeme istaknute na veb-sajtu, tako da su učenici blagovremeno imali uvid u sva dešavanja.

Na prijedlog Ispitnog centra biće doraden Pravilnik o postupku i načinu polaganja maturskog ispita. Ministarstvo prosjevete formiralo je komisiju koja do kraja septembra treba da završi taj posao. Njime bi trebalo precizirati neke stavke. Tako, na primjer, treba odgovoriti o statusu učenika koji se školju u inostranstvu a ne mogu pristupiti ispitu, što s onima koji su na dan ispta

SVE MANJE ZAHTJEVA ZA UVID U TEST: Učenici Gimnazije „S. Škerović“

italijanski 21.

Učenici koji nijesu bili uspješni u junu, kao i većina daka koja je vanredno završila školovanje, polagali su u avgustovskom roku. Znanje iz predmeta Crnogorski srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost provjeravano je za 215 učenika, iz albanskog jezika i književnosti 45, iz matematike 124, engleskog 120, ruskog pet, francuskog jedan, njemačkog dva.

Oni koji nijesu dostigli

Nije bilo nikakvih, čak ni sitnih propusta. Imali smo dobru saradnju s direktorima škola, našim koordinatorima i test-administratorima, te s učenicima i roditeljima. Kako je ovo druga zvančna matura, ne računajući probe, pretpostavljamo da su svi bili informisani kako ovaj proces teče, kakva je logistika, administracija. Za razliku od prošle, ove godine imali smo mnogo manji broj kandidata koji su zahtijevali uvid u test. Svi smo se već privikli na pro-

bolesni, a što s test-administratorima koji ne odrade posao kako treba. Jaćimović očekuje da pravilnik bude završen do kraja septembra kako bi predstavnici Ispitnog centra, kao i svake godine, obišli sve škole, sastali se s direktorima, profesorima iz čijih se predmeta deca testiraju, kao i predstvincima učenika i roditelja, i informisali ih o novinama.

Lj. V.

EMANCIPACIJA ŽENA: Proces koji traje

USPJEŠNIJE OD MUŠKARACA

Jednakost žena i muškaraca jedna je od centralnih etičkih i političkih vrijednosti, istaknuto u diskusiji u Američkom ugлу

Povodom Dana jednakosti žena, koji se obilježava u SAD i kojim je 1920. godine američki Ustav dao ženama pravo glasa, u Američkom ugлу u Podgorici održana je diskusija na temu „Žene uspješnije od muškaraca“.

Goće panel-diskusije bile su uspješne žene iz Crne Gore i SAD: Maraja Lejn Gomez, še-

fica konzularnog odjeljenja u Ambasadi SAD u Podgorici, Tamara Popović, portparolka Uprave policije, Sandra Kolaković, selektorka Ženske kadetske rukometne reprezentacije, i Radojka Ražnatović, privatna preduzetnica.

O ženama u diplomatskoj govorila je Maraja Lejn Gomez, ističući specifičnost te profe-

sije, stalne promjene mjesta boravka, posebne uslove rada i obaveze. Da bi žena uz ovaj posao ostvarila i svoj porodični život, potrebno je razumijevanje partnera i pomoći u odgajanju i njezi dece. „Pored ogromnih dodatnih obaveza koje žene imaju u odnosu na muškarce, s ponosom ističem da je danas u svijetu sve više

I dalje na putu ostvarivanja jednakosti

Učestvujuci u diskusiji, Sandra Kolaković, selektorka Ženske rukometne kadetske reprezentacije, i Radojka Ražnatović, privatna preduzetnica.

Maraja Lejn Gomez, šefica konzularnog odjeljenja u Ambasadi SAD u Podgorici, i Tamara Popović, portparolka Uprave policije.

Projekat Zavoda za zapošljavanje Crne Gore „Radna praksa za visokoškolce“

U PRIVREDI 500 MLADIH SA FAKULTETSKOM DIPLOMOM

Program vrijedan oko 750.000 eura poslodavce neće finansijski opterećivati. Oni će biti učitelji i mentori koji će omogućiti da mladi ljudi unaprijede teorijska i steknu praktična znanja

U toku je projekt Zavoda za zapošljavanje Crne Gore „Radna praksa za visokoškolce“, u okviru kojeg je 500 mladih sa fakultetskom diplomom započelo radnu praksu u sektoru privrede (mikro, malim i srednjim preduzećima).

Projekat je vrijedan oko 750.000 eura. Poslodavce neće finansijski opterećivati. Oni će biti učitelji i mentori koji će omogućiti da mladi ljudi unaprijede teorijska i steknu praktična znanja. Predviđeno je da praksa traje šest mjeseci i mladi će u tom periodu biti u mogućnosti da se nametnu poslodavcima znanjem, inovativnošću, željom da uspiju, i na taj način obezbijede trajnije zaposlenje. Ovako stecena znanja mogu iskoristiti i za pokretanje svog biznisa. Praktikanti će dobijati mjesечно neto platu u iznosu 150 eura i imati na to plaćene obaveze i doprinose (249,28 eura).

U Zavodu ističu da se na ovaj način izlazi u susret i poslodavcima – da bez dodatnih finansijskih opterećenja dođu do kvalitetnog kadra, te da kroz jedan vid probnog rada obuče kadar za svoje potrebe. Kako ističu, visokoškolci rade po osam sati dnevno, i imaju prava i obaveze kao i ostali za-

posleni. Sa njima je zaključen ugovor o radu, prijavljeni su Poreskoj upravi i ide im radni staž.

Jasmina Đukić, koordinatorica programa za karijeru i razvoj, kaže da je radna praksa u okviru ovog projekta koncipirana u tri faze. Prva je usmjerenja na upoznavanje, otkrivanje profesionalnog identiteta i opservacija (prije mjesec). Na početku druge faze upućuju se na radno mjesto i uz pomoć mentora identificuju zadatke i dužnosti. Treća faza usmjerena je na izradu projektnog zadatka u cilju unapređenja organizacije rada. Tokom trajanja prakse vodiće se dnevnik.

Prije početka radnog dijela, za sve polaznike organizovane su pripremne, motivaciono-informativne radionice, čiji je cilj da se mladi kroz interaktivni rad pripreme za rad u preduzećima. Na radionicama su obrađivane teme o vještinama komuniciranja i pregovaranja, važnosti timskog rada, o odgovornosti kao osobini koju svaki zaposleni mora da izgrađuje, o ulogama u preduzeću, važnosti inicijative, prilagođavanju i fleksibilnosti na radnom mjestu i sl. Namjera ovih radionica, a i cijelog projekta, jeste da omogući mladima što brži pre-

nos teoretskih znanja stecenih tokom školovanja i njihovo brže uključivanje u svijet rada.

Mladi su pokazali veliko interesovanje – prijavilo se njih više od 800. Na području Biroa rada Podgorica (sa kanclerijama Danilovgrad, Cetinje i Kolašin) posao je dobilo 140 visokoškolaca, u Beranama, Rožajama i Plavu 68, na području Herceg Novog, Tivta i Kotora 25, u Nikšiću, Plužinama i Šavniku 134, u Pljevljima i na Žabljaku 38, u Bijelom Polju i Mojkovcu 60, a u Baru, Ulcinju i Budvi 35.

I poslodavci su bili zainteresovani. Više od 300 preduzeća iz realnog sektora videlo je u ovom projektu priliku za nova zapošljavanja.

U Zavodu smatraju da je ovo značajna podrška privredi Crne Gore, prvenstveno mikro, malim i srednjim preduzećima, da zapošljavanjem mladih u vrijeme ekonomske krize podmlade svoje timove, dođu do mladih, inovativnih i ambicioznih visokoškolaca. A visokoškolcima je to šansa za sticanje prvi radnih iskustava i prvi korak u izgradnji profesionalnih karijera.

Lj. V.

Međunarodni fond iz Rusije darivao CANU

LEGAT PET UMJETNIČKIH SLIKA

Crnogorska akademija nauka i umjetnosti dobila je ovih dana na poklon vrijedan legat iz Međunarodnog fonda „Kulturno nasljeđe“ iz Rusije – pet umjetničkih slika inspirisanih motivima iz Crne Gore. Djele su nastale u umjetničkoj koloniji Fonda, smještenoj u Stolivu, koja okuplja poznate umjetnike iz Rusije, Ukrajine, bivših republika SSSR-a, a u posljednje vrijeme i drugih

država. Predsednik Fonda dr Viktor Karcev uručio je tom prilikom zlatne medalje i diplome članovima CANU kao najzaslužnijima za saradnju iz oblasti kulture između Crne Gore, Rusije i Ukrajine: Momiru Đuroviću, predsedniku CANU, Ranislavu Bulatoviću, Dragunu Vukčeviću, Perku Vukotiću i Pavlu Pejoviću. Priznanje je dobila i ambasadorka Ukrajine u Crnoj Gori Oksana Sljusarenko,

J. V.

koja je bila inicijator ove akcije. Predsednik CANU, uručujući poklone dr Karcevu, kao i ambasadorki Sljusarenko, zahvalio je na donaciji, ističući da će Akademija, useljenjem u novu zgradu, ljepotu i vrijednost poklonjenih djela dijeliti sa svim ljubiteljima likovne umjetnosti.

rezultate. U protivnom, rezultati bi izostali“.

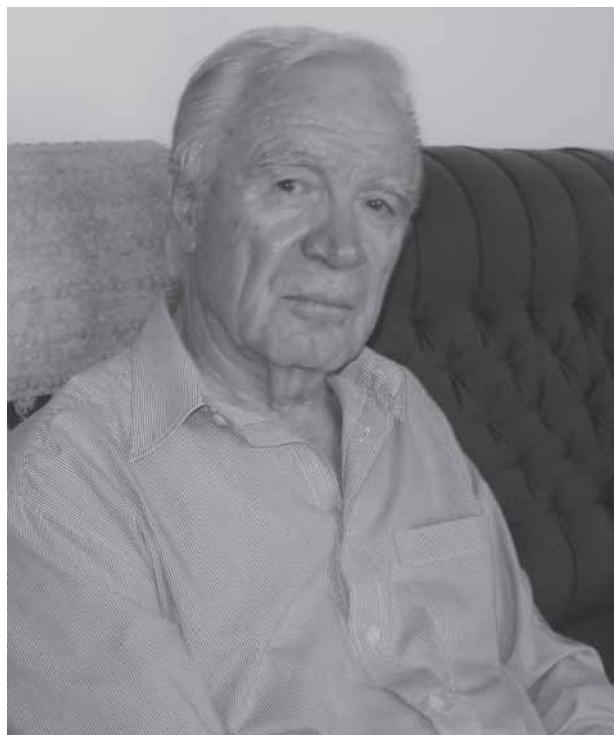
Vlasnica firme „Frutiera“ Radojka Ražnatović ističe da je put do uspjeha u biznisu vrlo trnovit i zahtjevan: „Preživljavajući uspone i padove istražala sam u svojim namjerama – stvorila sam porodični biznis i pružila kvalitet zdrave hrane koja je našla svoje mjesto na tržištu. Društvo bi trebalo da daje veću finansijsku podršku u očuvanju i razvoju uspješnih firmi, čime bi se omogućilo širenje kapaciteta, mogućnost zapošljavanja, građenje bogatijeg društva, kako je to praksa u zemljama EU“.

Jednakost žena i muškaraca jedna je od centralnih etičkih, političkih i drugih vrijednosti, čemu se teži. U dajloj borbi za ispunjenje rodne ravнопopravnosti neophodno je ukidanje dvostrukog moral-a i potpuno uzajamno razumijevanje, uz solidarnost, prilagođavanje i jak osećaj za zajednicu.

I. Čarapić

INTELEKTUALNA TRABANTERIJA I DALJE O TROŠKU SVOJE DRŽAVE RADI ZA TUĐ RAČUN I INTERESE

Ne opstaju najduže, ne preživljavaju najveća iskušenja i ne opravdavaju najviše smisao svog postojanja prostorno najveći, ekonomski najjači i vojno najsilniji narodi i države, već oni koji su duhovno jaki i veliki. Jedan od pojavnih oblika trenda permanentne duhovne regresije koji je prisutan u Crnoj Gori je snažna penetracija Srpske pravoslavne crkve u obrazovni proces. Kome je u Crnoj Gori u interesu da zemlju sa "evropskog puta" vraća u duhovne lavirinte srednjeg vijeka i radi toga vjerovanje pretpostavlja objašnjenjima, a misticizam razumu? Slika Crne Gore do koje sam došao istražujući tokove i razvoj njene političke misli, dramatično je drugačija od one koju nam nudi dvorska istoriografija i dokle god ona ne bude matrica na kojoj će se formirati istorijska svijest crnogorskih građana graćemo u problemima svoje nedovršene prošlosti

Akademik prof. dr Radovan Radonjić je ličnost znanih i prepoznatljivih stvaralačkih dometa, koja je crnogorsku nauku, prosvjetu i kulturu obogatila djelima trajne vrijednosti. Njegova naučna djela su originalna i nova (po tematici), beskompromisna i hrabra (po zasijecanju u korijene, odnosno suštini pitanja i problema kojima se bave), inovativna i transformativna (po rezultatima i porukama) – što ih odistači stvaralačkim opusom koji obilježava vrijeme u kojem je djelovalo, a time i trajnim kulturno-duhovnim dobrom Crne Gore. Rođen je 13. XII 1936. na Njegušima. Završio je Višu pedagošku školu i Fakultet političkih nauka u Beogradu, dje je i magistriro (1969) i doktorirao (1973). Redovni je profesor univerziteta, redovni član Dukljanske akademije nauka i umjetnosti i profesor na Fakultetu za državne i evropske studije. Spisateljska djelatnost profesora Radonjića bogata je, raznovrsna i obimna. Objavio je samostalno 43 knjige (od kojih su pet univerzitetski udžbenici). Koautor je dviju knjiga, a sedam knjiga je priredio za objavljanje. Prvi je crnogorski univerzitetni nastavnik koji se svesrdno uključio u proces pripreme za uvođenje građanskog obrazovanja u crnogorski obrazovni sistem. Kao jedan od rukovodilaca projekta „Građanin“, koji je realizovan u saradnji sa Ministarstvom prosvjeti i nauke Crne Gore i američkim Centrom za demokratiju u Kalabasasu (in-ače prvim i najvećim te vrste u svijetu), priredio je priručnike za nastavnike i učenike u crnogorskim osnovnim školama i dao izuzetan doprinos utemeljenju ovog programa kako u crnogorskim osnovnim i srednjim školama tako i na Univerzitetu Crne Gore. O Radonjiću je TVCG snimila dva jednočasovna filma za potrebe svog obrazovnog programa. Autor je programa za pet novih na-

stavno-naučnih predmeta i pisac pet prvih crnogorskih univerzitetskih udžbenika u tim oblastima, kao i rukovodilac debatnih i retorskih klubova na Univerzitetu Crne Gore, čiji je rad unio nove kvalitete u nastavno-obrazovnu djelatnost i izuzetno doprinio razvoju i njegovanju gorovne kulture i kulture dijaloga kako kod studentske populacije tako i u osnovnim i srednjim školama, dje je to ubrzo prihvaćeno. Dobitnik je Nagrade oslobođenja Cetinja (1973), Trinaestojulske nagrade Crne Gore (1975), Nagrade oslobođenja Titograda (1980). Odlikovan je Ordenom rada sa zlatnim vijencem i Ordenom Republike sa srebrnim vijencem.

Bavite se kompleksnim pitanjima crnogorskog nacionalnog i državnog identiteta. Koliki je značaj obrazovanja, nauke i kulture za njegovo očuvanje, afirmaciju i skladno unapređivanje?

– Kultura je ishodište i utočište svakog nacionalnog i državnog identiteta i subjektiviteta. Cjelokupna istorija civilizacije potvrđuje da ne opstaju najduže, ne preživljavaju najveća iskušenja i ne opravdavaju najviše smisao svog postojanja prostorno najveći, ekonomski najjači i vojno najsilniji narodi i države, već oni koji su duhovno jaki i veliki.

Sve veliko u ljudskoj istoriji nije stvorio ni etnik ni vjernik nego čovjek

To pravilo važi i za crnogorski narod i državu – u cjelini i pojedinačno. Nauka i obrazovanje, kao temeljni konstitutanti kulture i kulturnog, izuzetno su važna prepostavka za razumijevanje i unapređivanje svega što se uobičajeno ubraja u tzv. identitetska pitanja. Najprije, zato što samo onaj ko je naučen i obrazovan može da shvati da sve veliko u ljudskoj

istoriji nije stvorio ni etnik ni vjernik nego čovjek. Zatim, zbog toga što su identitetska pitanja u principu samo drugi naziv za prava čovjeka da ima svoju državu, naciju, kulturu, jezik, crkvu i sve ostalo što je od važnosti za njegov miran, siguran i dobar život. Ta prava se, međutim, iako spadaju u takozvana prirodna prava, ne stiču oktrosanjem već se osvajaju u živoj pragmi i magmi života.

Identitetska prava osvajaju se u živoj pragmi i magmi života

Sve to važi i za paletu tzv. identitetskih pitanja u Crnoj Gori. Još preciznije, građani Crne Gore, poput svih drugih ljudi na svijetu, mogu da dodu do rješenja svojih identitetskih pitanja onoliko brzo i uspješno koliko su svjesni sopstvene uloge i pozicije u tom procesu, odnosno odgovornosti za jedno i drugo. A to se može biti i imati jedino onda kada se zna: da je učenost, kako bi Konfuciće rekao, jedna od tri najvažnije „stvari“ koje bi trebalo da poštede akter političkih procesa, budući da ga ona sprečava da bude uskogrud i omogućava

mu da se pravilno orijentise u životu; da čovjek koji obrazovanjem ne stekne sposobnost vaganja svih činjenica koje su bitne za rješavanje praktičnih pitanja i problema, kako Platon upozorava, postaje žrtva anarhije u kojoj trijumfuju niži elementi; da je građanin, kako bi Ciceron rekao, oslonac države i da, kada su u pitanju njegove obaveze da bude odan istini i pravdi, spremjan da štiti prava i imovinu drugih jednako kao i svoja, te da u svakog doba podje u rat radi odbrane otadžbine – nema privatnih lica; da imperativ kulture demokratskog društva jeste da bude prožeta naučnim duhom i da ima puni respekt prema razumu kao supstratu znanja koje seže do suštine stvari; da realizam i pragmatizam, a ne romantizam i idealizam, čine osnovu na kojoj se stvaraju i organizuju društvo i država, tako da nijedna mjeru drugog ne može da zamjeni prvo; da za svrishodno funkcionisanje vlasti u državi, osim rodoljubive retorike i jakih emocija, valja imati i mnogo čega drugog, uključujući i odgovarajuća faktička „operativna“ znanja i sposobnosti onih koji taj posao vrše; da za državnu organizaciju, kao i za svaki sistem racionalno i funkcionalno uspostavljenih veza i odnosa, važi pravilo da daje onoliko koliko se u njega uneće, što faktički znači da sve u njemu što potiskuje logiku zdravog razuma i realnog interesa ljudi predstavlja input koji nikakva sistemska konverzija ne može učiniti faktorom stabilnosti i napretka. Najzad, zbog toga što nije isto hoće li građanin Crne Gore, na primjer, kao polazište za definiranje programa svog angažovanja

na rješavanju tzv. identitetskih pitanja uzeti „učenje“ svog „Svetog vladike“ da su Crnogorci i u trećoj deceniji XIX vijeka bili skupina nesrećnika na čiju se svijest moglo uticati samo klevtom i molitvom – koje i dalje „pulsira“ u najvišim crnogorskim naučnim, a sljedstveno tome, i državnim kruškovima kao „istorijska istina“ – ili će ipak prihvatiči činjenicu na koju ga uvjerljivo upućuje svjetski poznati naučnik da Crnogorci jedini među slovenskim narodima imaju svoje autentično pravo, kao izraz jedne suštinske velike pravne kulture.

Već više decenija profesor ste i dekan na velikom broju fakulteta, kako državnog tako i privatnih univerziteta. Kako ocjenjujete primjenu Bolonjske deklaracije i stanje na crnogorskim univerzitetima?

– Ne postoji najbolji obrazovni sistem, pa to nije ni onaj promovisan Bolonjskom deklaracijom. Ipak, koliko znam,

sto studijama kao procesom istinskog sticanja znanja i ovlađavanja odgovarajućim vještinama mogu da postignu, te kada i kod koga to mogu da postignu. Diploma koja se stiče u takvom obrazovnom sistemu atest je odgovarajućih znanja i vještina, s kojima se bez naknadnih testova i doškolovanja može ući u radni i životni proces, a ne puka potvrda „akademskog stepena“ za čiju su naknadnu valorizaciju potrebna kojekakva dovjiranja, kombinovana više ili manje s kriminalnim radnjama ove ili one vrste.

Ima li se to što „Bolonja“ traži, ima se dobar obrazovni sistem

Univerzitet s „bolonjskim“ obrazovnim sistemom hram je nauke, a ne masovno priježište onih (nastavnika i studenata) koji nemaju de drugo. Na njega se stupa po strogo utvrđenim principima i kriterijumima i ostaje na njemu samo dote dok se oni poštuj-

Utemeljivač ste u Crnoj Gori akademskog i interdisciplinarnog proučavanja beštetništva i retorike. Takođe i liderstva. U savremenom svijetu jedno društvo, ako želi biti moderno i uspješno mora posedovati u svim oblastima određeni kvantum liderstva. Koliko u ovim sposobnostima i vještinama zaostajemo za razvijenim zemljama?

– Dva su me momenta opredijelila da se time bavim: lična „opijenost“ lijeppom riječju i naučna potreba da sagledam kako Crna Gora stoji u tom pogledu.

To je razlog što sam napisao nekoliko knjiga iz te oblasti, uradio koliko se moglo da se retorika uvede u crnogorsku visokoškolsku nastavu, otvorio Školu retorike. Uz knjigu „Liderstvo“, napisanu kao univerzitetski udžbenik, odnosno istoimeni univerzitetski nastavno-obrazovni predmet (na kome sam se jedno vrijeme neposredno angažovao), to je bio jedan od pokušaja

CRNOGRSKA RETORIKA JESTE GOVOR SLOBODE, LJUDSKOSTI, VJERE I NADE

– Naučni interes da saznam nešto više o tome kakva je i de je u odnosu na druge crnogorske retorika, učinio je da i tomu pitanju posvetim jednu svoju studiju. Rezultati do kojih sam došao pišući „Crnogorsku retoriku“ pokazuju da je crnogorska retorika nastala iz osebujnog kulturno-duhovnog, posebno psihološko-etičkog bića naroda i države čijeg glavnog subjekta – građanina – prije i više od ostalih „antičkih“ i inih osobina i vrlina, krasiti svijest: da samo život slobodnog čovjeka ima smisla; da čovjeku slobodu ne može donijeti niko drugi do on sam; da putevi i sredstva osvajanja slobode nijesu unaprijed i jednom za svagda dati, već da se ona stalno iznova osvaja, uvijek na način koji određuju faktičke, a ne idealno zamišljene okolnosti. Taj građanin, Crnogorac, velik je, neustrašiv i neuništiv zato što je čovjek – sasvim običan, normalan čovjek. On voli slobodu, pravdu i pravičnost, ali cijenu ovih nikad ne određuje bez odmjeravanja vlastitog učinka u njihovom stvaranju. Zna da bude i surov i sujetan, i prijek i žestok, ali i dovoljno hrabar i razborit da se suoči sa sobom, ispravi greške i ponese konsekvence za nepravdedno učinjeno. Bliska mu je filozofema da se onaj koji se topi hvata i za pjenu, ali mu je svjestveno i pregalashtvo u čiju čast je Gleston izrekao čuvenu apoteozu: „Veličina ljudske radnje i ljudskog karaktera ne zavisi uglavnom od razmjera pozornice na kojoj se ona javlja“. Svjestan je da su mu moći spram velikih (država i vojski, protivnika i saveznika) veoma ograničene, ali nikad ne prestaje da se upravlja po reperima svog istorijskog iskustva koje mu kaže da onaj ko se uspravi nije mali. On nikad ne odustaje od borbe za svoje ideale, i nikad ne zaboravlja ono što je Adam Smit svojevremeno tako lijepo sročio u sentencu: „Naša sreća ili bijeda prvenstveno zavise od duha“. Zato crnogorska retorika jeste govor slobode, ljudskosti, vjere i nade koji zrači prkosom, ponosom i odanošću ideji pravde, slobode i jednakosti.

niko do sada, ni u Crnoj Gori ni bilo de drugo, nije ponudio valjane, utemeljene, principijelno održive naučne, metodološko-teorijske, pedagoške i druge relevantne argumente protiv tog obrazovnog sistema. Taj sistem traži: 1) od društva, da investira koliko treba i što treba u one obrazovne programe koji mogu da daju rezultate, a ne u ono što, stvarajući privid o rezultatima, odgada njegovo suočavanje sa stvarnim problemima i samog obrazovnog procesa i svih koji u njemu, u raznim ulogama, učestvuju; 2) od nastavnika, da su posvećeni svom pozivu, da znaju ono što im taj poziv nalaže, da umiju da to što znaju prenesu na one koje obrazuju, da žive za svoj poziv i od svog poziva i da odgovaraju za rezultate svog rada; 3) od studenata, da studiraju a ne da uče, da to rade redovno, predano, tamo de im najviše odgovara i s razvijenom svješću o tome

ju. Nastavni proces na njemu ne podrazumijeva masovna okupljanja studenata na predavanjima, nego mentorski rad. Njegovim profesorima univerzitet ne služi kao izvor dodatnih prihoda iz dopunske rade, i/ili „referenca više“ u trci za „jačom biografijom“, već kao mjesto naučnog i stručnog dokazivanja. Oni pišu nove knjige, umjesto da jednu istu godinu doštamponiraju i prodaju svojim studentima, uz obavezu da je kupe i samo iz nje uče. Studenti na njemu ne troše energiju u potrazi za tehničkim mogućnostima kako da do prelazne ocjene dođu bez znanja, već u nastojanju da svoje studije završe po najboljim programima, u najboljim univerzitetskim jedinicama i kod najboljih profesora. Imali se to što „Bolonja“ traži, ima se dobar obrazovni sistem. Sistema koji to nema, nije dobar, kako god ga zvali.

Svojom knjigom „Politička misao u Crnoj Gori“ promjenili ste ustaljenu naučnu matricu posmatranja civilizacijskog i emancipacijskog crnogorskog razvoja, osobito posljednjih vijekova. Do kojih najbitnijih zaključaka ste došli u Vašim istraživanjima?

– Politička misao jednog naroda ogledalo je njegove duše, manifestacija njegove duhovnosti, mjera civilizacijske razvijenosti i indikator budućnosti. To pravilo važi i za crnogorski narod. Generalno, crnogorska politička misao je izuzetno otvorena, živa i značajna, sklona reagovanjima

na misaone tokove izvan svog domicilnog prostora, spremna da ih upija, koristi, povodi se za njima. U najvećoj mjeri, ipak, predstavlja autentičan izraz i odraz društvene stvarnosti u kojoj se razvija. Nije imuna od zabluda, promašaja i uzmaka. No, nije joj strano ni stalno, uporno nastojeće da se odupre spoljnim i unutrašnjim potkušajima karnevalizacije istorije, izbjegne metanisanje nad „zlehudom sudbinom“ i iskaže se kao misao, čiji je smisao da suzbija predrasude, otklanja naplavine retrogradnog i razničice granice čovjekovih prava i sloboda. To što se najčešće ispoljava „škrt“ i pretežno u indirektnim formama, uključujući i metaforičke iskaze i pjesničke izraze, ne čini je infierornom u odnosu na blještave katedarske analize i sinteze, manje etički i uopšte duhovno vrijednom i manje korespondentnom s društvenom stvarnošću koju „opservira“. Nije joj manja ni „upotrebljena vrednost“, u smislu da ljudima omogućava da spoznaju što se zbiva pred njihovim očima i uvide kako mogu da postanu „organ tog kretanja“.

Nijesmo privremena tvorevina naseljena izbjeglim ratnicima iz sušednog propalog carstva

Takva, ona otkriva: 1) da Crna Gora nije privremena tvorevina naseljena izbjeglim ratnicima iz sušednog propalog carstva, koja ima smisla samo dotele dok ovima služi kao poligon na kome se primaju za povratak starog sjaja i slave, već istrionska poštobina onih koji u njoj, po najvišoj mjeri vlastite ljudštvo, prave svoj osebujni svjet života u pravdi i slobodi; 2) da u formiranju bitka i bica njenih građana nema ničega izvan okvira opštih socijalno-političkih, psihološko-etičkih, kulturoloških i aksioloških faktora koji determinišu svijest i ponašanje ljudi uopšte i, zavrsno od konteksta u kome se u datom trenutku javljaju, čine

U posljednje vrijeme bavite se mnogim, do sada neobrađenim, stranama crnogorske istorije. Često su Vam zaključci i drugačiji od onih dosadašnjih u tradicionalnoj istoriografiji. Kako vidite proces daljeg objektivnijeg naučnog valorizovanja određenih istorijskih pojava i događaja i njihovog eventualnog dopunjavanja u važećim udžbenicima u crnogorskom obrazovnom sistemu?

Jedinstven zaključak svih tih mojih istraživanja jeste: S istorijskom svježinom kavu imo u sebi, Crna Gora ne može izaći iz košmara u kome se nalazi – identitetskog i svakog drugog. Jednu sam svoju obimnu studiju, posvećenu nekim aspektima crnogorske istoriografije čiji je uticaj na formiranje te svijesti presudan, zaključio konstatacijom da ideal unutrašnjeg uređenja i međunarodne pozicije Crne Gore, kojega ta istoriografija afirmiše i „profilise“, jeste orientalni monarh, u šenci čije nepatvorene duhovnosti, intelektualnog sjaja, državničke mudrosti i neprikosnovene političke volje gospodaju lokalnim poslušnicima, čije lične i porodične probleme, jednako kao probleme zemlje na čijem je čelu, rješava „pokrovitelj“, tako da i on i njegova zemlja imaju smisla i izgleda za opstanak samo dotele dok su u funkciji ostvarivanja nekog „pokroviteljevog“ cilja i dok im ovaj to priznaje.

Na kakvoj se istoriografiji formira svijest savremenih crnogorskih naraštaja

Objašnjavajući otkud to, rekao sam da političko-psihološku i etičko-aksiološku okosnicu tog idealista, čine: 1) „rođljubiva retorika“, čiji su sadržaji kudikamo bliži onima koji bi željeli da, uime srpsko-slovensko-pravoslavnog jedinstva i „opštег dobra“ koje ono „po sebi podrazumijeva“, obe-smisle crnogorski nacionalni, državni, kulturni i svaki drugi

mesta za projekat nezavisne crnogorske države.

Na kraju, uz napomenu da se na takvoj istoriografiji formira svijest savremenih crnogorskih naraštaja, opomenuo sam: Želi li Crna Gora da izđe iz tog košmara i razvija se kao slobodna zemlja – odnosno demokratsko društvo i država čija se budućnost temelji, pored ostalog, i na istinski spoznatim nalozima i razlozima svog milenijumskog trajanja – moraće, uz neke druge, da okrene i novu istoriografsku stranicu. Tome, u principu, nemam što da dodam.

Kakvo je Vaše mišljenje o Zakonu o CANU i da li će po Vama doći do ujedinjenja CANU i DANU i objedinjavanja crnogorskog naučnog i umjetničkog potencijala?

Ideja Vlade o ujedinjanju crnogorskog naučnog potencijala nešto je što treba pozdraviti. Način na koji je to pokušala da uradi nije dobar. Ovo, dakako, ne zbog toga što se zakonom spojeni personalni sastavi dviju akademija ne bi mogli međusobno ljudski, ideološki i svakako drugo brzo sporazumjeti. Sumnjam da bi i naučni razlozi mogli biti uzrok nekih većih tenzija među njima, jer se u tom pogledu ne radi mnogo na objema stranama.

Projektom o CANU i DANU čuva se ono što Crnoj Gori ne treba

Problem je što će, ukoliko se eventualno realizuje Vladin projekt, biti sačuvano upravo ono što Crnoj Gori ne treba. A to što Crnoj Gori ne treba jeste privlačno pribježite s fascinantnim naslovom za jedan broj, vjerovatno na svoj način talentovanih, obrazovnih i vrijednih osoba koje, međutim, ni po stvarnim naučnim referencama, ni po stvaralačkim dometima, ni mogućnostima, nijesu za akademiju nauka.

Drugim riječima, ako se hoće ujedinjavanje naučnih

Prof. Radonjić, zašto u duhovnoj, idejnoj i, ako hoćete, ideološkoj ravni u našoj državi još nemamo jasne strategije djevljanja i razvoja, pa samim tim ni odgovarajućih praksi i rezultata, kao ni efikasnih, učinkovitih i odgovornih naučnih i kulturnih institucija?

Puno je starih i novih razloga što je tako. Jedan razlog je, ipak, najvažniji. Riječ je o tome da država Crna Gora i dalje nema vlastiti državni program. Kad kažem „i dalje“, imam u vidu jedan od paradoxa naše istorije, a to je da je Crna Gora valjda jedina evropska država koja već milenijum opstovala bez oficijelnog državnog programa, ili barem pod vlašću koja takav program nije imala. Podsetimo

đem (velikosrpskom), a ne na vlastitom, odnosno crnogorskom državnom programu. Onaj njihov dio koji se poslije njihovog unutrašnjeg raskola zadržao na vlasti u jednom trenutku se priklonio projektu nezavisne Crne Gore, pa čak i znatno doprinio da se on realizuje, ali nikad nije potvrdio da u taj projekt stvarno vjeruje i da Crna Gora stoga treba da ima svoj državni program.

Grubo poigravanje s himnom, jezikom, školskom nastavom i udžbenicima

Otvoreno paktiranje sa stranom crkvom koja ne priznaje ništa crnogorsko, a Crnu Goru faktičkom kontrolom nekih njenih istorijskih i drugih najvažnijih djelova čini

MNOGO TOGA IMAMO LOŠEGA ZATO ŠTO NEMAMO DRŽAVNI PROGRAM

Kad nemate državni program, kad nijeste svjesni, ili ne morate da budete svjesni, što vam vlastita kultura i duhovnost znači, i što vam ona nalaže u tom i svakom drugom pogledu, otkud možete znati kakve su vam institucije stvarno potrebne, koje njihove programe treba finansirati, bez kojih se i kakvih kadrova ti programi ne mogu realizovati? A, kad toga nema, sasvim vam je svejedno što se tamo dešava, pod uslovom da vas lično ne tangira. Štoviše, što su tamo stanja nerедovnija, a programske i druge obaveze manje, to je veća šansa za dio elite na vlasti da se i sam u sve to uklopi. A kada do toga dođe, a u Crnoj Gori je da toga i te kako došlo, onda je sasvim normalno da imamo državnu naučnu instituciju koja neće da poštuje zakone vlastite zemlje i Vladu koja ne smije da realizuje akte koje je sama donijela, ili što imamo državu koja ne smije da zaviri na djelove svoje teritorije koje je mimo ijednog zemaljskog i božjeg zakona prepisala na strana lica, ili što imamo zemlju u kojoj niko nije obavezan da poštuje ustavnu normu o službenom jeziku, himni, zastavi, plaćanju poreza i izvršenju bilo koje druge građanske obaveze. Sve to i mnogo toga drugog, ne boljeg, imamo zato što nemamo državni program. Jedino što u tom kontekstu nemamo, to je predstava i briga što bi s duhovno razorenom Crnom Gorom bilo, i što bi duhovno razoren Crna Gora bila, ukoliko se desi da ne uđe u NATO ili ne postane članica EU, odnosno ukoliko jednog dana te integracije, u koje ulazi po cijenu štovovanja svog kulturno-duhovnog identiteta i integriteta, prestanu da postoje i ona bude prinuđena da se ponovo suoči sama sa sobom.

Zašto oficijelna vlast ne pokazuje stvarni interes za realizaciju jednog ovako važnog projekta, može se samo nagadati. Jedno je, međutim, sigurno: to nije iz uvjerenja kakvo je CANU zastupala još 1983. godine, da taj posao treba odložiti zbog toga što mnoga pitanja iz prošlosti Crne Gore još nijesu naučno objašnjena. Jer, da je to bio razlog, CANU i druge najviše naučne adrese u Crnoj Gori pod vladinim patronatom preduzele bi bar nešto da se dio tih spornih pitanja riješi. Umjesto toga, Crna Gora je s nekim od tih adresa na dvije godine pred referendum dobila reprintovanu istoriju Crne Gore, koja je bila povučena iz upotrebe zbog sadržaja koji istorijsku svijest njenih građana beznadeno prikivaju za mitove i falsifikate.

Osloboditi se košmarne recepcije vlastitog kulturno-duhovnog nasljeđa

Iz tog ugla gledano, Crna Gora, i da hoće, objektivno još uvjek ne može da napiše svoju enciklopediju. Mogla bi, i trebalo bi, da radi na tome, ali taj posao ne može da završi dokle god se ne oslobođi košmarne recepcije vlastite istorije i kulturno-duhovnog nasljeđa koju su joj nametnuli strani edukatori i tumači i domicilna dvorska istoriografija, odnosno intelektualna trabanterija koja i dalje, o trošku svoje države, radi za tuđ račun i interes. Enciklopedije su izrazi i iziski naučno verifikovanog, a da bi nešto imalo takva svojstva, mora biti sveobuhvatno, objektivno, dokazivo, mjerljivo i provjerljivo, dobijeno korišćenjem odgovarajuće naučne metodologije, logički utemeljeno i razumno. Na tim premisama utemeljenu enciklopedijsku sliku, na primjer crnogorske istorijske prošlosti, mogu dati samo oni koji nauku prepostavljaju nagadjanjima, eklektičkim analogijama, predanjima, mitovima i falsifikatima. Na stvaranje kritične mase takvih, koji bi mogli da napišu enciklopediju kao naučno djelo, međutim, treba pričekati. Kao što treba pričekati da se prvo napiše na nauci utemeljena istorija Crne Gore. Jer, bez takve podloge nije moguć enciklopedijski nivo uopštavanja u toj oblasti. To, naravno, važi i za sve drugo, što jeste i može biti predmet enciklopedijske obrade.

Razgovor vodio:
Goran Sekulović

PONAŠANJE SRPSKE PRAVOSLAVNE CRKVE IZLAZI IZ OKVIRA DOPUSTIVOG

Ostro ste kritikovali tzv. vjersku tribinu na Pravnom fakultetu u Podgorici. Da li se i ovaj događaj može sagledati u kontekstu Vašeg mišljenja da Srpska crkva testira moć države. Kako je moguće da se na državnom Univerzitetu jedne sekularne, laičke, građanske države, nesmetano u dužem vremenskom periodu vrši vjerska indoktrinacija?

– Radilo se samo o jasnom govoru o pojavi koja, kad se suštinski pogleda, ne donosi dobro nikome u Crnoj Gori. Crna Gora se nalazi na putu permanentne duhovne regresije. Jedan od pojavnih oblika tog trenda je snažna penetracija Srpske pravoslavne crkve u njen obrazovni proces. Čak i kada ne bi bila u pitanju ustanova koja se zvanično deklariše kao protivnik crnogorske nacije, kulture, jezika, crkve i svega ostalog što se odnosi na „nesrpski“ identitet Crnogoraca, takvo njenje ponašanje izlazi iz okvira dopustivog. I to ne samo zbog toga što je crkva odvojena od države, ili što su u pitanju edukatori bez licence, a možda i bez prava boravka u Crnoj Gori. Takvo ponašanje te ustanove nedopustivo je i: 1) zbog toga što vjerska organizacija koja svoje učenje vrši van za to namijenjenih prostora i mimo ustaljenih rituala kvari svoju vjeru, a pokvarena vjera ne može biti prava i nije dobra ni za koga, pa ni za vjersku organizaciju samu; 2) zbog toga što vjernik koji se edukuje van za to predviđenih mjestâ biva opterećen još jednim posrednikom između sebe i svog dezidera, što njegovo vjerovanje čini manje čistim i zaštićenim od kojekavkih profanih sadržaja i uticaja; 3) zbog toga što ljudi u vjerske objekte i vjerske škole idu da isporučuju vjeru i uče kako se to najbolje radi, a u građanske škole i na univerzitetete da bi sticali znanja i vještine oporekodne za život.

Da zaključim: Nauka nije predmet interesovanja vjerskih organizacija, niti se one time bave. Ometati nekoga u iskazivanju religijskih osećanja i uvjerenja, grubo je kršenje njegovih ljudskih prava. Nudit nekome u građanskim školama religijske sadržaje umjesto nauke, zločin je. Kome to odgovara? Ne usuđujem se da pomislim da bi nekome u Crnoj Gori, ili na njenom univerzitetu, moglo biti u interesu da zemlja sa svog „evropskog puta“ vratila u duhovne lavitne srednjeg vijeka i radi toga vjerovanje prepostavlja objašnjenjima, a misticizam razumu. Otuda je manje shvatljiv indolentan odnos prema toj sve izraženijoj pojavi.

ove velikim ili malim, dobrim ili lošim, hrabrim ili kukavnim; 3) da ona, generalno uvezši, od svog nastanka baštini sve emanate i postulate „normalno organizovanog“ političkog društva i države, da je u tom pogledu, u svim domenima i dometima, u ravni s ostalim evropskim zemljama, i jednako je kao i one, ako ne i više, privržena znamenitom Ciceronovom pravilu da nijedna druga država nije „dom slobode“ osim one u kojoj „narod postaje gospodar zakona, sudova, rata, mira, saveza, svačijeg života, novca“. Takva slika Crne Gore dramatično je drugačija od one koju nam i nudi dvorska istoriografija i dokle god ona ne bude matica na kojoj će se formirati istorijska svijest crnogorskih građana grčaćemo u problemima svoje nedovršene prošlosti.

identitet i integritet, nego onima koji žele da ove afirmišu i nadograđuju novim vrijednostima; 2) „opšti pristup“ povjesnjoj zbilji, „indukovan“ nastojanjem da se, na jednoj strani, stalno izazivaju novi lomovi u crnogorskom psihološkom i etičkom biću kako bi se onemogućila svaka njegova konsolidacija na autentičnim vlastitim vrijednostima i interesima i, na drugoj, otvara duhovni prostor dovoljan za nesmetano djelovanje protagonista „vizije“ Crne Gore kao entiteta nastalog i uviđek pripravog same za jedno – de bude „zahvalan materijal“ onima koji hoće da od njene istorije prave svoju, a da na temelju potiranja njenog nacionalnog i državnog bića grade i povećavaju svoje; 3) „futuristička agenda“, u kojoj ni u jednoj varijanti ne može biti, i nema,

potencijala, onda prvo treba po određenim međunarodno validnim kriterijumima i standardima definisati što su to naučni potencijali dostatni za jednu nacionalnu akademiju nauka, a onda jedan broj onih koji to imaju (vjerovatno ne više po trideset) učešće nekih nevalidne međunarodne komisije izabrati za akademike, obezbijediti im tehničke i druge uslove za rad kako se podrazumijeva u takvoj ustanovi i dati im privilegije iza kojih ne stoje ko zna da i ko zna kako stečene diplome i titule, već rezultati u toj ustanovi ostvareni. Sve drugo ostavlja Crnogorsku akademiju nauka i umjetnost tamđe da je i dosad bila – na klackalici političke konjunkture, de može biti korisna za sve osim za nauku i umjetnost.

Što je, po Vama, razlog da još uvjek nemamo crnogorsku enciklopediju?

– Više je razloga za to. Dva su, ipak, glavna. Jeden je to što mnogi u Crnoj Gori ne žele da ova ima svoju enciklopediju. Jer, za zemlju koja ima svoju enciklopediju može se reći da zna i ko je, i što je, i kakva je, i čija je, i da sve to nije od juče i privremeno. Mnogo je onih u Crnoj Gori i oko njih kojima to ne bi odgovaralo i koji ideju izrade njene enciklopedije opstruiraju na svaki način. Drugi razlog je to da Crna Gora, i kad bi htjela, još uvjek ne može da napiše svoju enciklopediju. Enciklopedije su naučna djela najvišeg ranga do kojih se sporo i teško dolazi. Ako je u pitanju enciklopedija nekog naroda ili države, ona je uz to još i izraz i odraz njihove duhovnosti, potvrda suštine

REFORMA NEMINOVNA

Resursni centri – servisi podrške školama i roditeljima. Projekat ima tri komponente: pretvaranje posebnih ustanova u resursne centre za konkretnе smetnje u razvoju; povećanje broja dece Roma i Egipćana u redovnim predškolskim ustanovama/osnovnim školama; poboljšanje procjenjivanja znanja i ispitivanja učenika sa posebnim obrazovnim potrebama u saradnji sa Ispitnim centrom

Velika posvećenost inkluzivnom obrazovanju, koje je u Crnoj Gori prepoznato još devedesetih godina prošlog vijeka, učinila je da ono sve više zaživljava u redovnim vaspitno-obrazovnim ustanovama.

„Polazi se od stanovišta da svaka neinkluzivnost dovodi do višestrukog isključivanja, te se otklanjaju barijere za uključivanje sve dece u sistem vaspitanja i obrazovanja. Obrazovna politika u domenu inkluzivnog obrazovanja u Crnoj Gori temelji se na nizu međunarodnih dokumenata: Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (2006); Svet po mjeri deteta (2002); Dakarska deklaracija (2002); Salamanka dokument (1994) u kojem se navodi da su redovne škole, inkluzivno orijentisane, najefektivnije sredstvo izgradnje inkluzivnog društva, borbe protiv diskriminacije i postizanja obrazovanja za sve; Deklaracija „Obrazovanje za sve“ (Jomtien, Tajland, 1990); Konvencija o pravima deteta (1989). Usvojena je Strategija inkluzivnog obrazovanja (2008), donešen Zakon o vaspitanju i obrazovanju dece sa posebnim obrazovnim potrebama (Sl. list RCG, br. 80/04 i Sl. list CG, br. 45/10). Takođe, Pravilnik o načinu, uslovima i postupku za usmjeravanje dece sa posebnim obrazovnim potrebama (Sl. list CG, br. 57/11) u potpunosti mijenja pravilnik kritikovan zbog medicinskog pristupa, akcent stavljano na „smetnju, nedostatak, poremećaj“ i slično, kaže Tamara Milić, savjetnica u Ministarstvu prosvjete i sporta.

To je neminovno vodilo ka transformaciji posebnih ustanova. Krajem prošle godine Ministarstvo prosvjete i sporta u saradnji sa španskom kompanijom SICI DOMINUS započelo je sprovođenje projekta „Servisi inkluzivnog obrazovanja“, koji je dio šireg projekta „Podrška punom procesu socijalne inkluzije“, podržanom kroz program IPA 2010. Realizacija traje 13 mjeseci.

Prva od tri komponente ovog projekta jeste pretvaranje posebnih ustanova u resursne centre za konkretnе smetnje u razvoju. U tom cilju pripremaju se novi statuti tih centara, a radi se

Uključivanje Roma i Egipćana

Druga komponenta ovog projekta jeste povećanje broja dece Roma i Egipćana u redovnim predškolskim ustanovama/osnovnim školama s ciljem da se što više njih uključi u obrazovni sistem i da smanji odustajanje od školovanja.

„Značajan dio aktivnosti odnosi se na realizaciju 'pripremnih vrtića' u Podgorici i Nikšiću. Pomenuti koncept obezbjeđuje pripremu za upis deci RE populacije u

lič, radi se na razvoju vodiča koji se odnosi na ključne tipove posebnih obrazovnih potreba, odnosno konkretnih smetnji u razvoju i načina prilagođavanja ispitnih kataloga za učenike shodno posebnim obrazovnim potrebama. Prilagođavaju se opšta uputstva za eksternu provjeru znanja učenika sa posebnim obrazovnim potrebama, s fokusom na ulogu škole i obaveze u ovom procesu. Do sada je za saradnike Ispitnog centra održan trening za prilagođavanje maturalskog ispita učenicima

mni za ovu novinu, jer smo još prije nekoliko godina bili svjesni da je dosadašnji sistem organizacije posebnih ustanova već prevaziđen. To su bile ustanove zatvorenog tipa. Za novu ulogu pripremali smo se i kadrovska i nabavljanjem savremene opreme. Kolektiv je u početku to bojažljivo privatno, jer su promjene praćene pričom da će ostati bez radnih mesta. Međutim, kako transformacija odmiče, shvataju da je reforma neminovna i da se moramo prilagođavati novinama“, kaže Zoran Boš-

surnom centru radi rehabilitacije, tretmana i podrške. Jer, kako kaže, ova ustanova poštedjuje savremenu fizioterapeutsku opremu (opremili su tri odjeljenja za fizikalnu terapiju), zatim logopedске kabinete, salu za fizičko vaspitanje. U planu je otvaranje tifloloških i somatopetskih kabineta.

Rana prevencija

I Jasna Popović, defektolog, zadovoljna je što će se dio aktivnosti dešavati izvan ustanove u obliku servisa podrške svim zainteresovanim korisnicima. Posebno je značajno što će zaživjeti rana prevencija, za koju se zalagala više od 20 godina. „To znači da od momenta rođenja, bilo je da je 'riziko dijete' (rođeno s manjom težinom, ili je u pitanju teži porodaj) ili dijete s nekim vidljivim smetnjama treba da bude u tretmanu da bi mu funkcionalne sposobnosti bile veće na kasnijem uzrastu. Roditelji se obič-

novu, punu povjerenja i razumijevanja za učenike i njihove porodice. Pošeduju znanje, kvalitet, stručnu sposobljenost osoblja i dugogodišnje iskustvo u radu s osobama s intelektualnim smetnjama i autizmom.

Direktor Centra mr Željko Darmanović ističe da je u planu modernizacija školskih radionica i uvođenje novih obrazovnih profila. „Naša

je misija da deci i osobama sa intelektualnim smetnjama i autizmom omogućimo kvalitetno obrazovanje, vaspitanje i tretman habilitaciju, primjenjući specijalizovane i ciljane programe i udžbenike i adekvatna didaktička sredstva, uzimajući u obzir njihove individualne sposobnosti i karakteristike“, naglašava on.

„Transformišemo se u resursni centar koji će se, pored vaspitanja i obrazovanja, habilitacije i rehabilitacije, baviti širim poslovima iz oblasti surdologije, audi-

UKAZIVANJE NA ZNAČAJ RESURSNIH CENTARA: Sa jednog od sastanaka

prvi razred osnovne škole, u vrtićima 'Radost' iz Nikšića i 'Đina Vrbica' iz Podgorice. U cilju sprečavanja odustajanja dečaka od školovanja RE dečje, organizovane su aktivnosti u pilot školama u Nikšiću, Tivtu, Podgorici i Beranama u kojima se školjuju dečaci. Biće prepoznati i pokušaće se odgovoriti na izazove sa kojima se škole suočavaju u vezi s redovnim školovanjem RE dečje. U cilju obezbjeđivanja pouzdanih podataka, započete su aktivnosti na unapređivanju baze podataka Ministarstva prosvjete i sporta i Zavoda za školstvo“, ukazuje Tamara Milić.

Treći dio projekta – poboljšanje procjenjivanja znanja i ispitivanja učenika

POMOĆ PRILIKOM ZAPOŠLJAVANJA

„Buduća uloga je i uspostavljanje servisa podrške redovnim školama, organizovanje servisa pravne pomoći roditeljima dečaka sa smetnjama u razvoju i osobama sa smetnjama u razvoju koje su završile neki vid školovanja. Radi se o teško zapošljivim kategorijama i naša pravna služba pomoći će im pri zapošljavanju. Takođe, buduća uloga je i prekvalifikacija osoba sa smetnjama u razvoju. U planu je otvaranje radnog centra, zatim radionica u koje će dolaziti dečaci i osobe sa smetnjama u razvoju i radno se osposobljavati. Evidentno je da nedostaje defektološki kadar. Zato ćemo i dalje saradivati sa Filozofskim fakultetom u Nikšiću i Fakultetom političkih nauka u Podgorici, čiji su studenti u našem centru obavljali praktiku. Ne dan-dva, kao što je nekada bilo, već duže“, ističe Zoran Bošković.

sa smetnjama u vidu. U okviru svake od tri komponente projekta planiran je značajan broj treninga za profesionalni razvoj nastavnog kadr-a akreditovanih od strane Zavoda za školstvo.

Rad na terenu

Uspostavljeni su: Resursni centar za školovanje i rehabilitaciju lica s poremećajima sluha i govora – Kotor, Resursni centar za obrazovanje i osposobljavanje „1. jun“ i Resursni centar za dečku i mlade – Podgorica. Oni usmjeravaju svoju vaspitno-obrazovnu funkciju k dečcima težim, teškim i kombinovanim smetnjama. „U potpunosti smo spre-

ković, direktor Resursnog centra za dečku i mlade – Podgorica.

On naglašava da saradnja sa redovnim školama podrazumejava da nastavnici pošte ovoj ustanovi i na licu mesta upoznaju način rada naših stručnjaka. „Isto tako, i naši stručnjaci treba da idu u škole u sve krajeve Crne Gore, pružaju stručnu pomoć i uspostavljaju saradnju s defektolozima, pedagozima, psiholozima, nastavnicima koji rade sa decom sa smetnjama u razvoju“, veli Bošković i ukazuje da je posebno važno što će biti omogućeno da dečaci sa smetnjama u razvoju iz svih djelova Crne Gore sa roditeljima borave u ovom re-

ODLAZIĆE I U REDOVNE ŠKOLE

Stručni kadar iz resursnih centara odlaziće i u redovne škole, primjenjivaće i koristiti nove pristupe u radu sa dečkom. Standardi rada uključuju: individualni rad sa dečkom; instrukcije za rad nastavnicima; preporuke za rad stručnim službama; pomoći u izradi individualnih razvojno-obrazovnih programa (IROP-a); uputstva roditeljima za rad sa dečetom... Stručnjaci iz resursnih centara realizovace obuku za zaposlene u redovnim vaspitno-obrazovnim ustanovama.

no tek pri polasku deteta u školu susreće se pravim problemom, a tada je za mnoge funkcije kasno. Zato je neophodna saradnja različitih institucija – zdravstvenih, socijalnih i obrazovnih“, kaže Jasna Popović.

Novinama su zadovoljni i u Resursnom centru „1. jun“:

Centar vide kao savremenu, dobro opremljenu, fleksibilnu i humanu usta-

ologiju, logopedije, elektroakustike, kako na internom tako i na eksternom planu, i biti podrška svima koji se bave ovom kategorijom lica, a posebno redovnim vaspitno-obrazovnim ustanovama“, veli Borislav Kaščelan, direktor Resursnog centra za školovanje i rehabilitaciju lica s poremećajima sluha i govora – Kotor.

Lj. Vukoslavović

Seminari za zaposlene u Resursnom centru „1. jun“ u Podgorici

RAD S AUTISTIČNOM ĐECOM

U Ministarstvu prosvjete i sporta održan je krajem avgusta dvodnevni seminar za zaposlene u Resursnom centru „1. jun“. Tema je bila nova metoda rada s dečkom s autizmom i dečkom s različitim dijagnozama koja imaju poteškoće s uobičajenim načinima komunikacije.

Prema riječima direktora Centra mr Željka Darmanovića, PECS (The picture communication system) metoda je komunikacije kroz slike, a razvijena je u Americi 1985. godine. Istraživanja su

pokazala da je to veoma efikasna metoda. Ona pomaže dečci koja nemaju razvijen verbalni način komuniciranja, pa uz pomoći slika komuniciraju s okolinom.

„PECS je relativno jednostavan za učenje, ne uključuje složeno vježbanje, skupu opremu, opsežna testiranja, kao ni skupe obuke osoblja i roditelja“, doda je Darmanović.

Seminari je pohađalo 26 polaznika, a obuka se nastavlja.

O. Đ.

PODRŠKA PRI SAMOSTALNOM STANOVANJU

„Kao nacionalni resursni centar ponudićemo sljedeće servise: rana intervencija, procjena sposobnosti, savjetodavna podrška porodicama, podrška dečcima i inkluzivnom obrazovanju (vrtić, osnovna i srednja škola), podrška, pomoći i edukacija nastavnika u inkluzivnom obrazovanju, asistencija i prijevoz učenika, servis za zapošljavanje, servis za volontere, servis za informisanje i pružanje podrške pri samostalnom stanovanju“, kaže mr Željko Darmanović.

i na podizanju nivoa svijesti zaposlenih u njima o važnosti postojanja tih centara (treninzi i sastanci).

U CANU održana međunarodna konferencija „Humanističke nauke i današnjica“

BEZ HUMANIZMA LJUDI USAMLJENI I BRUTALNI

Politika treba da doprinosi unapređenju dobara i pravednoj podjeli socijalnih pogodnosti da bi se pojam pravde realizovao kao moralni čin i omogućio ljudima dostojanstven život”, istakao predsednik Crne Gore Filip Vujanović. Jaroslav Panek, predsednik Akademije nauka Češke, smatra da je osnovna svrha humanističkih studija uspostavljanje međucivilizacijskog dijaloga i koegzistencije

U Podgorici je održana Međunarodna konferencija „Humanističke nauke i današnjica“, čiji je domaćin bila Crnogorska akademija nauka i umjetnosti (CANU). Na skupu je učestvovalo preko 60 filozofa, sociologa, politikologa, antropologa, etnologa, istoričara, ekonomista, lingvista, teologa, orijentalista, teoretičara kultu-

re, etičara i estetičara iz zemlje i svijeta.

Skup je otvorio predsednik Crne Gore Filip Vujanović, koji je naglasio da je dominantno pitanje epoha u kojoj živimo jeste kako uskladiti s vremenim svijet s idejom humanizma, na koji način ustići optimalan odnos između političkih ciljeva i ekonomskih

interesa, osigurati svjetski mir kao univerzalnu vrijednost, smanjiti siromaštvo i različite oblike diskriminacije, sačuvati svijet od klimatskih i ekoloških promjena.

„Da bi proces globalizacije dao pozitivne rezultate smanjivanjem protivrečnosti u rješavanju ekonomskih i finansijskih problema, naš zajed-

nički cilj je stvaranje svjetske asocijacije država koja može da otvorí nove perspektive za bolje uzajamno razumijevanje“, istakao je Vujanović.

Etičke norme

On je, uz ostalo, naveo da razvoj globalne kulture zahtjeva našu zajedničku zalaganju, snažnu saradnju politike i nauke, utoliko što politika treba da doprinosi unapređenju dobara i pravednoj podjeli socijalnih pogodnosti da bi se pojam pravde realizovao kao moralni čin i omogućio ljudima dostojanstven život.

Akademik Momir Đurović, predsednik CANU, naglasio je da ne treba zaboraviti da nije moguće graditi nove vrijednosti samo izumima novih rješenja u prirodnim i tehničkim naukama. „Ljudsko biće je puno složenje od takvih rješenja, i nije uvijek čak ni spremno i pripremljeno da prihvati nova rješenja, nove izume i nove vrijednosti. Razlozi mogu biti različiti, ali jedan od najvažnijih jest da se ljudsko biće mijenja

mnogo sporije nego znanje u prirodnim i tehničkim naukama. Posebno duhovnost nije lako mijenjati svakog dana, da religiju i ne pominjem“, naveo je Đurović.

Ulika Segestral s Ilinoiskog instituta za tehnologiju istakla je da nemogućnost sveobuhvatnog i univerzalnog definisanja estetičkih i etičkih naučnih standarda može dovesti do zloupotrebe humanizma na nacionalističke svrhe. „Savremeni razvoj nauke i tehnologije traži uzimanje u obzir i razmatranje etičkih normi i van nauke“, dodala je ona.

Kardinal Piter Turkson, predsednik Papskog savjeta za pravdu i mir Vatikana, ukazao je da je u globalizovanom svijetu potrebno povećati nivo solidarnosti i razumijevanja među ljudima, posebno kada se uzme u obzir komplikovana situacija porasta broja stanovništva, kontrole naoružanja, migracije.

Erik Hedl, potpredsednik Evropske akademije nauka i umjetnosti, napominje da u cilju povećanja konkurentnosti Evropa mora multidisciplinarno da prihvati tehnološke promjene ali i da projektuje novu vrstu liderstva.

Zaštita od globalnih katastrofa

Jaroslav Panek, predsednik Akademije nauka Češke, ističe da su humanističke nauke po svojoj prirodi i regionalnog i globalnog karaktera. „Osnovna svrha humanističkih studija jeste uspostavljanje

međucivilizacijskog dijaloga i koegzistencije na način što će projektovati znanje ka obražovanju i javnom životu u cilju zaštite od dehumanizacije i globalnih katastrofa“, smatra on.

Rudolf Rizman sa Ljubljanskog univerziteta smatra da društvo bez humanističkih studija postaje usamljeni i brutalni, i da je najveća kolica znanja, istorijski gledano, koncentrisana u humanističkim naukama.

Adrian Gola s Prištinskog univerziteta kazao je da je u toku posljednjeg vijeka i početkom ovog milenijuma sve veći uticaj teologije i nauke unutar ljudskog života. Ovakav razvoj efektno je opisao američki akademik Nil Postman, rječima da se razvija vjera u tehnologiju. Ali neki segmenti nauke sve više prijete da dominiraju čovjekom uvlječeći ga u moralni nihilizam i kulturno otuđenje.

Konferencija je dala vrijedan doprinos sagledavanju mesta i uloge humanističkih nauka u prevazišaženju brojnih izazova s kojima se savremeno čovječanstvo suočava. Skup je održan u saradnji s Globalnom mrežom akademija nauka svijeta (IAP), Evropskom federacijom nacionalnih akademija prirodnih i humanističkih nauka (ALLEA), Evropskom akademijom nauka i umjetnosti (EASA) i Svjetskom akademijom umjetnosti i nauka (WAAS).

O. Đ.

Predsednik Filip Vujanović sa učesnicima skupa

Na Cetinju održana regionalna akademija o ljudskim pravima

ŠKOLA KAO MODEL DEMOKRATSKOG PONAŠANJA

Na Cetinju je održana prva Ljetnja akademija „Ljudska prava u akciji“. Učestvovali su polaznici iz 12 zemalja jugoistočne Europe. Skup je organizovan u saradnji Vlade Crne Gore – Zavoda za školstvo, sa Savjetom Europe i Evropskim centrom Vergeland iz Norveške.

– Imamo veoma mnogo zakona i propisa, ali je nastavnicima često teško da ih primijene u praksi. Pozvali smo po tri predstavnika iz 12 zemalja, po jednog direktora škole, nastavnika i predstavnika Savjeta roditelja ili NVO koja se bavi školstvom i građanskim obravnavanjem. Naš je cilj da se pravila iz teorije počnu primjenjivati u praksi, da škola postane model demokratskog ponašanja. Svi polaznici Akademije

imaju obavezu da izrade akcijski plan koji će primjenjivati u svojim školama – kazala je predstavnica Centra Vergeleland Ana Perona-Fjeldstad.

Prema njenim riječima, kroz ovaj seminar biće prikazano koliko je škola važan činilac u svim segmentima društva, ali i koliko je važna interaktivna saradnja svihi predstavnika jedinice – od roditelja do NVO.

Predstavnica Zavoda za školstvo Vidosava Kašćelan istakla je da su ovakvi događaji značajni ne samo za naše školstvo ili za oblast koja se tiče građanskog obrazovanja, već i za put Crne Gore ka Evropskoj uniji.

– U školama imamo loše primjere komunikacije između učenika, čak i nasilja, ali će-

šće verbalnog nego fizičkog. Verbalno nasilje teže je prepoznatljivo, pa zato i opasnije – kazala je Kašćelan.

Polaznike i predavače Akademije pozdravio je gradaonačelnik Cetinja Aleksandar Bogdanović, koji je iskazao zadovoljstvo činjenicom da je Prijestonica Crne Gore domaćin prve akademije „Ljudska prava u akciji“.

Prisutne su pozdravili i direktor Zavoda za školstvo Pavle Goranović, pomoćnik ministra prosvjete i sporta Crne Gore Vesna Vučurović i šefica kancelarije Savjeta Evrope u Sarajevu Meri En Henesi.

N.V.

Građevinsko-geodetska škola „Inž. Marko Radević“, Podgorica

RAZMJENA ISKUSTAVA SA KOLEGAMA IZ NJEMAČKE

Kada je prije dvije godine profesor Andreas Frenc iz Njemačke bio u Podgorici da se upozna sa kolegama iz Građevinsko-geodetske škole, odmah je shvatio da će saradnja zaživjeti. Ovog puta sa njim su došla četiri zidara i tri tesara. Odmah su zavrnuli rukave.

„Sa profesorima i učenicima dogovorili smo se da napravimo dvije kućice. Najvažnije je da gradimo zajedno, a ne individualno, i da se ova saradnja nastavi. Učenici u Njemačkoj vrlo su zainteresovani za posao zanatlija. Praksa u školi je velika prednost“, kazao je profesor Frenc.

Sistem obrazovanja u Njemačkoj drugačiji je od našeg. Tako je 23-godišnja Ulrike i učenica i studentkinja. U srednjoj školi je na praksi, dok na fakultetu uči teoriju.

Spoj teorije i prakse dobro dođe i našim srednjoškolcima, jer sada gradivo iz knjiga mogu konkretno da primijene.

„Zidamo kuću sa prijateljima iz Njemačke. Vrlo dobro rade i od njih možemo mnogo naučiti. Precizniji su i uredniji u poslu od nas“, kaže učenik Vesko Radulović.

Ovакav vid saradnje, mimo klupa i seminara, pogoduje i profesorima praktične

nastave iz Građevinsko-geodetske škole, koji sa kolegama iz Njemačke uče nove vještine u rukovanju malterom.

„Ovo je vrlo važno za naše đake. Njemci imaju neke lakše metode, tako da su đaci koji su radili sa njima izuzetno zadovoljni“, kaže profesorica praktične nastave inž. Slavica Stijović.

To što potpisani sporazum o saradnji dviju škola nije samo običan papir, raduje i direktora škole, jer je timski rad prilika da daci i profesori razmijene iskustva.

D.P.

Ambasada Poljske u Podgorici, Udruženje Poljaka u Crnoj Gori i Klub studenata „Mlada Polonija“ organizovali su u bjelopoljskom Centru za kulturu manifestaciju „Sjećanje na Januša Korčaka 1979–1942, branitelja i prijatelja djece“.

Na taj način uključili su se u obilježavanje Godine Januša Korčaka. Naime, povodom sedamdesetogodišnjice smrti ovog istaknutog pisca i velikog prijatelja djece u Trebelinci i stote godišnjice osnivanja Doma za siročad u Varšavi, Parlament

Poljske proglašio je 2012. za godinu Januša Korčaka.

Otvaramići manifestaciju, konzul Ambasade Poljske u Podgorici Radoslav Gruk istakao je da je ovo sjajna prilika za priječanje na lik i djelo Januša Korčaka, koji se čitavog života borio za dječja prava i posvetio se njima, njihovom vaspitanju i obrazovanju.

Dramski komad „Januš Korčak“, koji je režirala profesarica Biljana Obradović, izveli su učenici OŠ „Vladislav Sl. Ribnikar“ iz Rasova i polaznici

drugog kursa poljskog jezika iz Bijelog Polja.

Tom prilikom Radoslav Gruk uručio je školskim bibliotekama (osnovnim školama „Marko Miljanov“ i „Vladislav Sl. Ribnikar“, Srednjoj stručnoj školi i Osnovnoj muzičkoj školi) i Gradskoj biblioteci u Bijelom Polju knjige Januša Korčaka, Zbignjeva Herberta i Česlava Miloša, prevedene na crnogorski jezik.

Vanda Vujišić

BIJELO POLJE: Poljaci u Crnoj Gori obilježili Godinu Januša Korčaka

ŠEĆANJE NA ISTAKNUTOG PISCA

Ambasada Poljske u Podgorici, Udruženje Poljaka u Crnoj Gori i Klub studenata „Mlada Polonija“ organizovali su u bjelopoljskom Centru za kulturu manifestaciju „Sjećanje na Januša Korčaka 1979–1942, branitelja i prijatelja djece“.

Na taj način uključili su se u obilježavanje Godine Januša Korčaka. Naime, povodom sedamdesetogodišnjice smrti ovog istaknutog pisca i velikog prijatelja djece u Trebelinci i stote godišnjice osnivanja Doma za siročad u Varšavi, Parlament

9

SEPT.
Prosjetni rad

MEDUNARODNA SARADNJA

BRITANSKI SAVJET: Nastavnik 21. vijeka – kontinuirani profesionalni razvoj

PRIMJENA STRUČNIH ZNANJA I VJEŠTINA

Programi obuke ubuduće treba da su snažnije prožeti sposobnostima i kompetencijama, kao što su korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija, vještine planiranja, evaluiranja, rješavanja problema, analitičke sposobnosti i vještine demokratskog građanstva

Na konferenciji o kontinuiranom profesionalnom razvoju nastavnika engleskog jezika, koja je u organizaciji Britanskog savjeta održana u Podgorici, sumirani su dosadašnji rezultati ovog procesa i najavljenе naredne aktivnosti. Britanski savjet, koji je u Crnoj Gori prisutan već 18 godina, kako je kazala njegova direktorica u Crnoj Gori Vanja Madžgalj, engleski jezik je bio i ostao prioritet, i nastaviće i u narednim godinama da radi još intenzivnije na podizanju

Promocija u viša zvanja

Rukovodilac Odjeljenja za kontinuirani profesionalni razvoj Zavoda za školstvo dr Dušanka Popović istakla je da sistem profesionalnog razvoja nastavnika funkcioniše već sedam godina, a njegovi ciljevi su: kvalitet obrazovanja, porast količine informacija, razvoj informacionih tehnologija, potreba za cijeloživotnim učenjem. Uzakala je na istraživanja koja pokazuju da nastavnici za tri godine izgube oko

stoje, a učenici šede. Učenici treba uputiti gdje mogu naći informacije jer nema potrebe da pamte veliki broj podataka. Treba razvijati kooperativne vještine, da uče od drugih", kazala je Draginja Jeftić, vanredni profesor na Filozofskom fakultetu u Nikšiću.

Govoreći o profesionalnom razvoju nastavnika engleskog jezika u Crnoj Gori, mr Ljiljana Subotić, viši savjetnik u Odjeljenju za kontinuirani profesionalni razvoj, kazala je

POTREBNO VIŠE ALTERNATIVNIH METODA I UČILA: Sa skupa

kvaliteta nastave engleskog jezika.

"Osnovni programi obuke nastavnika osmišljeni su i realizovani s ciljem da im se pomogne da razumiju nove, složenije ciljeve nastave i učenja i da ovladaju osnovnim metodama savremene nastave i učenja", kazala je pomoćnica ministra prosvjete i sporta Vesna Vučurović. Ona je naglasila da je u ovoj fazi održavanja i usavršavanja sistema profesionalnog razvoja nastavnika neophodno da se programi stručnog usavršavanja mnogo više usmjeri na primjenu stičenih stručnih znanja i vještina i da osigurava njihovu trajnost. Jer, istraživanja i profesionalna iskustva, prema riječima Vučurovićke, pokazala su da primjena naučenog često nije efektivna zbog nedostatka tzv. generičkih vještina nastavnika.

50 odsto znanja koje su stekli tokom školovanja ukoliko nemaju priliku da učestvuju u aktivnostima profesionalnog razvoja.

Dr Igor Lakić, dekan Instituta za strane jezike, govorio je o potrebama države za nastavnim kadrom. Podsetivši se u Crnoj Gori prvi strani jezik izučava od IV razreda osnovne škole (fakultativno od I), a drugi od VII razreda, on smatra da izučavanje stranog jezika treba da počne mnogo ranije, i da engleski jezik kao prvi bude obavezan od I razreda osnovne škole, a da se drugi strani jezik izučava od IV razreda.

Kooperativne vještine

"U učionici je neophodan futurizam, a kod nas još dominira model 19. vijeka, prema kojem nastavnici još uvijek

da su od 2004. do 2012. godine održana 52 seminara na kojima je učestvovao 1.351 nastavnik, uz naglasak da je potrebno intenzivirati umrežavanje, aktivno učešće u radu stručnih udruženja, sprovođenje akcionalih istraživanja, specijalizacije, korišćenje on-lajn resursa, pohađanje onlajn kurseva.

Demjan Ros predstavio je novi okvir Britanskog savjeta za kontinuirani profesionalni razvoj.

Učesnici konferencije bili su nastavnici engleskog jezika iz čitave Crne Gore, predstavnici studijskih programa za strane jezike sa Filozofskog fakulteta iz Nikšića i Institutu za strane jezike iz Podgorice, te NVO koji se bave obukom u ovoj oblasti.

Lj.V.

Obrazovanje i održivi razvoj

INTERNACIONALNA MREŽA EKO-ŠKOLA

Na dvodnevnoj regionalnoj konferenciji "Obrazovanje i lokalna samouprava za održivi razvoj" u Bečićima predstavljene

su inovativne ideje za prevladavanje lokalnih i globalnih prijetnji održivom razvoju individualnim ili zajedničkim

djelovanjem, te sagledane mogućnosti proširenja buduće saradnje između škola i lokalnih zajednica, kao i uloga obrazo-

Tješnja saradnja škola i lokalne zajednice

FIRENCA: Internacionalna konferencija o budućnosti obrazovanja PROMOVISANI PRIMJERI DOBRE PRAKSE

Na drugoj internacionalnoj konferenciji na temu „Budućnost u obrazovanju“ (International Conference The Future of Education), održanoj u Firenci,

promovisani su primjeri dobre prakse i transnacionalna saradnja na polju primjene inovacija u obrazovanju. Učestvovalo je 258 predstavnika iz

Dušanka Popović i Ljiljana Subotić

54 zemlje svijeta, koji se bave različitim nivoima obrazovanja - od predškolskog do univerzitetskog, tj. sa 137 univerziteta, iz 12 škola, 12 državnih i javnih ustanova koje se bave obrazovanjem, kao i 34 obrazovne kompanije. Cnu Goru predstavljale su dr Dušanka Popović i mr Ljiljana Subotić iz Zavoda za školstvo.

Radionice i prezentacije bile su podijeljene tematski i odvijale su se paralelno: Inovativne tehnike i metode podučavanja i učenja, Obrazovanje i nove tehnologije, Muzička i likovna umjetnost, Istraživanja u obrazovanju, Jednakost polova u obrazovanju, Učenje na daljinu (e-learning), Obrazovanje ljudi s posebnim potrebama i Obrazovanje za medijsku pismenost – učenje kroz igru.

Lj.V.

Projekat „Podrška nastavniku, voditelju promjena“

INOVACIJE DOLAZE S DNA A NE S VRHA

Na završnoj konferenciji međunarodnog projekta „Podrška nastavniku, voditelju promjena“, održanoj u Sarajevu, učestvovao je 21 nastavnik niških osnovnih škola („Olga

nastavnici iz regije.

Kako ističe Milica Jaramaz, saradnica na Filozofskom fakultetu u Nikšiću, glavna ideja projekta jeste da nastavnici preuzmu inicijativu kako bi

stavnici iz Hrvatske, Srbije, Bosne i Hercegovine i Crne Gore mogli da razmjenjuju iskustva na forumu.

Dejvid Frost, profesor na

Nastavnici iz Nikšića na seminaru u Sarajevu

Golović", „Luka Simonović“ i „Ratko Žarić“. Oni su na konferenciji predstavili svoj rad i razmjenili iskustva sa ostalim

poboljšali vlastitu praksu, to jest da odrede šta bi voljeli da promijene u učionici i praksi.

Učesnicima su predstavljeni instrumenti koje je konstruisao i osamostalio ITL tim iz Kembriža. Postavljena je web-stranica na kojoj su na-

vanja u tom procesu.

Skupu su prisustvovali predstavnici obrazovnih institucija i lokalnih zajednica iz Crne Gore, Srbije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije, Mađarske i Finske, a organizovan je u okviru projekta „Obrazovanje za održivi razvoj na Zapadnom Balkanu“ koji finansira Ministarstvo za spoljne poslove Finske – Regionalni centar za životnu sredinu za Centralnu i Istočnu Evropu (REC).

Posebna pažnja posvećena je međunarodnoj mreži eko-škola. U realizaciju projekta uključeno je 25 osnovnih škola iz regiona, od čega su pet iz Crne Gore: „Dušan Obrađović“ – Žabljak, „Bajo Bojić“ – Andrijevica, „Risto Manojlović“ – Kolašin, „Aleksa Đilas Bećo“ – Mojkovac i „Radomir Mitrović“ – Berane.

Mogućnosti, ulogu i značaj obrazovanja za održivi razvoj u crnogorskem obrazovnom sistemu predstavila je pomoćnica ministra Vesna Vučurović.

Fakultetu za obrazovanje Univerziteta u Kembrižu, jedan od voditelja programa, naglasio je da inovacije dolaze s dna a ne s vrha.

Radoje Stanić

Kultur-kontakt (Austrija) i Centar za stručno obrazovanje

OBUKA ZA PREDUZETNIŠTVO

Kultur-kontakt (Austrija) i Centar za stručno obrazovanje organizivali su u Srednjoj stručnoj školi „Vukadin Vukadnović“ iz Berane obuku za trenera za obrazovanje odraslih radi sticanja preduzetničkih znanja i vještina. Tako su Irma Rugovac i Olivera Joksimović, profesorke ove škole, kao i Dinka Ivezić i Aleksandra Bogavac iz Srednje elektro-ekonomski škole iz Bijelog Polja, prošle sve predviđene seminare i više puta izvodile obuku kroz pilot-projekte.

S obzirom na potrebe tržista rada, očigledno je da edukacija ima ključnu ulo-

gu u razvoju preduzetništva. Preduzetnici i nezaposleni u posljednje vrijeme sve više se interesuju za kvalitetnu i družačiju edukaciju – van formalnog okruženja, i otvoreni su za prihvatanje i razvoj različitih komponenti preduzetničkog duha. Stoga je bilo potrebno organizovati standardne poslovne treninge, fokusirane na atraktivne teme: biznis ideje i biznis planovi, razvoj biznisa, zasnivanje radnog odnosa, marketing, menadžment, aktivnosti službe opštih poslova i službe računovodstva, timski rad, poslovno komuniciranje itd.

Olivera Joksimović

KLIKOM DO ZNANJA

Udžbenik sadrži precizna uputstva za ovladavanje osnovama rada na računaru.

U njemu su date osnove operativnog sistema Windows 7 i programske pakete Microsoft Office 2010.

Operacije koje su relativno jednostavne nekad je riječima teško objasniti, zato su ključni koraci snimljeni u formi kratkih filmova – klipova

Kako je lijepo i lako danas učiti! Ova konstatacija nije samo rezultat generacijskog jaza, niti uobičajeni stav starijih da je mladima lakše. Izmamio ju je već prvi susret s CD-om na kojem je elektronski udžbenik Informatika 6, koji je ove godine objavio Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Podgorica. Uz CD i klasični udžbenik, komplet sačinjava i priručnik koji je u knjižarama. Ovo je još jedan iskorak u praćenju savremenih trendova, uvođenju inovacija. Riječ je o prvom udžbeniku te vrste u Crnoj Gori. Listajući njegove stranice na ekranu, odmah se stiče utisak da učenje gradiva iz ovog predmeta više nije prisila,

u objašnjenjima dati u originalu, a objašnjenja termina nalaze se u zagradama.

On u potpunosti ispunjava odlike dobrog udžbenika: da uvede novu ideju, područje, tehnologiju ili mogućnost; da objasni zašto i kako; da poduci kako koristiti, primijeniti, koristno upotrijebiti novo znanje i vještine; da provjeri novosteveno znanje ili vještinu ili nivo zadržanog znanja, te da omogući svakodnevnu primjenu stečenog znanja.

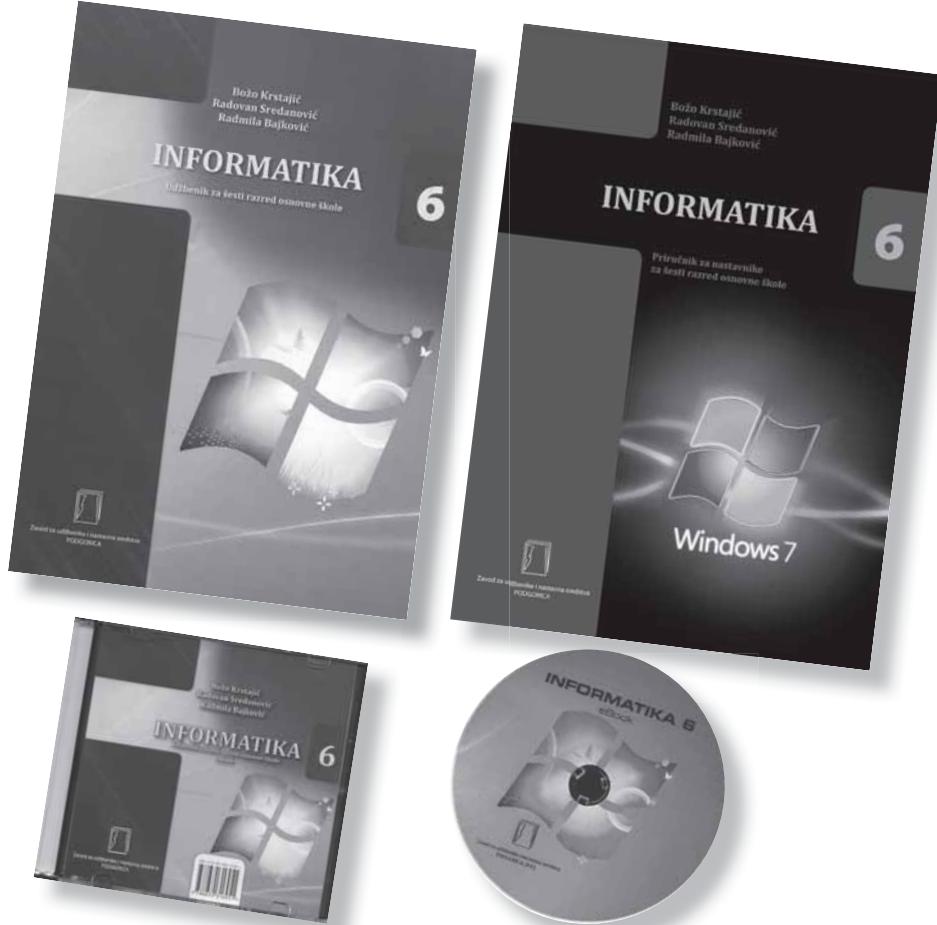
Značajne izmjene

Lazo Leković, odgovorni urednik u Zavodu za udžbenike i nastavna sredstva Pod-

našom idejom bili saglasni svi članovi autorskog tima, krenuli smo u ovaj pionirski projekt – ističe Leković.

On pojašnjava da CD po prvi put nije „dopuna“ kompleta.

– Iz Ministarstva prosvjeti i sporta dobili smo podatak da gotovo 93 % učenika kod kuće ima kompjuter. To nam je u jednom momentu stvorilo dilemu da li na tržište ići samo s CD-om. Na kraju smo ipak odlučili da napravimo i štampani udžbenik, za koji možemo kazati da je „osiromašena verzija“ CD-a jer njemu nedostaju 24 tonska zapisa i preko dva sata snimljenih video-klipova s uputstvima za izvršavanje

Prof. dr Božo Krstajić, autor udžbenika:
KVALITATIVAN ISKORAK

– Napredak u odnosu na prethodni udžbenik je ogroman i višestruk. Prvo bih istakao kvalitativni iskorak u smislu novih didaktičko-pedagoških elemenata, savremen pristup edukativnim sadržajima i procesu nastave, te obrađivanje novih verzija operativnog sistema i programa. S druge strane, napredak je napravljen i u vidu novih djelova udžbenika: rječnika pojmljiva, precica za rad pomoću tastature, dodatka za administriranje i tekstova audio-zapisu. Posebno bih istakao priručnik za nastavnike, koji ranije nije postojao i koji će pomoći nastavnicima u realizaciji programa. Konačno, pored mene, u autorskom timu bili su i nastavnik i psiholog sa velikim pedagoškim iskustvom, pa je i s autorske strane napravljen napredak.

Treba istaći i da je Zavod za udžbenike i nastavna sredstva od početka prepoznao naše inovativne ideje kao korisne i podržao ovaj projekat u svim segmentima. Očekujem da na temelju našeg rada i iskustva stečenog pri kreiranju ovog udžbenika Zavod nastavi inovacije u pravcu primjene novih tehnologija pri štampanju novih izdanja udžbenika.

već igra i zabava. Sve je brže, jednostavnije. Umjesto listanja stranica, dovoljan je samo klik. Nema suočavanja s apstraktnim pojmovima, posmatranja često nejasnih slika i zamisljajanja koje operacije odraditi. Tu je multimedijalni pristup koji objedinjuje tekst, sliku, animaciju, zvuk.

Udžbenik sadrži precizna uputstva za ovladavanje osnovama rada na računaru. U njemu su date osnove operativnog sistema Windows 7 i programske pakete Microsoft Office 2010. Operacije koje su relativno jednostavne nekad je riječima teško objasniti, zato su ključni koraci snimljeni u formi kratkih filmova – klipova. Na kraju svakog poglavljaja date su vježbe za uvežavanje i u provjeru koliko su daci dobro sveladali određeni dio gradiva.

Ovaj tip udžbenika omogućava učeniku da potpuno samostalno radi. Motiviše ga da još više uči. Omogućava i stalno potenciranu korelativnost među predmetima. U ovom slučaju s engleskim jezikom, jer su izrazi koji se koriste

pojedinih radnji na računaru – naglašava on.

Novi način učenja

Prof. dr Božo Krstajić ukaže na više motiva za izradu prvog elektronskog udžbenika. Jedan je korišćenje inovativnih informatički orijentisanih didaktičkih metoda i tehnologija za obradivanje programa iz oblasti koja se upravo bavi tim tehnologijama.

– Te izmjene bile su značajne, prelazak s jednog na drugi operativni sistem, tako da smo bili u obavezi da izdamo novi udžbenički komplet. Autori kompleta (udžbenik, elektronska knjiga i priručnik za nastavnike) su dr Božo Krstajić, Radovan Sredanović i Radmila Bajković. Gospodin Krstajić je vanredni profesor na Elektrotehničkom fakultetu Univerziteta Crne Gore, a gospodin Sredanović regionalni koordinator. Vodili smo računa i o pedagoško-psihološkoj podršci – zato je u timu bila i gospođa Bajković, psiholog. Kao izdavač, učinilo nam se da projekt izdavanja elektronskih udžbenika treba otpočeti s udžbenikom za predmet de se deca po prvi put i susreću s obukom za rad na računaru – Informatikom. Kako su s tom

kao i lično iskustvo koje sam stekao kao roditelj djece koja su učila iz prethodnog udžbenika, čiji sam autor bio – kaže dr Krstajić.

doprinijeli uspješnom završetku ovog projekta. Konačno, recenzentski tim dao je veoma korisne sugestije koje su poboljšale kvalitet udžbenika, a

Mr Goran Šuković, recenzent:
LAKŠE USVAJANJE GRADIVA

– Mislim da će vrijeme pokazati koliko je udžbenik prilagođen učeniku. Ovo je pionirski poduhvat u Crnoj Gori, pa samo možemo da se nadamo da je čitav tim uključen u izradu udžbenika našao pravu mjeru da uskladi sve elemente. Iskustvo je pokazalo da je, iako većina učenika već ima određena znanja i vještine upotrebe računara, nivo tih znanja prilično nizak ili usmjereno samo na pojedine oblasti IKT-a, kao npr. upotreba servisa interneta, posebno društvenih mreža. Akcenat u udžbeniku stavljen je na lakše usvajanje potrebnih znanja i vještina i na njihovu primjenljivost kroz izradu rasporeda časova, prezentacija o svom gradu/naselju, određivanje uspjeha učenika u odjeljenju i slično.

Sama koncepcija udžbenika i njegova realizacija uklanjaju glavne razloge dosade. Način predstavljanja nastavnih tema potpuno je različit od prethodnih udžbenika. Učenici više ne moraju da čitaju dugačke opise kako realizovati neku operaciju na računaru. Zanimljivije je da slušaju naratora i gledaju film koji opisuje željenu operaciju ili neki postupak na računaru. Naravno, uvek imate učenike koji već znaju kako se izvršava neka operacija. Uloga je nastavnika da takve učenike iskoriste kao pomagače/asistente u procesu nastave.

On ističe da je izrada udžbenika za osnovnu školu (posebno za niže razrede) iz ovako stručnih i savremenih oblasti prilično zahtjevan i težak posao.

– S jedne strane imate jasno definisan plan i program predmeta i fond časova, a s druge ogroman broj preciznih činjenica koje treba obraditi na način i jezikom razumljivim za određeni uzrast djece i njihovo predznanje. To, pored značajnih napora autora, zahtjeva uključivanje veće i šire grupe stručnjaka – prvenstveno pedagoga i didaktičara. Kad je elektronski udžbenik u pitanju, bila je neophodna konsultacija i pomoć stručnjaka i iz oblasti IKT-a. Zavod za udžbenike je prepoznao značaj i kompleksnost ovog projekta, pa je angažovao stručnjake koji su u okviru svoje specijalnosti

posebno priručnika za nastavnike. Mislim da učenici imaju veoma upotrebljiv, savremeni, stručan i dopadljiv udžbenik, a nastavnici veoma koristan priručnik. Ovaj priručnik bio je neophodan kako bismo načinima olakšali realizaciju nastave i obezbjeđili potpune instrukcije i primjere, te time upotpunili njihov način rada.

Naravno, praksa će pokazati u kojoj mjeri smo uspjeli u tome – poručuje Krstajić.

On ukazuje na posebne zahtjeve koje elektronski udžbenik treba da ispuní:

– U odnosu na klasične udžbenike, ovaj oblik nastavnog sredstva, pored kompleksne tehničke obrade, iziskuje poseban način izbora materijala, koji su audio-vizuelni, i njihovo kombinovanje s tekstom i slikama. Previše audio-vizuelnog materijala može umanjiti

mnogo teksta i slika da bi se opisale. Dakle, veoma je važno način mjeru između audio-vizuelnog materijala i ostalih klasičnih elemenata udžbenika – smatra profesor Krstajić.

Led je probijen. Prvi elektronski udžbenik je tu. Ima sve karakteristike da izdrži probu vremena i trasira put da takvi udžbenici zažive i iz drugih predmeta.

– Trenutno razmatramo mogućnost saradnje s jednim izdavačem iz okruženja za materijale koje bi koristili u predškolskim ustanovama. Takođe, razmatramo uvođenje nekih novina i u postojećim kompleksima udžbenika za osnovnu školu i gimnaziju. No, kako je to sve još na nivou ideje, rano je da otkrivamo detalje – kaže Lazo Leković.

Ljiljana Vukoslavović

Uspjesi crnogorskih učenika na međunarodnim takmičenjima

BRONZE SJAJNE KAO ZLATO

Petar Tadić, Luka Bulatović, Andžela Marković i Ilija Gračanin okitili se medaljama na Međunarodnoj olimpijadi iz fizike, Balkanskoj informatičkoj olimpijadi, te Juniorskoj matematičkoj balkanskoj olimpijadi. Rezultati nijesu slučajnost, već plod dugogodišnjeg ulaganja Ispitnog centra u talente, u saradnji sa Pronom, te ministarstvima nauke, prosvjete i informacionog društva

Crnogorski učenici bili su ovoga ljeta uspješni na međunarodnim takmičenjima. Na 43. međunarodnoj olimpijadi iz fizike, koja je održana od 15. do 24. jula u Estoniji, Petar Tadić, učenik Gimnazije „Stojan Cerović“ iz Nikšića, osvojio je bronzanu medalju. To je prva medalja za Crnu Goru na međunarodnim olimpijadama znanja. Vladimir Pejović, učenik Gimnazije „Slobodan Škerović“ iz Podgorice, dobio je povalnu. Na olimpijadi u Estoniji takmičile su se reprezentacije 81 zemlje sa svih kontinenata, s preko 500 učesnika.

Učenik Gimnazije „Slobodan Škerović“ Luka Bulatović osvojio je bronzanu medalju na 20. balkanskoj informatičkoj olimpijadi u Beogradu. Na ovom takmičenju učestovale su reprezentacije Bosne i

Hercegovine, Bugarske, Kipra, Grčke, Makedonije, Crne Gore, Rumunije, Srbije i Turske.

Andžela Marković, učenica OS „Stampar Makarje“ iz Podgorice, i Ilija Gračanin, đak kotorске OŠ „Njegoš“, na 16. juniorskoj matematičkoj balkanskoj olimpijadi, u Grčkoj u junu, osvojili su takođe bronzone medalje. Na tom prvenstvu učestovalo je 11 zemalja u zvaničnoj konkurenciji, a ukupno je bilo 14 država učesnica.

Direktor Ispitnog centra prof. dr Željko Jaćimović ističe da ovi rezultati nijesu slučajnost, već plod dugogodišnjeg ulaganja Ispitnog centra u talente, u saradnji s Pronom, te ministarstvima nauke, prosvjete, informacionog društva, koji pomažu u pripremanju dece za međunarodna takmičenja. Tu su i kampovi, ljetne škole

PRVA PRIZNANJA NA MEĐUNARODNOJ OLIMPIJADI:
Petar Tadić i Vladimir Pejović

12

SEPT.

Prosvojstveni rad

Prijemi kod potpredsednika Vlade i ministarke nauke PONOS ZA DRŽAVU

Uspjesi crnogorskih učenika nijesu prošli nezapaženo od nadležnih obrazovnih institucija. Ispitni centar ih je sve novčano nagradio.

Ministarka nauke dr Sanja Vlahović primila je Petra Tadića i Vladimira Pejovića, te njihovog mentora prof. dr Jovana Mirkovića, predsednika Fondacije Prona, čestitala im na izuzetnom uspjehu i uručila novčane poklonke. Ona je istakla da ovakvi poduhvati nijesu velika stvar samo za pojedincu, već ponos za državu, te da će Ministarstvo nauke podržavati sve mlade i talentovane ljudе koji žele da se dalje usavršavaju.

Učesnici Olimpijade iznijeli su svoje utiske s takmičenja na kojem su, pored jake konkurenkcije, postigli veliki uspjeh. Još jednom su pokazali da se – bez obzira na veličinu zemlje iz koje dolaze – zahvaljujući talentu, radu i entuzijazmu, može postići svjetski uspjeh.

Ministarka nauke prof. dr Sanja Vlahović i potpredsednik Vlade i ministar za informaciono društvo i telekomunikacije prof. dr Vujica Lazović primili su Luku Bulatovića. Oni su mu čestitali na izuzetnom uspjehu i uručili simboličan novčani poklon za postignuti rezultat. Bulatović je istakao izvanrednu atmosferu koja je vladala među učesnicima i posebno zadovoljstvo što se našao u prilici da bude okružen ljudima koji su kao i on zaljubljenici u nauku i imaju slična interesovanja. Iznio je i svoje želje i planove za budućnost, nakon čega su ministri istakli svoju punu spremnost da Luki i drugim mlađim talentima pomognu na putu dostizanja njihovih ciljeva. Lukus je da se ne izgubi jedan jedini potencijalni talent među mlađima, pa je naša misija da ih motivišemo i nađemo način da im pomognemo svim raspoloživim sredstvima, istaknuto je na sastanku.

Luka Bulatovića sada očekuje i Međunarodna informatička olimpijada (IOI), koja se održava u gradu Sirmione, u Italiji, od 22. do 29. septembra.

i druge vrijedne nagrade koji motivišu najbolje da se takmiče.

Naglašavajući da se mora razlikovati vrijedan, marljiv učenik koji ima peticu iz nekog predmeta, od talentovanog, te da je Ispitni centar veoma zadovoljan kandidatima koji pobijede na državnom takmičenju, Jaćimović je poručio učenicima da nije nedostizno osvojiti medalju. On je pozvao sve koji smatraju da su talentovani za prirodne nauke da se prijave za takmičenje. Ukoliko pobijede i time dokazu talenat, Ispitni centar će im pomoći da se pripreme za međunarodne olimpijade.

Ispitni centar se trudi da, osim iz matematike, fizike i informatike na olimpijadama učestvuju i druge ekipe iz prirodnih nauka. Tako su se ove godine po prvi put četiri đaka takmičila iz biologije. Iako im je ovo bilo prvo učešće na međunarodnim takmičenjima, postigli su zadovoljavajući

uspjeh. Svi su uradili 45 do 50 odsto testa. Ispitni centar nastoji da po prvi put na svjetsku olimpijadu pošalje i učenike iz hemije. Očekuje se da će, s obzirom na složenost procedure, Crna Gora prvi put imati svoje predstavnike iz ovog predmeta 2014. godine.

Lj. Vukoslavović

Luka Bulatović sa potpredsednikom Vlade i ministarkom nauke

Međunarodni dan pismenosti obilježen prvi put u Crnoj Gori

PODSTICAJ RAZVIJANJU VJEŠTINE PISANJA

Stručni tim projekta Zavoda za školstvo „Kako učenicima pomoći da uspješno stvaraju usmene i pisane, umjetničke i neumjetničke tekstove“, u saradnji s osnovnim školama organizovao zanimljive aktivnosti za učenike, nastavnike i roditelje

Međunarodni dan pismenosti (8. septembar) obilježen je ove godine prvi put u Crnoj Gori. Stručni tim projekta Zavoda za školstvo „Kako učenicima pomoći da uspješno stvaraju usmene i pisane, umjetničke i neumjetničke tekstove“, u saradnji sa osnovnim školama uključenim u taj projekat organizovao je različite aktivnosti za učenike, nastavnike i roditelje. Centralna proslava upriličena je u OŠ „Radojica Perović“ u Podgorici, a prigodni programi održani su i u osnovnim školama „Meksiko“ – Bar, „Dušan Korač“ – Bijelo Polje, „Blažo Jokov Orlandić“ – Bar, „Risto Ratković“ – Bijelo Polje, „Srbija“ – Bar, „Radojica Perović“ – Podgorica, „Ratko Žarić“ – Nikšić, „Marko Miljanov“ – Bijelo Polje i „21.maj“ – Podgorica.

Zanimljivim aktivnostima ukazano je na značaj pismenosti za život, rad i napredak pojedinca i zajednice u kojoj

živi. Učenici su uživali u razgovorima s piscima (Dragana Kršenković-Brković, Ksenija Popović, Blaga Žurić, Blagoje Vujišić, Nikola Minić...), razmjennivali knjige i časopise, čitali svoje priče i predstavljali svoje knjige drugarima, s roditeljima i nastavnicima unapredili informatičku pismenost, odvojili vrijeme samo za čitanje („Ostavi sve i čita!“), izvodili pozorišne predstave po sopstvenim dramatizacijama priča koje su čitali, pripremali, realizovali ili slušali prezentacije o pismenosti kroz istoriju, izvodili performanse na tu temu. Osim učenika, u aktivnosti su bili uključeni roditelji i nastavnici.

Dobre ideje

Rukovodilac projekta dr Dušanka Popović kazala je da postoji više razloga za obilježavanje ovog datuma. „Inicijator je stručni tim projekta, u okviru koga smo pokušali da pomo-

gnemo učenicima da nauče da stvaraju pisane umjetničke i neumjetničke tekstove, jer je naša procjena, i kao praktičara i kao ljudi koji smo se kasnije bavili nastavom, da im taj dio rada u okviru nastave jezika i književnosti nije lak“, istakla je Popovićka. Ona je podsetila da je Dan pismenosti ustanovljen 1965. godine na Svjetskoj konferenciji ministara obrazovanja u Teheranu. Unesko ga je obilježio naredne godine, i od tada se proslavlja širom svijeta.

Član stručnog tima Nada Durković naglasila je da je vještina pisanja potrebitna nego ikada. „Pošto se naš alfabet širi, širi se i naša potreba da razvijamo vještinsku pisanja koja je usko povezana s vještinskom čitanju, tako da smo u okviru projekta često isticali ‘čitanje-pisanje’, ‘pisanje-čitanje’. Vrlo smo zadovoljni prvim rezultatima i iskreno se nadam da ćemo nastaviti s dobrim idejama u ovom projektu“. Ona je

ukazala da u čitankama i udžbenicima za jezik ima dosta tema i ideja za razvijanje vještine pisanja umjetničkog i neumjetničkog teksta. Naravno, sve je povezano s razvijanjem vještine čitanja.

PRVI REZULTATI

Dušanka Popović je predstavila i prve rezultate projekta: Učenici prihvataju i prepoznaju činjenicu da je stvaranje teksta proces koji im omogućava učenje i unapređenje sopstvene vještine pisanja i rezultira boljim zadatkom; Zajednički rad na izboru teme, njena detaljna analiza u okviru koje se precizira tačka gledišta/težište teme, početni je korak koji učenike veoma ohraňuje, motiviše za dalji rad na sopstvenom tekstu; Sakupljanje podataka i njihova organizacija, tj. plan zadatka, pri čemu treba ukloniti sve što nije u direktnoj vezi s temom, odnosno glavnom idejom, podstiče ih i čini ih sigurnijim u daljem radu na stvaranju teksta; Faza konsultacija o sadržini teksta, koja se do sada više radila frontalno, veoma je važan korak s obzirom na to da se insistira na posebnim konsultacijama učenik-nastavnik i učenik-učenik, ali i u okviru manjih grupa s drugarima; Poseban kvalitet procesa u nastanku konačne verzije učeničkog sastava predstavlja izrada poboljšane verzije zadatka.

Čitalačka pismenost

Predstavljajući projekt „Kako učenicima pomoći da uspješno stvaraju usmene i pisane, umjetničke i neumjetničke tekstove“, Dušanka Popović je ukazala da broj nepismenih

u svijetu raste. Prema podacima Uneskovog Instituta za statistiku, u svijetu je oko 774 miliona nepismenih. Posljednji podatak je – 850 miliona. Razlog je možda u tome što se definicija funkcionalne pismenosti mijenja. Nije dovoljno da znamo slova, čitamo i pišemo, nego je potrebno da funkcionalno primjenjujemo i koristimo znanje.

Nacionalna i međunarodna istraživanja čitalačke pismenosti učenika u Crnoj Gori pokazuju da na razvijanju ove vještine treba intenzivno raditi, mijenjajući mnoge korake i pristupe u procesu podučavanja đaka. Popovićka je podsetila na loše rezultate PISA testiranja kod nas. Tako je prema rezultatima iz 2006. godine 56,3 odsto testiranih đaka funkcionalno nepismeno, a 2009. godine 49,5 odsto.

Lj. Vukoslavović

„OSTAVI SVE I ČITAJ!“: Jedna od aktivnosti u OŠ „R. Perović“

KAKO NAUČITI ĐAKE DA STVARAJU TEKSTOVE: Prezentacija projekta

DECENIJE USPONA

Uz istaknute profesore Ljiljanu Ponomarev, Miodraga Čupića, Ljubicu Žizić, Larisu Dašić-Simović, ovđe su učili poznati umjetnici muzičke scene i pedagozi: Darinka Matić-Marović, Boro Tamindžić, Željko Martinović, Edo Pečarić, Vedrana Kovač, Tatjana Prelević, Milica Vicković, Šrđan Bulatović, Anka Asanović...

Pripremle:
Šerifa Begzić
Olga Đuričković

Umjetnička škola za muziku i balet „Vasa Pavić“ već 65 godina uspješno gradi i potvrđuje svoj renome. Marta 1947. godine Sreski narodni odbor Titograda osnovao je Nižu muzičku školu „Vasa Pavić“, sa sedištem u Podgorici, u kojoj su učenici sa teritorije te opštine sticali prvi stepen muzičkog obrazovanja. Marta 1958. odlučeno je da Srednja muzička škola iz Kotora (osnovana 1946. godine), nastavi rad u Titogradu. Godine 1959. Niža muzička škola preimenovana je u Osnovnu muzičku školu „Vasa Pavić“, koja je mijenjala imena sve do 2005. godine, kada je dobila sadašnji naziv.

Muzičko obrazovanje u ovoj školi stekli su danas svjetski poznati umjetnici muzičke scene: Darinka Matić-Marović, dirigent Boro Tamindžić, kompozitor Željko Martinović, violinista, Edo Pečarić, violinista, te Mirko Bratićević, dirigent. Na 12 odsjeka ove školske godine upisano je oko 800 učenika, sa kojima radi blizu 100 stalno zaposlenih i spoljnih saradnika. Iako je ovo godina velikog jubileja – 65 godina rada, ona ipak protiče radno. Brojnim koncertima učenika i profesora, internim, kao i javnim časovima, škola ljubiteljima klasične muzike prezentuje svoje muzičko umijeće. Njihov potencijal i talenat iz godine u godinu potvrđuju brojne nagrade, kao i mišljenja renomiranih svjetskih umjetnika. Govoreći o nastavno-obrazovnom procesu, profesori su se osvrnuli i na minuli rad.

Sarajevo, Beograd, Berkli

Odsjek solo pjevanje nije imao kontinuitet. Osnovan je školske 1956/57. godine, a prva nastavnica bila je Ljubica Žizić. Dolaskom operske pjevačice Larise Dašić-Simović iz Ukrajine odsjek je obnovljen tek 1991. godine.

Preuzimajući klasu solo pjevanje 2004. koju je vodila profesorka Dašić-Simović, zatekla sam sedam učenika, a pripali su mi i učenici prvog i drugog razreda srednje škole. Da bi se usavršila tehnika pjevanja, nastava solo pjevanja, bazirana je na upjevanju, ra-

znim vokalizmima, kao i radu na kompozicijama različitih autora, počevši od IX, pa sve do danih XX vijeka. Kompozicije se izvode na maternjem, italijanskom, ruskom, njemačkom, engleskom, francuskom, latinskom i češkom jeziku. Nastava se izvodi tri puta sedmično, a jedan čas nedeljno uključuje i rad sa korepetitorom. Osim toga, svaki učenik solo pjevanja pohađa i časove kamerne muzike, de se mogu kombinovati dva glasa sa klavirom ili nekim drugim instrumentima kao što su, na primer, glas-gitaru, glas-harfa, ili glas-flauta”, ističe profesorka Marina Cuca.

Prema njenim riječima, danas za ovaj odsjek postoji veliko interesovanje, te škola svake školske godine raspisuje konkurs za prijem novih učenika. U prošeku, upišu se dva ili tri učenika koji, pored savladavanja redovne nastave, osvajaju prestižne nagrade u okviru Muzičkog festivala Crne Gore, kao i na međunarodnim takmičenjima, poput „Lazar Jovanović“ (Beograd) i „Bruna Špiler“ (Herceg Novi). Uz to, učenici pohađaju seminare, čiji su predavači i instruktori domaći i strani renomirani pjevači. Vremenom, interesovanje za ovaj smjer u školi se poveća-

Učenici ovog odsjeka muzičko umijeće demonstriraju na koncertima i u školi, što predstavlja obavezani dio koncertnog života škole, kao i drugih školskih projekata.

Nakon srednje muzičke škole, nekoliko učenica završilo je solo pjevanje na muzičkim akademijama u regionu, kao, na primjer, Klaudija Krkotić u Sarajevu, koja je sada viši asistent na toj akademiji, a Ivana Pekić trenutno je pripravnica u ovoj školi. Na Fakultetu muzičke umjetnosti u Beogradu studije solo pjevanja završile su Zorana Latković, Bojana Marković, Jovana Musur, Tijana Blečić, a Oliver Tičević je student treće godine istog fakulteta. Studije solo pjevanja na Konzervatoriju „Santa Cecilia“ u Rimu završila je Ivana Čanović, dok je Iva Kostić nastavila školovanje iz džeza pjevanja na bostonском Muzičkom koledžu Berkli.

Obnovljeni odsjeci za flutu, trombon i hornu

Prof. Boris Nikčević radi u ovoj ustanovi kao profesor fluite već 15 godina i imenovan je za šefa duvačkog Odsjeka od samog početka svog rada u školi. Predsednik je Asocijacije

ansamblima.

„Kad sam počeo da predajem flautu u Podgorici, od duvačkih instrumenata bili su zastupljeni još klarinet i oboja. Školske 2003/2004. godine angažovanjem profesora Dragana Đurića obnovljeni su odsjeci za trubu, trombon i hornu. Zahvaljujući njegovoj djelatnosti, u Crnoj Gori školovan je kadar koji danas radi u našoj školi. Pored tih instrumenata, zastupljena je i nastava klarineta. Zahvaljujući angažovanju inostranih muzičara iz Crnogorskog simfonijskog orkestra Antona Runova i Jelena Denisenka, poslije dužeg perioda ponovo je aktivan i odsjek za obou i fagot, mada je interesovanje za sviranje na tim instrumentima još uvek nedovoljno“, kaže profesor Nikčević.

Prema riječima našeg sagovornika koji je završio Versajski konzervatorijum u Francuskoj i Muzičku akademiju u Podgorici, nivo sviranja fluite prije 15 godina bio je na skromnom nivou. Broj učenika je bio mali, a srednju muzičku školu završavalo je tek nekoliko učenika. Plan i program za flautu je do skoro bio zastario i nije pratilo nove pedagoške tendencije i literaturu. Tek sa

ZGRADA NEKADAŠNJE TRGOVAČKE AKADEMIJE

Zdanje u kom se nastava izvodi posljednjih 10 godina specifično je po mnogo čemu. Datira iz perioda prije Drugog svjetskog rata, i u estetskom i u arhitektonskom smislu čuva duh prošlog vremena. Jedna je od rijetkih autentičnih starih podgoričkih zgrada koje nisu uništene tokom savezničkog bombardovanja u Drugom svjetskom ratu. Izgrađena je za potrebe predratne Trgovačke akademije, a pod njenim krovom vaspitno-obrazovnu i kulturnu djelatnost decenijama su obavljale: Osnovna škola „Branko Božović“, Ekonomski škola i Muzeji i galerije Podgorice.

Profesorica harmonike Irena Merdović, koja je u školi „Vasa Pavić“ od 1999. godine, diplomirala je na Muzičkoj akademiji P. I. Čajkovski u Kijevu, u

konvertor basom, novih prilagođenih programa i redovnim seminarima sa eminentnim stručnjacima, uspeli smo da na Odsjeku harmonike dobijemo zainteresovane, motivisane učenike koji su već laureati i apsolutni pobjednici brojnih državnih i međunarodnih takmičenja u disciplinama solo i u kamernim muzikama. Takođe, redovno sa uspješnom nastupaju na koncertima, izložbama, promocijama i učeštvuju u drugim umjetnickim programima škole i lokalne zajednice”, ističe ona.

Francuska, Italija, Njemačka...

Flauta je postala veoma popularan instrument, a potvrda dobrog vođenja pedagoškog procesa jeste činjenica da posljednjih godina učenici uspješno upisuju muzičke akademije a neki su uspjeli da u jakoj međunarodnoj konkurenциjui upisu prestižne evropske konzervatorijume, kao što su Nevena Bajić, Aleksandra Grebović i Lejla Hot, na šta je prof. Nikčević posebno ponosan.

Nevena je završila Versajski konzervatorijum (Francuska), u klasi Žan Mišel Varaša, kao najmlađi upisani student. Trenutno je student Pariskog konzervatorijuma u klasi profesora Vinsenta Lukasa, i primljena je ove godine da se usavršava u Berlinu kod eminentnog profesora Benoa Fromaže. Aleksandra je kao najbolji student ove godine završila Konzervatorijum u Redo Emiliji u Italiji, u klasi profesora Đovana Maređinu, dok je Lejla ove školske godine upisala Versajski konzervatorijum u klasi Žan Mišel Varaša.

Crnogorska pijanistička škola

Profesorica Anka Asanović sa klavirskog odsjeka, koji pohađa 250 učenika, govorila je o počecima i nastajanju sistematske i organizovane nastave klavira, utemeljene na savremenim metodama i pedagoškim principima.

„Ti počeci sežu u ne tako daleke šezdesete godine XX vijeka, kada se u našoj sredini pojavljuju prvi diplomirani muzičari koji su, pored zavidnog obrazovanja, u profesionalni rad unosili i veliki entuzijazam.

Hor škole sa dirigenticom Zojom Đurović

vao, ali kada je o strukturi djece reje, pretežno ga čine devojke. Ove godine upisana su samo dva mladića.

flautista Crne Gore, a pored pedagoškog rada, bavi se koncertnom djelatnošću. Nastupao je kao solista i u kamernim

reformom srednjeg stručnog obrazovanja stvorena je prilika da se programi osavremene i prilagode novim pedagoškim zahtjevima. Tada je Nikčević, na poziv Ministarstva prosvjetne i sporta, napisao novi program za flautu za nivo srednje muzičke škole, u saradnji sa flautistima iz Francuske. Program je uskladen sa najboljim primjerima evropske i svjetske pedagoške prakse i sa standardima u ovoj oblasti pedagogije.

Asocijacija flautista Crne Gore

„Što se tiče pedagoškog rada u Crnoj Gori, smatram da smo kao region predugo bili pod uticajem škola sušednih država i da je vrijeme da se okreнемo uticajima onih evropskih škola, čije metode i postavke dovode do boljih rezultata. U cilju osnaženja tih ideja, prije dvije godine osnovao sam nevladinu organizaciju ‘Asocijacija flautista Crne Gore’ koja nudi učenicima i nastavnicima programe usavršavanja putem organizacije seminarova i majstorskih kurseva vodećih ličnosti iz Evrope u oblasti pedagogije i izvođačstva na fluti“, ističe Nikčević.

„Postepenim uvođenjem novih tehniki rada, učenjem o tome kako i koliko vježbat, kako se pripremiti za scenski nastup, radom na agogici, dinamici, tehnicu, uvođenjem instrumenta sa dugmićima i

NAGRADE I PRIZNANJA

– Prva nagrada na međunarodnom takmičenju solo pjevača održanom u Aranđelovcu pripala je Tamari Bakoč, koja je završila i prvu nagradu na Internacionalnom takmičenju solo pjevača u Beogradu.

– Nedra Mališić, učenica III razreda Srednje muzičke škole (smjer muzički izvođač – kontrabasista) osvojila je treću nagradu na Međunarodnom takmičenju „Petar Konjović“ održanom u Beogradu i Novom Sadu.

– Učenici Andrija Jovović i Olivera Perunović bili su prvoplasirani na Internacionalnom takmičenju „Citta di Avezzano“ u Rimu.

– Na internacionalnoj manifestaciji Dani harmonike u Smederevu Anela Čindrak osvojila je drugu nagradu.

– Na festivalu Dani harmonike u Bijeljini prve nagrade osvojili su Milica Muhadinović, Šćepan Stojanović i Nevzad Demirović.

– Na Petom međunarodnom pijanističkom takmičenju „Slavenski“ u Novom Sadu prvu nagradu dobila je Jovana Jaramaz.

– Internacionalni festival „Accordean art“ (Sarajevo): prvo mjesto Nevzad Demirović, a drugoplasirani je bio Šćepan Stojanović. Demirović je inače najbolji učenik na Odsjeku harmonike, koji je samo u posljednje dvije godine osvojio čak pet prvih i specijalnih nagrada: laureat je takmičenja „Accordean art 2010“ u Sarajevu, specijalne nagrade na Muzičkom festivalu mlađih u Kotoru 2010 i prve nagrade na takmičenju „Zvezdane staze“ u Kragujevcu 2010. i 2011. godine.

– Na Muzičkom festivalu mlađih Crne Gore, održanom u Kolašinu, od 70 nagrađenih učenika četiri su osvojila specijalnu nagradu, 23 zlatnu liru, 27 srebrnu, 16 bronzanu, dok je 13 daka zavrijedilo titulu laureata takmičenja (ostvarili su najveći broj poena u kategoriji).

Decenijski rad i iskustva rezultirala su nizom specijalnih i prvih nagrada za učenike Muzičke škole na nekadašnjim republičkim takmičenjima u Kotoru i u Podgorici, kao i na saveznim takmičenjima u Beogradu, Zagrebu, Skoplju, Sarajevu, Dubrovniku. Posljednjih godina, na sve prisutnjim međunarodnim konkursima, učenici Škole su bogatim repertoarom, zavidnim nivoom izvođenja ostvarili veoma snažan utisak na referentan međunarodni žiri.

13

Prosvjetni rad

Za postavljanje temelja klavirske škole – koja bi sa pravom mogla nositi naziv ‘crnogorska pijanistička škola’ – zaslужna je prof. Ljiljana Ponomarev, pijanista, pedagog, organizator kulturnog života i, iznad svega veliki čovjek. Njenu pedagogiju karakterisala je potreba da pijanistička škola u našoj sredini ide u korak sa visoko postavljenim profesionalnim i estetskim kriterijumima, od strane priznatih pedagoga, prvenstveno iz Beograda i Sarajeva. Broj diplomiranih pijanista, njihovih učenika tokom više generacija, koji su pobijedili na raznim takmičenjima, koncertirali širom svijeta ili rade kao ugledni profesori daju pravu sliku o pedagogu koji je svojom ličnošću obilježio jedno razdoblje u razvoju klavirskog odsjeka. Mnogobrojni koncerti i nastupi mladih pijanista u organizaciji profesorice Ponomarev, u vrijeme kada su to bila gotovo jedina kulturna dešavanja, neminovno su uticali na podizanje kulturne svijesti i duhovne klime sredine. Bila je privilegija biti učenik profesorice Ponomarev, profesionalno sazrijevati pored nje kao dragocjenog kolege, a velika čast naslijediti njenu klasu”, naglašava Asanovićeva.

Moderna nastava

Ona nastavlja da su nove generacije profesora klavira sa puno znanja i entuzijazma nastavljale tradiciju posvećenosti poslu. To je prvenstveno podrazumijevalo osmišljavanje cilja i razradu razvojnog puta do cilja, svakog učenika pojedinačno, kroz planirane godišnje programe. Nastava klavira je individualna, pa je i realizacija predviđenih programa individualna, u zavisnosti od sposobnosti učenika, tj. njihove tehničke spremnosti, muzičke koncentracije, inicijative, maštice...

„Danas, pojedini učenici izlaze iz okvira osmišljenih šema, sadržaja, bilo u pozitivnom ili negativnom smislu, ali to nikoga ne oslobođa odgovornosti. Prilagodavamo se mogućnostima i afinitetima svakog daka i pomažemo u njihovom osamostaljivanju kroz realizaciju tehničkih i muzičkih segmenata zadate klavirske literature, što i jeste cilj moderne nastave”, kaže prof. Asanović.

Novi dah

Pijanistkinje koje svoju karijeru grade van naših granica, sada „rasute“ po svijetu, a spremne da se u svakom trenutku odazovu pozivu i u formi majstorskih radionica unesu novi dah, prenoseći iskustva sredina sa mnogo dužom pijanističkom tradicijom su: Vedrana Kovač iz Beća, Tatjana Prelević iz Hanovera, Milica Vicković iz Kelna.

Zahvaljujući Savezu udruženja muzičkih pedagoga, na prostorima bivše Jugoslavije

su svake godine organizovani seminari sa najeminentnijim ličnostima klavirske pedagoške, zahvaljujući sluhu koji je škola pokazivala prema svemu pozitivnom i korisnom za rad klavirskog odsjeka, profesorima je bilo omogućeno da pratite predavanja.

Karadaglić, Pejović, Malidžan, Cerović...

Odsjek gitare u srednjoj muzičkoj školi do sada je završilo više od trideset učenika. Većina njih sada se profesionalno bavi instrumentom kao pedagozi ili kao koncertni izvođači u Crnoj Gori, a neki su svoj profesionalni put vezali za razvijenje muzičke centre Europe. Jelica Mijanović profesionalno se bavi gitarom u Ženevi, a Miloš Karadaglić u Londonu gradi svjetsku karijeru koncertiste svirajući u najprestižnijim svjetskim salama. U Crnoj Gori djeluje sada već značajan broj gitarista koji svoju aktivnost pedagoga kombinuju sa koncertnom. To su: Nedeljko Pejović, Radoš Malidžan, Danijel Cerović, Bojana Brajović, Milorad Ružić, Ivana Cikić, Ljubo Miletić, Nikola Pejović, Dražen Joković, Branislav Mašanović i mnogi drugi.

Profesor Srđan Bulatović kaže da je u Crnoj Gori sve do devedesetih godina prošlog vijeka izučavanje klasične gitare postojalo samo u pojedinim nižim muzičkim školama.

Entuzijazam profesora

„Deficit nastavnog kadra ovog profila muzičara postoji ne samo u Crnoj Gori, nego i u ostalim republikama tadašnje Jugoslavije. Nastavnici koji su predavali gitaru pošedovali su veliki entuzijazam. Jedan od njih, Miodrag Čupić, koji je radio u ovoj školi, izdvajao se svojim interesovanjem ka postupnostima i načinima izučavanja klasične gitare. Bio je prije svega vrstan intelektualac, književnik, a napisao je i jednu od najboljih knjiga za izučavanje gitare za početnike ‘Škola gitare’, iz koje su učile mnoge generacije učenika”, napomije Bulatović koji je i sam bio njegov učenik.

Bulatović se, nakon diplomiranja na Fakultetu muzičke umetnosti u Beogradu, vratio u Crnu Goru kao prvi školovani gitarista, i formirao prvu klasu gitare u Srednjoj muzičkoj školi „Vasa Pavić“ 1994. godine. Ubrzo po osnivanju odsjeka, gitara postaje jedan od reprezentativnih škole ne samo u Podgorici i Crnoj Gori već i šire. Najtalentovaniji mlađi gitaristi nastupaju na brojnim koncertima, osvajaju nagrade na republičkim, saveznim i međunarodnim takmičenjima. Škola im organizuje i solističke koncerte na kojima se susreće sa koncertnom atmosferom, na kojoj pokazuju svoju tehničku spremnost, muzikalnost i prve pokušaje stvaranja svoje muzičke samostalnosti i posebnosti.

SVEČANI KONCERT POVODOM JUBILEJA

Solisti i orkestar bivših i sadašnjih učenika, kao i profesora škole, u podgoričkom KIC-u „Budo Tomović“ održali su svečani koncert povodom jubileja. Na repertoaru su bila djela kompozitora Lista, Baha, Vivaldija, Slavickog... Njihove melodije izvođene su na klavir, gitaru, violinu i flautu. Pored direktora Ilike Dapčevića, prisutne je pozdravila i mr Dobrila Popović, savjetnik za muziku u Ministarstvu kulture, bivša učenica i pedagog ove ustanove.

Učestvovali su: Vladana Perović, klavir (Franc List: Tarantela, iz ciklusa „Godine hodočašća“), Marija Skender, klavir (Žerar Grizej: Kadencija), Srđan Bulatović, gitaru (Još ne svjeć, tradicionalna crnogorska pjesma), Ana i Ida Muratagić, klavir (Klement Slavicki: Balada i Vojnički ples, iz svite za klavir četvororučno), Irena Merdović i Aleksandra Lalević-Belenović, duo harmonika (Astor Pijacola: Libertango), kamerni ansambl (J. S. Bah: Air), solisti Miran Begić i Miloš Bošković (A. Vivaldi: koncert za dvije violine a-mol I stav, solisti Vili Ferdinandini i Žarko Mičković (J. S. Bah: Koncert za dvije violine, d-mol I stav), kamerni ansambl (J. Pahelbel: Canon), solistkinja Zorana Latković (V. A. Mozart: Arija Despine iz opere „Così fan tutte“), solisti Lela Pešić, flauta, Boris Nikčević, flauta, Vili Ferdinandini, violina, i Davor Novak, klavir (Bah: IV brandenburški koncert I stav). Orkestrom je dirigovao Radovan Papović.

Jubilej: 65 godina Umjetničke škole za muziku i balet „Vasa Pavić“ u Podgorici

Razgovor sa direktorom Ilijom Dapčevićem

OBRAZOVNA I KULTURNI MISIJA

Primjenom reformisanog obrazovnog koncepta, kao izborni predmet uvedena džez muzika, što je dalo odličan rezultat. Nastava osavremenjena uvođenjem specijalnih muzičkih softvera. Zahvaljujući finansijskoj pomoći Ministarstva prosvjete i sporta, obnovljen instrumentarij, a u toku opremanje i muzičkog studija

Ilija Dapčević je profesionalno angažovanje počeo u Muzičkoj školi „Njegoš“ (današnjoj „V. Pavić“) kao profesor harmonije i kontrapunkta i dirigent hora. Pored redovne nastave, Dapčević je 20 godina rukovodio horom škole, sa kojim je osvojio brojna priznanja. Od 1977. godine član je KUD-a „Stanko Dragojević“, a od 1991. njegov umjetnički rukovodilac i dirigent. Predsednik je Zajednice muzičkih škola Crne Gore,

a od 1994/95. godine je na čelu Umjetničke škole „Vasa Pavić“. Dobitnik je nagrade oslobođenja Podgorice 1995. godine

Koliko je novo školsko zdanje uslovno za potrebe muzičkog obrazovanja?

– Dugo smo čekali novu zgradu, ali stripljenje se isplatilo. Iskoristili smo mogućnost da jedan dio nadogradimo za izvođenje individualne nastave. Unutrašnja drvenarija je u veoma lošem stanju, te ju je neophodno obnoviti. Ipak, zgrada ne čini školu, nju čine profesori i učenici. Upravo zahvaljujući njihovom zalaganju i radu nesmetano se izvodi grupna i individualna muzička nastava. Škola poseđuje malu

koncertnu salu, učionice, kao i muzičke kabinete. Njihova namjena je odgovarajući prostor za baletsku školu. Učionice su uske i nisu prilagođene standardima nastave baleta.

Za koje je odsjek najveće interesovanje?

– Za sada, zbog ograničenih finansijskih sredstava i bez saglasnosti Ministarstva, ne možemo širiti djelatnost. Konstantan problem predstavlja prebukiranost nekih odsjeka, kao što su gitara i klavir. Problem realno priznaju želite roditelja više nego same dece. Tako se dešava da imamo višak učenika a manjak profesora, a na drugoj strani imamo odsjeku de je dovoljno profesora

DONACIJE DOBRODOŠLE

Da li su materijalna sredstva dovoljna za nesmetano funkcionisanje škole? Koliko su ona presudna u razvoju muzičke kulture u Crnoj Gori?

– S obzirom na to da smo umjetnička škola, nama su neophodna velika sredstva. Međutim, raspolažemo s veoma malo novca budući da ekonomski situacija u Crnoj Gori nije najpovoljnija. Srećom, na prijedlog Savjeta roditelja obratili smo se ministru prosvjete i sporta s molbom da roditeljima odobri sufinsaniranje dijela potreba u muzičkoj školi. Taj novac se koristi isključivo za tehničku podršku, za održavanje sistema u školi i unapređenje uslova rada, jer deca koriste kopir-aparate, preuzimaju materijale sa određenih sajtova... Oni to dobijaju, uslovno rečeno, besplatno. Mjesečno izdvajaju pet eura, a taj novac koristi se za popunjavanje nototeka, biblioteke, kupovinu tonera, instrumente, kao i za njihovo štimovanje.

Planiran novi odsjek – dizajner zvuka

U toku je opremanje muzičkog studija jer je u planu otvaranje novog odsjeka – dizajner zvuka. Za to je neophodno oko 80.000 eura, a poseban prostor u školi biće preuređen i izolovan. Finansijska pomoći Ministarstva u ovom segmentu nam je neophodna, ali i mi imamo neke predloge i varijante kojima bi olakšali bržu realizaciju.

Da bi izborna nastava nesmetano tekla i bila unaopređena, bio je neophodan specijalni muzički softver, za što je dio troškova obezbijedila škola. Srećom, ova škola ima puno prijatelja koji pomažu donacijama. Zahvaljujući njima, kupili smo dvije violine, violu i četiri veoma kvalitetne gitare. Nemamo pasivan stav i ne čekamo da nam Ministarstvo obezbijedi sve.

CRNOJ GORI NEOPHODNA FILHARMONIJA I OPERA

Dokaz kontinuiteta muzičkog života u Crnoj Gori predstavlja i naš jubilej – 65 godina uspješnog rada. Nemamo koncertnu dvoranu, ali nadam se da ćemo u dobleđeno vrijeme, u saradnji sa Muzičkim centrom, riješiti i ovaj problem. Crnoj Gori je neophodna filharmonija i opera. Za infrastrukturu je neophodno mnogo toga. Na primjer, imamo baletsku školu, ali nemamo adekvatan podijum. Isto tako, za izvođenje opere neophodna je sala. Kada se ovaj problem riješi, unaprijediće se mjesto muzike u Crnoj Gori. Neophodno je da naši srednjoškolci imaju mogućnost da čuju i vide profesionalno izvođenje opere i baleta, kao što imaju njihovi vršnjaci u Sarajevu ili Beogradu. Dakle, u planu su koncertna sala i adekvatno mjesto za muzički studio.

ПРОЉЕЋЕ

Кад пролеће стигне,
Доноси нам процјетало цвијеће,
И онда смо сви весели
И пуни среће.

Све постане шарено
И дивни судани
Сви некуда иду
Сви су распјевани.

Птице пјевају
Пјева и цвијеће,
Све је дивно
Кад дође пролеће!

Наталија Першић
ОШ „Сутјеска”,
Подгорица

НОВА ДРУЖЕЊА, ДОГАЂАЈИ, ПОЗНАНАСТВА... И ХИМНА „ОЈ СВИЈЕТЛА МАЈСКА ЗОРО“

Одјахнули смо, предахнули
смо...да је трајало дуже било
би досадно. Било је и нових
познастava. Прочитано је доста
књига. Занимљиве су: „Тајно око
Атлантиде“ Муни Вичер, „Редвол“
Брајана Џекса, „Острво с благом“
Роберта Стивенсона, „Путовања
и открића“ (о насељавању Аме-
рике, Азијска и Афричка царства,
Просвјетитељство и револуција),
треба прочитати и нашег писца
Душана Ђуришића, роман „Дуга
из дјетинства“.

За филмофиле долазе
незаборавни „Хобити“.

Долазе похвале за радове из
прошлог броја. Највише за „Истину“
Ање Апциковић, текстове Николине
Мишурковић, Александре Дреџун.

Од овог броја Ђечији свијет
ће објављивати Историјски
календар Црне Горе. Дознаћете
најважније датуме и догађаје из
националне историје и културе.

Овог љета уживали смо у
врхунским играма наших лавица,
рукометаша. Свијет им се

дивио а наш понос је растао.
Цијела дворана била је црвена
од наших застава и радости.
Кошаркаши су правили чуда.
Пјевала се „Ој свијетла мајска
зоро“ у дворани и у нашим
домовима. Да се зна!

Поздрав, Е вива, е вива...

Уређује и припрема
Слободан Вукановић
Јавите се на Ђечији свијет:
prosvjetnirad@t-com.me

МОЈА УЧИТЕЉИЦА

Да вам причам,
вјеровали не бисте,
ко ми, кад сам тужна,
врати осмјех на лице.

Е, то је моја учитељица,
Невенка, Нена, Ненси,
која је украс наше школе,
И сви је много воле!

Ја баш имам среће,
богуј учитељицу нико наћи неће!

Анђелија Вуканић
ОШ „Сутјеска“
Подгорица

Ликовни таленти у ОШ „Владо Милић“, Подгорица УЧИОНИЦА КАО ГАЛЕРИЈА

О Радмили Мишковић, наставници ликовног васпитања у ОШ „Владо Милић“ у Доњој Горици, Подгорица, сви говоре с поштовањем. Тиха, скромна и ненаметљива, са ученицима постиже вриједне резултате. Учионица у којој држи наставу ликовни скромну галерију. Радови бивших и садашњих ученика заиста импресионирају.

„Ово су моја ћеца, јер своје немам. Свим бићем предана сам њима. Срећна сам што уважавају моје сугестије. Успјешни су у свим ликовним жанровима. Посебно бих издвојила Немању Недића (8. разред), Нину Милић (7. р.) и Милену Јелић (8. р.). На свим конкурсима на којима учествујемо њихови су радови били међу првима“, каже Мишковић.

Мр Драгољуб Брајовић, надзорник за ликовно васпитање, након што је обишао ову васпитнно-образовну установу рекао је да се треба угледати на кабинет ликовне културе који уређује наставница Радмила Мишковић. „То је наставница која

својим радом афирмише школу и средину. Ниједна школска година не прође а да њени ученици на бројним конкурсима не освоје прво место. Добитник је Плакете за ликовни рад од Удружења педагога некадашње велике Југославије. Њена ученица Милена Мугоша за свој рад добила је златну медаљу у Кини“, каже директорица школе Биљана Ђулафић.

Ученик 6. разреда Зарија Вујовић добио је прву награду за рад „Моја најдражча животиња“, на изложби коју је организовала Средња умјетничка школа „Петар Лубарда“ са Цетиња. Ту су и награде из Јапана, Ирана, Румуније, Москве... И студенти Универзитета Доња Горица, који се налази у близини школе, уочили су рад ове вриједне просвјетарке. Прикупили су новчана средства и купили материјал за сликарску секцију коју она води. Дневне новине „Вијести“ поклониле су јој књигу „Биографија умјетника“.

М. Чабаркапа

ОШ „Милија Никчевић“, Никшић

НАГРАЂЕНИ НАЈБОЉИ УЧЕНИЦИ

Поводом завршетка деветогодишњег школовања у никшићкој ОШ „Милија Никчевић“ приређена је пригодна свечаност. Школа је одличне ученике и носиоце дипломе „Луче“ наградила књигама, а ђака генерације Ану Николић

новчаном наградом у износу цијене полуматурске екскурзије, док јој је компанија М-тел додијелила мобилни телефон.

Похваљени су ученици који су постигли запажене резултате на разним такмичењима, литературним и ликовним

ВАТРА И ВОДА СУ ДОБРЕ СЛУГЕ, А ЗЛИ ГОСПОДАРИ

Столјетна борова шума, дједова кућа на обронку, а нешто ниже бистра планинска ријека и тик уз њу штала – то је слика коју памтим из дјетинства. Код дједа сам провела најранију младост, а данас тамо проводим само јећети и зимски распуст. Тада се окуне сва унучад и гледамо како вода искри и свјетлуца, док сунце миљује каменчиће на њеном дну. Зиму памтим по огњишту у старој кући. Јутру би дјед наложио ватру. Запаљена лучем, она би се браздо разгорјела, па би кућа замирисала на сушено месо, испечени домаћи хљеб, овчији сир и легенде.

У то јутро одлазећег љета прорубило нас је пуцкетање, као кад се шишарке распружавају на сунцу. Замирисало је на паљевину. Јак мирис боровине штипао је ноздреве и тјерао сузе на очи док је вјетар ширио димну завјесу по цијелом имању. Столјетна стабла, понос дједовог имања, лизали су пламени језици претварајући их у букиње. Разбјешели дух ватре палио је свеже борове иглице које су се, као кишне глисте, увијале и претварала у пепео. Ватра је уз сабласно пуцкетање гутала све пред собом. Ужарене сјеменке, из распуклих шишарки, у варницима су падале по ливади. Од пурпурних тачкица стварали су се пламени бичеви који су палили све чега би се дотакли.

Стриц је крампом раздирао

травнати тепих не би ли зауставио ватрену неман. Успаничи, ми смо са ријеке доносили воду, сударали се и мимоилазили, грањем тукли по запаљеној трави и донешеном водом исцртавали исту ону границу коју је стриц одредио између шуме и куће.

Престрављени призором, у страху за кућу и животе, заокупљени доношењем воде, нисмо ни примијетили да су небо прекриле црни облаци, а мутье му запарале површину. Прво стидљово, а онда све јаче, почела је киша. Кишне капи су цврчале док их је гутао пожар, остављајући иза себе текама мирис влажног пепела. Јак тродневни пљусак успио је да угаси букиње, спирајући гар и пепео са изгорјелих стабала чији су остаци, попут авети, штручали из земље. Дјед је захваљивао Богу што је спасио ћељад и кућу, али не задуго.

Обилна киша пробудила је уснеле изворе. Прокључала водасе обрушала са планинских врхунаца па се уз тутањ и ломљаву сјурила Тара, успјенушана горопадница, носећи све пред собом.

Пет дана смо живјели у страху, а онда се вода повукла, остављајући за собом поломљено дрвеће, навиљке влажне траве, ко зна где покупљено смеће и пустош.

Јелена Јовићевић
ОШ „Октоки“, Подгорица

МОЈА ЦРНА ГОРА

Од планина па до мора
То је моја Црна Гора.

И равница, шума, гора
Има моја Црна Гора.

Брзих ријека и кањона,
Жарког сунца и сњегова
И језера и бријегова.

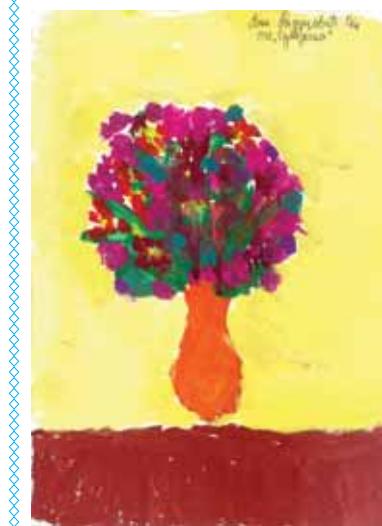
Све од врабца па до сокола
Има моја Црна Гора.

Тако мала а велика
Само моја Црна Гора

Ксенија Ђољевић
ОШ „Југославија“,
Бар

1

Prosvjetni rad

Ања Радуновић, ОШ „Сутјеска“,
Подгорица

Николина Кузман, ОШ „Иван
Вушовић“, Видрован

Ана Јововић, ОШ „Ловћенски партизански одред“, Цетиње

Желько Мандић, ОШ „Иван Вушовић“, Видрован

ВРАЂАЊЕ ЗАВИЧАЈУ И ЧЕДНОСТИ

(Душан Ђуришић: „Дуга из дјетињства”, Подгорица)

Роман „Дуга из дјетињства“ Душана Ђуришића упечатљиво је казивање о раним данима једног дјечака, прича о рату и окупацији, напуштању завичаја, прилагођавању на другу средину; прича о бакама и мајкама убрајеним црним марамама; у најкрајем, људска исповјест из прохујалих дана и живота.

Ђуришић је пишући ово дјело, првенствено за црногорску младеж, али и не само за њу, трагао за својом биографијом. И написао је књигу која је пишчев животопис, „мој запис о мени“, како би рекао Меша Селимовић. Ту неће између Гарча и Лисца ћеку се и животне координате, подједнако близке прочељу и зачељу. И кад пише о камену, тишини, оцу, упрету, ријеци Зети којој се увијек враћа и обраћа и у другим дјелима, градовима, брдима, тицама, вјетру – он, у ствари, пише о судбинама, о свима нама.

Посебно ми је близак трећи дио романа – „Далеке звијезде над равницом“, „Четири тешке године, не поновиле се, над нашим домом надвијали су се тамни облаци. Звијезде које смо жељковали биле су хладне и далеке. Чекало се сунце. И дуга да заблиста у својуј је лепоти. Дуга слободе“, истиче Ђуришић. Ту су изразито успјели одјељци романа, заправо цјеловите приче: „Окупаторска школа“ и „Четици дивљају“, па затим „Испод мурве“, „Баба Меја“, „Мишко се дави“, „Змије преко

пута“, „Први фудбал на Воштару“ и друге.

У роману има прилично студеног и тамног амбијента, али ипак више достојанства у страдалачком преживљавању и потребе да се превазиђе зло. У њему се огледају људи и својетви, једни поред других и једни у другима. Писац пише као да сања прошлост, али се све дешава на јави, ту је започео његов први поглед и јутро незaborava.

Није увијек завичај тамо ће се човјек роди, он је у овом роману и тамо ће се одрасте. Пишчево враћање ђетињству је, у ствари, враћање чедности; огледа се у обрису јутра, топлини родитељских руку, бројним успоменама које ни временска дистанца није могла да удаљи од властитог свијета интиме. Али, вријеме је било неумољиво у сијају немилих и трагичних збивања, и она су на окупу у овом роману и када су остала из леђа оних који су преживљавали та давна дешавања. Пишчева визија их поново мобилише и остају поруке да се, као ни зелена Зета, не забораве. У овој исповјести налази се више трагова црногорског обећања трагизма. Писац се враћа одјеглом свијету ђетињства, као свом изабраном исходишту, враћа због обичаја и језика као супстанце памћења и незaborava.

Жарко Малишић

На XXXIX фестивалу младих музичара Црне Горе
ШКОЛИ „АНДРЕ НАВАРА“
11 НАГРАДА

Prosavetni rad

2

SEPT.

На XXXIX музичком фестивалу младих музичара Црне Горе, одржаном у Колашину, ученици Музичке школе за младе таленте „Андре Навара“ освојили су 11 награда (две специјалне награде, шест „златних лира“ и три „сребрне лире“) у дисциплинама: виолина соло, виолончело соло и вокално-инструментални дуо. Специјалне награде освојиле су: Еден Секуловић (виолончело, II разред средње школе – IV категорија, класа професора Илије Асановића) и Тијана Рончевић (виолина, VI р. основне музичке – III категорија, класа професорице Наде Гломазић).

„Златне лире“ припадле су: Лазар Баубањ (виолончело, IV р. средње школе – В категорија, класа Илије Асановића), Милица Радоњић (виолончело, IV р. основне – II категорија, класа Илије Асановића), Вукици Рашовић (виолина, В р. – II категорија, класа

Наде Гломазић), Данилу Бујишићу (виолина, VI р. – III категорија, класа Наде Гломазић), Реи Турчиновић (виолина, II р. реформисане основне музичке – преткатегорија, класа Наде Гломазић) и Теодори Каличанин (виолина, I р. средње – категорија, класа Наде Гломазић). „Сребрне лире“ завршиједили су: Петар Влаховић (виолина, III р. реформисане основне музичке – преткатегорија, класа Наде Гломазић), Олгица Рашовић (виолина, II р. основне – I категорија, класа Наде Гломазић), те Маја Заната и Сања Влаховић (нестандардни вокално-инструментални дуо, III категорија, соло пјевање, II разред средње, II категорија, професорице Александра Војводић и Маја Басараб).

Ш.Б.

Тијана Рончевић и Еден Секуловић

Марија Малајевић, ОШ „Б. Јоков Орландић“, Бар

Гашење ђечјих фестивала ДИЈЕТЕНИЈЕ УКРАСНЕГО ЦЕНТАР СВИЈЕТА

Ово вјероватно и није нешто што се зове горућа тема, али ипак, због себе и своје професије, морам да се осврнем на то.

Уважавам економску кризу, и мјере штедње, и укидање разних активности, и... Али, да ли баш увијек морам да приштедимо на ћеци? Да ли краткорочно добијамо кап, а дугорочном губимо ријеку? Зелена Зета ове године није потекла, Подгорица се није осмијехнула, нијесу се огласиле ни колашинске економске теме. А сада су потопљене и даске које живот значе у Бару?

Да ли смо стварно у толикој кризи да сутири поетска фестивала („Крај зелене Зете“, „Подгорици с осмијехом“ и поетски фестивал у Колашину) и Фестивал ђечијег театра у Бару ове школске године остало без учешћа на најмлађих, или су најмлађи на маргини наших размишљања? Колико могу коштати награде

на три фестивала? Па, оне су најчешће симболичне: нека диплома, понека књига, бојице... или оне младим ствараоцима значе много. Они се задовоље и објављеним радом и именом у дневној новини. Задовоље се сусретом са пјесником или сликаром. Задовоље се сусретом са својим вршњацима. Задовоље се сусретом са најмлађим драмским дружинама, дружина које су сањале наступе у Бару?

Надам се да ће нова прољећа бити поново богатија за нове радове о ријеци, екологији, другарству, љубави, одрастању, да ће жагор испунити барски Центар за културу, да ће дијете бити не само „украс свијета“, већ да ће бити центар свијета.

Мирјана Рајовић,
професорица
Даниловград

КАРАВАН ЂЕЧИЈИХ ПИСАЦА

Пјеснички фестивал „Крај зелене Зете“, отворен прије двије деценије одавно припада културној историји Црне Горе.

Ову културну манифестацију осмислио је у име Удружења црногорских писаца за ћецу и омладину Душан Ђуришић и сваке године у септембру потеку стихови зеленом Зетом од Видрована ОШ „Иван Вушовић“ па преко Никшића ОШ „Лука Симоновић“, до Даниловграда.

Овогодишње караванџије-

ђечије пјеснике: Гордану Сарић, Љубинку Вешовић, Слободана Вукановића, Душана Говедарицу, Јована Драшковића, као и медијатора Душана Ђуришића поздравили угостили и захвалили суседиректори: Момчило Мијовић и Нада Дубљевић, а ученици испратили френетичним аплаузом пјеснике и младе литерате – чланове литературних секција који су са пјесницима читали своја литеарна остварења.

Б.Л.

„ИМА НЕШТО УСРЕД МРАКА“ НАЈБОЉА КЊИГА ЗА ЋЕЦУ

Збирка пјесама „Има нешто усред мрака“ Бранислава М. Вуковића најбоља је књига за ћецу у 2012. години. То је одлучио жири у саставу Милутин Ђуричковић, Душан Ђуришић и Слободан Вукановић. Диплома и новчана

награда пјеснику Вуковићу уручене је на свечаној академији поводом завршетка ХХ Фестивала „Крај зелене Зете“, 20. септембра ове године, у Завичајном музеју у Даниловграду.

ВОЗ

Вјетар свија и ломи гране. Већ неколико дана пада киша. По планинама се прима снijег. Низ увале и долине јуре потоци, све да однесу. Ваља се блатњави Лим, пун муља и отпадака.

Миломир Шекуларац одавно не спава. Њихова кућа је у страни, испод пруге. Тутње возови, сијева, грми. Њему се чини: сад ће се кућа срушити и скртјати се доље, на пругу. Ух, од те помисли обузима га језа, страх. Скупило се, саставио колјена у браду, цвокоће. Ништа се не види, олупа удара у прозоре, кућа се из темеља ѡуља.

Испред зоре ухватио га сан.

Кад га је мајка зовнула да устане, скочио је као у бунилу. Сjetio се да треба ићи у школу, далеко му је, закасниће.

Чим је изашао напоље, зачуо се страшан лом. Земља се затресла, као да је сто громова загрмјело одједном, као да су се сва брда срушила испод његове куће. Задрхтао је, стегао зубе, погледао наниже, према прузи. Још је мрак, не види добро, али му се чини: нема више пруге! Напретао се јаче, загледао: пруге је нестало! Сјетио се: сад ће седам сати, треба већ да нађи воз!

Потрчао је доље, низ бријег. Није имао времена да се врати у кућу, да се јави мајци, да зовне оца. Не, нема се кад, сад ће воз! У његовог глави је звонило: зауставити воз, спасити путнике! Шина више нема. Брдо се сурвало на пругу, лавина.

Застао је само тренутак, ослушнуо: воз тутњи! Потрчао

му је у сусрет. Заобишао одрон, пријешао на другу страну, изашао на трачнице. Викао је, махао рукама: „Ух, ако се појави иза кривине, може и да ме згази!“ – помислио је дјечак. Скинуо је са себе црвену мајицу, подигао је високо изнад главе, махао. „Одрон! Одрон!“ – викао је из свег гласа.

Воз се појавио. Црна локомотива је хуктала према дјечаку. Мали Миломир је јурио пругом, скакао с прага на праг, махао мајицом, викао. „Хоће ли машиновођа примијетити моју мајицу?“ – помислио је у трену.

У првом моменту машиновођи није било јасно што ће тај дјечак. Да није то неки његов несташљук? Али, кад је примијетио црвену мајицу, повукао је кочнице. Воз је успорио, но није могао брзо да се заустavi. Дјечак је стајао поред пруге и махао даље. Вагони су промицали, путници се помањали на прозор, поздрављали га, а он је викао: „Засута је пруга! Одрон!“

Тек кад је воз стао, разумјели су његове ријечи.

Тешка локомотива се зауставила испред одроњеног брда. Први точкови су ушли у насил. У том тренутку чу се снажан тресак. Земља је засула први вагон. Срећом, онај поштански, без путника.

Машиновођа је загрио дјечака, подигао га увис. Путници су се скупљали око малишана, честитали му, захваљујући.

Радован Вујадиновић

БЛАГО НАМА

Благо теби, благо мени:
ми смо опет заљубљени!

Благо нама, благо нама:
не зна тата, не зна мама.

Сада ћемо љепше знati
шапутати.

Лазар Б. Копривица

Сунце на заласку
иза брда пада,
Павле се плаши мрака
који се прикрада.

Размиšља Павле,
није мујасно,
зашто мрак влада
само ноћу касно?

Зашто мрак има
велику моћ
кад прође дан
и стигне ноћ?

Зашто кад сване
Павла није страх?

Зато што се мрак
претвори у прах.

Жарко Л. Ђуровић

ЛАЗАРИНА

Има једно мало море
и на мору мала нина.
Љуљају је мали вали-
спава мала Лазарина.

Има једно веће море
и на мору већа нина.
Љуљају је већи вали-
спава већа Лазарина.

Отуд иде принц на коњу.
Носи дуње и шипурке,
хоче да се са њом игра
скривалице или жмурке.

Принц појаха силно море
и на мору силну нину,
и поведе према двору
још поспану Лазарину.

Милорад Л. Калезић

Кућа на крају улице.
Велики платан је ту.
На прозору вечерас
Први пут угледах њу.

Поглед се срете с њеним
Погледом из два ока црна.
Ал одједном нестала је
С прозора ко лака срна!

Завршен Међународни фестивал луткарског позоришта НАЈБОЉЕ ДЈЕЧЈЕ ПОЗОРИШТЕ ИЗ СУБОТИЦЕ

Док је Которски фестивал позоришка за ћеци и младе намирењен и за луткарске и за живу сцену, нови, први Фестивал луткарства у Подгорици, намирењен је само за луткарску сцену. Иако нема традицију, луткарске представе заинтересовале најмаље гледаоце. Овај фестивал је добар покушај да више побуди пажњу, не само гледаоца него и глумаца и редитеља, они који желе да се усавршавају у овој луткарској „дисциплини“, са туђим ликом и својим гласом. Гости из Польске, Чилеа, Бугарске, Србије и домаћина Црне Горе, свако на свој начин дао је допринос и обиљежио почетак, можда и будуће традиције ове манифестије.

У Црној Гори нико не спомиње зашто нема домаћих аутора. Постало је нормално да се не требају изводити домаћи драмски писци. Ни у

позоришту ни на телевизији ни на радију. Црногорско народно позориште је покренуло одличну иницијативу, расписивање конкурса за драмски текст. Градско, бивше Дјечје позориште, деценијама је било табу тема за домаће ауторе. Которски фестивал је био нада, нажалост, та нада је запретана. Не очекујемо ни од овог Првог међународног фестивала луткарства. То су исти људи који су затирали наду. Црна Гора је једини држава која нема антологије или макар панораме драмске књижевности за ћеци и младе.

Био је фестивал, проглашен побједник, представа „У тами“ Дјечјег позоришта из Суботице. Међу награђенима су и Давид Зузала из Чилеа, Жељко Радуновић за најбољу оригиналну музику у представи „Чаробни камен“ Градског позоришта из Подгорице. Специјалну награду за визуелност представе добио је

Мали луткарски театар „Слон“ из Софије, глумачки ансамбл Градског позоришта, затим Божена Олешијевић и Северина Мрожековић за анимацију мишице у представи „Палчица“ пољског позоришта лутака. Специјалну награду дјечјег жирија добила је представа „Зачарана кочија“ Малог луткарског театра „Слон“ из Софије. Проглашена су идва амбасадора фестивала: Марта Ароксалаш из Суботице и Сејдо Сеферовић из Подгорице. Почасни амбасадор фестивала био је Принц Никола Петровић.

Пожелимо фестивалу будући живот и постојање. А, шта је са домаћин ауторима? Хоћемо ли, као до сада, да представљамо друге а нашима затварати врата. Докле?

С. Љубов

ОШ „Вук Каракић“, Беране УСПЈЕШНИ НА ОЛИМПИЈАДИ ЗНАЊА

На овогодишњој Олимпијади знања, ученици из ОШ „Вук Каракић“ из Берана постигли су видне резултате. Марија Дошљак, ВИИ разред, освојила је треће место, из математике (ментор Стојанка Гробовић).

На овом такмичењу посебно је заблистала Санја Кастратовић, ученица ВИИ разреда, којој је припало прво место из математике. На истом такмичењу,

прошле године била је друга. О овој вриједној и успјешној математичарки њен ментор Дарко Бурашковић има само ријечи хвале.

Црногорска академија наука и умјетности наградила ју је књигом и новчано, а Музеј и галерије из Подгорице, такође, књигама.

Новинарска секција

Турашковић са награђеним такмичаркама Маријом Дошљак и Санјом Кастратовић

■ Дејан Зековић, ОШ „Октохи“, Подгорица

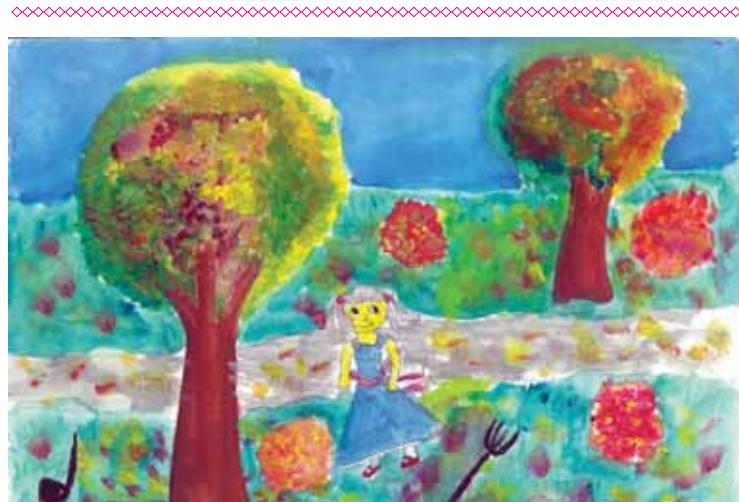
ОШ „Лука Симоновић“ у Никшићу ДРЖАВНИ ПРВАЦИ У ШАХУ

И ове године ученици никшићке ОШ „Лука Симоновић“, које је припремао наставник Гојко Банићевић, постали су прваци Црне Горе у шаху. Побједници пехар уручили су директорици Нади Дубљевић, у чијој је канцеларији завидна збирка медаља, колајни, плакета, повеља, захвалница

и бројних пехара са државних и регионалних такмичења у спортивима, шаху и знању.

Побједничку екипу чинили су: Тијана Благојевић, Стеван Мандић, Младен Благојевић, Матија Благојевић и Теодора Мандић.

Бл. К.

■ Нада Мишковић, ОШ „Октохи“, Подгорица

Завршен ликовни конкурс Унеска „Мој портрет културне баштине“ ИЗАБРАНИ НАЈБОЉИ РАДОВИ

Побједници Унесковог ликовног конкурса „Мој портрет културне баштине“ су Сара Ковачевић, Дјеџи вртић „Вукосава И. Машановић“ из Бара; Љубица Ковачевић, Бојана Радњић и Ксенија Копривица из вртића „Наша радост“ из Херцег Новог; Нађа Ђурковић, Батрић Мартиновић и Владимира Перовић, Стефан Милеуснић, Драгана Муратовић, Газивода Лазар и Андреа Турчиновић, сви из Дјечјег вртића „Загорка Ивановић“ из Цетиња.

Национална комисија Унеска је овај конкурс расписала у

сарадњи са министарствима културе и спорта поводом одржавања Форума словенских култура од 10. до 16. маја у оквиру Унескове седмице културне разноликости.

На конкурсу је учествовало преко 80 радова из вртића широм Црне Горе, као и из основних школа чланица УНЕСКО АСП. Наших десет најбољих ликовних радова биће изложени у сједишту Унеска у Паризу. За све остале радове биће уприличена национална изложба на Цетињу.

Љ. В.

Анегдота СЈЕМЕ

Дође неки сиромашни Морачанин код Вука Алексића у Малинско да некако набави сјеме за кромпир, пошто му није преостало ништа од зime, јер је имао бројну фамилију. Вук се даде у размишљање како да му помогне, а пошто је био познат као веома паметан и сналажљив чивјек, брзо се досјети шта да учини. Даде он сиромаху сјеме од неке траве што расте кроз жито и рече му да пође у село и да то прода као сјеме купусно, а да за то узима кромпир. Пошто се ово сјеме није скоро ни разликовало од купусног, Морачанин натовари коња кртолом и весело пође кући.

Увече дође Вуков син Манојле и похвали се оцу какво је сјеме

за купус купио. Кад дође вријеме да се посије сјеме, Вук не даде сину да заједно саде расад. А овај наљућен посади свој и би пресрећан кад видје да бोље расте од Вуковог. Кад је требало расад посадити, Манојле се пожали оцу како његов не личи на купусни, а овај са осмијехом одговори: „Знам сине, ја сам оном Морачанину дао сјеме житног корова“. И тако захваљујући Вуковом лукавству, Морачанину роди кромпир, а у Малинском само Вук те зиме имаде киселог купуса.

Милица Митровић
ОШ „Богдан Котлица“
Бојан

3

SEPT.

Pros
vjetni
rad

У ОЧЕВОМ ЗАВИЧАЈУ

Буди ме мирис пролећне траве. Лаки повјетарац свира на својој гитари. Пијетао му се пријужује. Јутарња роса умива поспане латице цвијета.

Прошlost се буди и враћа у моје срце. Знам зашто. Мирис траве, пијетао, повјетарац... све ме подсећа на очев завичај. То је мало село смјештено између горостасних брда. Микилићи. Недостаје ми та љепота, тишина, хармонија. Свуда наоколо голет, пресахле грane, а у нашем селу питомина, зеленило, опојни мириси, сјејкина... Чадави кровови камених кућа скрили се у крошњама брестова. Уживају у пролећу и примају госте. Сунце као да се смјеша и катkad нестаšno скрива иза памучних облачака. Комшије већ вриједно раде у својим баштама, а у врховима крошњама веселе се тек разбуђени пупољци. Птице у лету. Све је пуно живота. Позивају нас у своју кућу. Осјетан је угђај типичне црногорске традиције. Све је од дрвета и камена, а на средини огњиште. Топло је и вани и унутра. Изнад огњишта на веригама крчка котао чорбе. Гусле се одмарaju и као да чезну за прошлим временима. Осјећам дах прошlosti.

Исту љепоту осјећам у срцима добрих људи. Плашим се да не изблиједи, нестане. Све може проћи, али једно знам, остаје урезан у срцу очев завичај.

Валентина Вујoviћ
ОШ „Ловћенски партизански одред“, Цетиње

Црногорско друштво за борбу против рака

ПРЕДАВАЊЕ И ПОКЛОН ЗА МЛАДЕ

Активисти Црногорског друштва за борбу против рака (ЦДПР) обишли су ћеци који су боравила у одмаралишту на Веруши. Кроз разговор и дружење, представници ЦДПР-а заједно са инструкторима Дјечијег савеза, с управником одмаралишта Иваном Пелевићем на челу, иначе активистом ЦДПР-а, указали су им на све штетности по здравље које доноси конзумирање дувансkih производa, посебno за младе и њихov организам.

Поводом Међународног дана младих (12. август) активисти су посетили Дјечији дом „Младост“ у Бијелој. Том приликом поклонили су умјетничку слику и популарне књиге за младе.

O.Đ.

■ Розалија Франческовић и Исидора Аврамовић, ОШ „Д. Милојевић“, Тиват

ИСТОРИЈСКИ КАЛЕНДАР ЦРНЕ ГОРЕ

1. септембар 1440. ПРВИ ПОМЕН ЦЕТИЊА

У которским архивима, помен Цетиња јавља се четири деценије прије него што је на том мјесту своју нову пријестоницу засновао господар Црне Горе Иван Црнојевић. У једном судско-нотарском спису стоји Алергет".

3. септембар 1797. ПЕТАР I ВРХОВНИ ПОГЛАВАР ЦРНЕ ГОРЕ

Представници трију црногорских нахија: Црмничке, Љешанске и Ријечке на народној скупштини изгласали су историјску одлуку да – „Ми сборо дајемо полнују власт господину митрополиту Петру Петровићу да јест начелник, протектор и заповједник нашега народа“. Таква одлука темељена је на схватању да је стварање независне и слободне Црне Горе крајем XVIII вијека наставак и продужење владавине династије Црнојевића, пошто је

Иван Црнојевић, или његов син Ђурађ, послије одласка из Црне Горе предао власт цетињском владици. То су на поменутом скупу истицили и главари трију нахија, позивајући се на христовуљу Иван-бега Црнојевића. На скупштини је takoђе одлучено да вођење спољне политике спада у искључиву надлежност Петра I, као врховног земаљског поглавара. Таје одлука поништила покушај губернадура Радоњића да предузме иницијативу у вођењу спољне политике.

7. октобар 1042. ПОБЈЕДА ЗА НЕЗАВИСНОСТ

У бици на Туђемилском пољу код Бара дукљанска војска, под вођством кнеза Војислава, родоначелника прве црногорске династије Војислављевића, поразила је византиску војску. Побједа у бици која је почела у ноћи између 6. и 7. октобра, како у Барском љетопису стоји, извојевана је ратним лукавством, којим је бројнија византиска војска, окружена невеликим бројем Војислављеве војске, заплашена и потучена. То је био други, тада успјешан покушај

ослобађања Дукље од превласти Византије након 1035. када је Војислав у првој побуни доживио пораз. Послиje те побједе, Византија је Дукљи, првој од јужнословенских кнежевина, признала независност, што је представљало и прво међународно признање државе чију ће врховну власт прихватити Рашка, Хум и Босна, све до њеног пада под Немањиће. Од 2007. Војска Црне Горе 7. октобар обиљежава као свој дан.

17. октобар 1767. ШЋЕПАН МАЛИ ГОСПОДАР ЦРНЕ ГОРЕ

На општецрногорском збору код Цетиња, за политичког вођу црногорског народа и државе дефинитивно је изабрана особа коју су Црногорци прихватили вјерујући да је она руски цар Петар III. Тим чином привремено је прекинут континуитет владавине династије Петровић Његош и црногорског Владиката и извршена политичка секуларизација, односно

одвајање цркве од државе. Не жељећи да са себе скине вео тајанствености и месијанске улоге, Шћепан Мали поручио је у прокламацији својим будућим поданицима: „Када истинитог бога упознате и учините опште и вјечно примирје међу вас, да не би било никаквих неспоразума и крвопролића, тада ћете сазнати ко је Шћепан Мали.“

Розалија Францешковић и Исидора Аерамовић, ОШ „Д. Миловић“, Тиват

Предшколско образовање из угла психолога РАД СА ЂЕЦОМ

Постоји низ превентивних зadataka које обавља психолог у предшколској установи. Он прије свега континуираним праћењем и обиласком група утврђује разvojni статус ђетeta, прати прилагођавање ђече на вртић, утврђује њихов опшti разvojni статус ђече, прати задовољавање

биолошких и психичких потреба ђетeta kroz васпитнообразовни рад и идентификује ону са посебним потребама.

Осим тога, психолог организује и психолошке радионице са предшколцима које се изводе са циљем да код ђече унаприједе вјештине само изражавања и

споразумијевања, да ојачају повјерење у себе и друге, да обогате позитивна сазнања о себи и другима и да развију стратегије за превазилажење непријетних психичких стања и помогну успостављању емоционалне стабилности.

ПРЕВЕНЦИЈА

Данас се огромна пажња посvećuje превенцији у свим областима људског функционисања. Међutim, постоји читава једна област, читави скup дјелatnosti u okviru kojeg превенција има најveći значај, jer и постике најdragocjenije ефekte, a то је, свакако, rad sa ђecom. Чинjenica je da su mlađi организam u ranim fazama razvoja osjetljiv na spoljašnje uticaje i da ima pojačanu sposobnost učeњa.

Za oblast prевenциje mentalnog zdravlja i zdravlja uopšte takođe je важna činjenica da sve ono što postane dio

iskustva ђeteta na ranom uzrastu, u većini случајeva, ostaje trajni dio њegove личности и има огромan uticaj na цjelokupan начин функционисања u kasnijim fazama razvoja његovog, чак i u zrelosti.

Препорука је да превениција у виду информисања и едукације путем медија, различитих чланакa и школa за родитељstvo почne што raniјe, u samoj fazi планирањa породице, a најaktivniji вид превенцијe mentalnog zdravlja tek sa polaskom ђeteta u vrtić. Осим ране интервенције и савјетovanja, најvažnija oblast rada psihologa

u predшколској установи је управо превенција mentalnog zdravlja. Psiholog u vrtiću ima zadatak da обезbijedi одговарајућe, сигурno и подстicajno okruženje u kojem ћe свако dijete, задржавајућi svoju индивидуалност, растi и развијati своje потенцијale. On настоји да, директно или индиректно, подстакне психофизички развој свог ђетeta i да савјетodавним radom i direktnim intervencijama u grupi помогне u превазилажењу трешкоћa u adaptaciji, развојних криза, поремeћених navika, проблемatičnog ponosa i drugim.

ОШ „Бојић Јоић“ из Андријевице прославила 149 година ПОНОСНИ НА ДУГУ ТРАДИЦИЈУ

додијелило дипломе.

Ученици и наставници поноси су на дугу традицију своje школе. Минули вијек и по, награде и велики број истакнутих стваралаца из области науке и културе које је

изњедрила ова установа, обавезују на још боље резултате у наставним и ваннаставним активностима.

Новинарска секција

Нађа Мишиковић, ОШ „Октохи“, Подгорица

Страхиња Ђилас, ОШ „Браћа Лабудовић“, Никшић

СА МОГ ПРОЗОРА

Живим у великој бијeloј згради обасјајо сунчевом и мјесечевом svjetlostju i освјеженом свим кишним капима. Али најљepши od свега је поглед са mog prozora иако је само на другом спрату.

Кроз њега видим високе четинаре, па понекад и неког врапца u potrazi za сласним црвићima. Сунце mi тако бије у очи али због te велике љепote послиje кише, ja јасно видим дугу и разиграну djeцу u parku kako joj сe диве.

Кишу сматрам као прегрт драгуљa, a онда се шарени кишobrani uzdignu све do облaka. Када је град, напољу ни живе душе, али me очара ta његova љепota. Волим да гледам kada muje paraju небо и kada mi strupi da pomoli svoj nosiћi.

U прољећe је дворишte моje zgrade puno разнобojnog цвијeћa, небо јe ведро и плаво попут miliона различaka.

Ali најљepша od свега је тихa златna noћ. Kad легнем da спавам, напољu kroz prozor бројim море звијезда ali kad kakem „један“, хуcaњe вјетra se претвори u umilan звијeduk и ja polako tonem u san.

Ксенија Белада
ОШ „Сутјеска“
Подгорица

Jubilej: 65 godina Umjetničke škole za muziku i balet „Vasa Pavić“ u Podgorici

sora ali je broj dece mali. No, naučili smo da se borimo sa tim nedostatkom. Harmonična atmosfera i saradnja kolektiva puno znače.

Kada govorimo o strukturi naših učenika, nijesu svi iznad proška talentovani, ali su svi opravdano ovde budući da su položili prijemni ispit. Ono što se često previđa jeste da talenat predstavlja samo polaznu osnovu koja učeniku pruža mogućnost polaganja prijemnog ispita. A uz to je neophodan veliki trud i rad. Dakle: rad, talenat i ljubav

vranović i Enes Tahirović u Gracu, na jednoj od najprestižnijih akademija u Evropi. Naša bivša učenica Iva Koštić je na Univerzitetu Berkli, a prijemni ispit položio je i Dejan Ljujić.

Muzički instrumenti veoma su skupi. Imate li ih dovoljno, i kako se snalazite?

– Imali smo stare, dobrajale instrumente, koji su se morali štimovati čak nekoliko puta tokom godine. Veliki izdatak predstavljalo je štimovanje klavira, pro-

kadar za obou i fagot, kojeg nema u Crnoj Gori. Nemamo ni profesore za odsjek horne, koja je veoma važan instrument. Ako dijete izrazi želju da pohađa neki odsjek za koji nemamo profesore, moramo angažovati stručnjake sa strane. Na primjer, nedostaju profesori za limene i specifične gudačke instrumente sa dvostrukim piskom. Dugo su nedostajali profesori gitare, a sada nastavu izvodi devet diplomiranih profesora tog instrumenta. Nadamo se da će u dogledno vrijeme imati sopstveni kadar.

nesu 50 državnih i 20 međunarodnih nagrada.

Kakvo je mjesto i uloga muzičkih i drugih umjetničkih škola u Crnoj Gori? Da ste u prilici, šta biste mijenjali?

– Muzičke škole nijesu samo obrazovne institucije, nego i kulturne. U svakoj sredini de postoji muzička škola, u stvari, postoji oaza kulture. Niže muzičke škole u Crnoj Gori, njih 12, šire i ispunjavaju kulturnu misiju u svojim sredinama. U svim

srednje škole. Nakon niže, srednju školu nastavi tek jedan odsto dece. U umjetničkim školama polažu se prijemni ispit – dakle, prolaze simbolični filter – pa ih čak i talentovana deca izbjegavaju. Ako se za opšti smjer srednje škole prijavi 20 učenika, to je uspjeh. Jedan od faktora jeste i to što je u sve većem spektru atraktivnih zanimanja muzika u senci. Oni koji odluče da pohađaju srednju školu moraju nastaviti studije budući da sa srednjom školom nemaju definisano zanimanje koje

gradu. Na primjer, sa Bibliotekom „Radoslav Ljumović“, Galerijom „Most“, Muzejima i galerijama Podgorice, Festivalom dječje muzike „Zlatna pahulja“, de su naši profesori angažovani u ziriju, sa Dječjim savezom, Muzičkim centrom, CNP-om, Centrom savremene umjetnosti, a posebno sa KIC-om „Budo Tomović“.

Postojalo je uvjerenje da ljudi u Crnoj Gori nijesu muzikalni i da nemaju sluha. Da li je ovo mišljenje osnovano?

– Muzikalnost i sluh, dvoje su različite stvari. Svi ljudi posjeduju sluh. Međutim, muzikalnost je nešto drugo. Ljudi na ovim prostorima imaju sposobnost učenja jezika. Neko ko je nemuzikalne može baš lako učiti jezike. To je pogrešna teza, zato što je klasična muzika u Crnu Goru došla kasno. Izuzmimo gusle u ovom kontekstu. Kada je o ovoj muzici riječ, mi kasnimo 100 godina za Evropom. Muzika je došla, zapravo, sa kraljem Nikolom. Vidjevši da na dvorovima muzika ima važno mjesto, on je doveo prvog muzičara – Franja Vimeru, koji je na Cetinju oformio orkestar za balske koncerte. I kralj Nikola je tekstom „Balkanska carica“, za koju je muziku napisao Italijan Dionizio de Sarno San Đorđe, potvrdio muzikalnost. Princ Mirko je, takođe, bio muzički obrazovan i počeo da komponuje.

U sadašnje vrijeme organizuju se audicije koje potvrđuju glasovni potencijal učenika. Naša dečja ubjedljivo pobjeđuju na audicijama i takmičenjima. Imena naših učenika poznata su i van ovih prostora. Jelica Mijanović je u Švajcarskoj, pred njom stoji sigurna muzička karijera. Tu su i Roman Simović i Miloš Karadaglić, koji su poznati umjetnici u svijetu. Nevena Bajić studira flautu u Parizu, a Vladana Perović klavir u Rimu.

Članovi sekcije za pop muziku na sceni

prema muzici – sigurna je formula uspjeha.

Često se događa da učenici budu zatečeni konceptom, tj. nastavnim planom i programom. Oni nerijetko vole drugu vrstu muzike – narodnu, zabavnu, džez – ali ih umjetnička škola prirod-

mjenja žica i druge dodatne popravke. Ali rukovodili smo se Njegoševom: „A u ruke Mandušića Vuka biće svaka puška ubojita“. Srećom, zahvaljujući pomoći Ministarstva prosvjete i sporta, obnovili smo instrumentarij

Na svim festivalima vaši učenici osvajaju vrijedne nagrade. Koji je udio profesora u tome?

– I profesori i učenici ulažu veliki trud. Ne može se zanemariti ni kompletna atmosfera u školi. Pokazuјemo razumijevanje prema

školama organizuje se konkernata djelatnost, javni i interni časovi, izvode se djela klasične muzike. Publiku je tako u privili da sluša klasičnu muziku.

Smatram da je u nižim školama potrebno proširiti obrazovni opseg, da treba izučavati više instrumenata

bi im na tržištu omogućilo posao.

Kakvu saradnju imate sa srodnim institucijama u gradu?

– Ostvarujemo saradnju sa brojnim institucijama u

PRVI UČENIK BJELOPOLJSKE MUZIČKE ŠKOLE

Da je škola opravdala 65 godina rada, pokazuje i to da je u svim segmentima crnogorske kulture i umjetnosti zastupljeno (orkestri, nastavnici i upravni kadar, muzički urednici, saradnici) 80 odsto učenika naše škole. Uložena sredstva u ovu školu isplatila su se. Nedavno je obilježen veliki jubilej – 50 godina bjelopoljske muzičke škole, čiji sam bio prvi učenik. Jedan stručni učitelj tada je predavao solfeđo, instrument, hor, a sada u toj školi radi 12 diplomiranih profesora muzike, od kojih je njih 10 steklo osnovno i srednje muzičko obrazovanje kod nas.

SARADNJA SA MUZIČKOM AKADEMIJOM

Naša saradnja do sada je bila periodična, mislim da bi mogla biti svestranjena. Muzička akademija trebalo bi da je više upućena na srednje i osnovne muzičke škole. Na akademiji treba da znaju odakle dolazi muzički obrazovan kadar i da ima dublji uvid kada je o nastavnim planovima i programima riječ. Na prijemnim ispitima imaju svoje zahtjeve, bez dodirnih tačaka s programom predviđenim za srednje škole. Neophodno ih je uskladiti. Ranije je postojao veliki problem da naši učenici polože prijemni ispit na Cetinju, što nije bio slučaj sa drugim akademijama. Međutim, posljednjih godina mlado rukovodstvo pokazuje otvorenost koje je rezultiralo ugovorom o saradnji, koji već daje rezultate.

sa 32 pijanina, 20 violinama, 12 harmonika, 11 minjon klavira i dva polukoncertna klavira. Takođe, i područno odjeljenje u Danilovgradu ima jedan minjon klavir i dva pijanina.

Postoje li odsjeci za koje nemate dovoljno stručnog krađa?

– Imamo odsjek za koje je pitanje kadra potpuno riješeno. To su, na primjer, gudački odsjeci: viola, violinčelo i kontrabas. Istina, za kontrabas je angažovan spoljni saradnik, ali budući da je na ovom odsjeku mali broj učenika, to je dovoljno. Problem nam predstavlja

deci koja se pripremaju za takmičenja, jer imaju još deset drugih predmeta koje moraju savladati. Nagrade dolaze kao rezultat šireg znanja i informisanosti o kompozitoru, vremenu, stilu i pravcu koji sviraju. Nije dovoljno samo svirati. Potpuno je drugačiji pristup sviranju melodija Rahamanjinova, Betovena, Mocarta, Baha... Vrijedne nagrade potvrđuju i to što naši učenici s lakoćom polažu prijemne ispite na akademijama u regionu i u svijetu. U posljednjih 10 godina deca, u proseku, do-

IZDAVAČKA DJELATNOST NASTAVNIKA

Pored svoje redovne pedagoške djelatnosti, dio nastavnika ove škole objavio je svoje radove iz oblasti pedagoške, stručne i udžbeničke literature, kao i solističke CD-ove. U oblasti stručne literature, radove su objavili: Mira Popović („Nepravilne podjele ritmičkih vrijednosti – bilježenje i izvođenje“) i Gordana Četković („Gradskе pjesme iz stare Podgorice“). Autorske kompozicije: Nedeljko Pejović: Pink varijacije (Oktoih, 1994), Fantazija br. 3 (UKCG, 1998), transkripcije – fuge i invencije J. S. Baha (Oktoih, 2000).

U oblasti pedagoške literature objavljaju: Srđan Bulatović („Zbirka kompozicija i etida“, i udžbenik „Gitar za početnike“), Gordana Četković (koautor udžbenika Muzička umjetnost za VIII razred devetogodišnje osnovne škole), Olivera Dakić (koautor udžbenika Muzika za srednje stručne škole), Mira Popović (urednik izdanja udžbenika Muzički stan za IV razred devetogodišnje osnovne škole, urednik izdanja udžbenika Muzička kultura za V razred i Muzička umjetnost za VIII razred devetogodišnje osnovne škole), Milivoje Božović („Pet skica za gudače“, „Antologija solističke i kamerne muzike crnogorskih autora“, „Minijatura za tubu i gudače“ i „Godišnja doba“).

CD izdanja imaju: Olivera Dakić, kao autor muzike i aranžmana za muzički bukvark „Pjesmolov“ (CD, muzički bukvark), Srđan Bulatović (solo): „Gitar“ i „Live in Belgrade“, Bulatović u duetu sa Darkom Nikčevićem: „Duo“, „Nostalgija“ i „Dodir Crne Gore“. I Boris Nikčević nedavno je snimio svoj prvi CD u duetu sa Srđanom Bulatovićem. Zatim, Bulatović je i na CD-ovima festivalskih izdanja „Budva grad teatar“, „Guitar art“ i Komplikacija crnogorskih autora „Montenegrin Instrumental Forces“.

Predavači ove škole aktivni su i u kreiranju muzičkog života i u radu strukovnih udruženja, a takođe nastupaju na koncertima kao solisti i u kamernim ansamblima.

OD MOCARTA I VAGNERA DO BOČELIJA

Marija Mitrović (III razred, instrumentalni odsjek – klavir) završila je u Baru nižu muzičku školu. Kako je njena starija sestra već svirala klavir, i Marija je krenula njenim stopama. Njena profesorica je brzo uočila Marijin talent, te je tako još u trećem razredu osnovne škole učestvovala na pojedinačnom takmičenju u Kotoru, a u petom razredu na takmičenju održanom na Cetinju.

„Profesori strpljivo prenose znanje i ravnjavaju kod nas umijeće prema ovoj vrsti umjetnosti, ali jedini problem predstavlja neadekvatan prostor za vježbanje. Teško je naći slobodnu učionicu da bi vježbali sviranje. Da bi bili uspješni, neophodno je četiri sata dnevno vježbati sviranje instrumenta“, objašnjava Marija.

Ona dodaje da, iako za razliku od njenih vršnjaka u drugim školama, imaju manji broj predmeta, cijeli dan provode u školi. Ali, sve je lakše uz dobru organizaciju, kaže Marija, uz napomenu da će nastaviti da se usavršava u muzici na nekoj od akademija u Srbiji ili Sloveniji.

Sara Serhatlić (IV razred, opšti smjer) na listi instrumenta klavir zauzima prvo mjesto, ali opredijelila se za opšti smjer u želji da stekne šire muzičko obrazovanje iz istorije muzike, harmonije... Budući da je radni dan u umjetničkoj školi veoma naporan, ona smatra da se uspjeh može postići samo ako je motiv ljubav prema muzici. Kao i njeni vršnjaci, obično sluša pop i rock muziku bržeg ritma, ali voli i klasičnu, posebno melodije Mocarta („Rekvijem“) i Vagnera („Prsten Nibelunga“). Govoreći o daljem školovanju, Sara je sigurna u vezi sa izborom.

„Iako bi se moji roditelji radovali da izbor bude nešto profitabilnije, ja želim da upišem Muzičku akademiju na Cetinju. Trenutno stanje u Crnoj Gori ne obećava siguran posao u ovoj vrsti umjetnosti, odnosno zaradu. Ipak, uvjerenja sam da će doći bolja vremena koja će muzici obezbijediti sigurniju poziciju“, ističe Sara.

Milan Bukilić (I razred, solo pjevanje): „Moj cilj je da školujem glas i naučim osnovne tehnike pjevanja. To iziskuje redovno vježbanje. Međutim, kako se sada moj glas mijenja moram biti pažljiv, jer opterećivanje glasnih žica može biti pogubno. Zato sam veoma zahvalan profesorima na razumijevanju. U nižoj Muzičkoj školi nijesam dobro savladao solfeđo, pa je trenutno to moj prioritet. Još je rano govoriti o daljem školovanju, mada bih volio da to bude muzika“, objašnjava Milan. On dodaje da često razmišlja o uspjesima njegovih starijih školskih drugova, a od umjetnika na svjetskoj sceni izdvaja Andrea Bočelija kao svoj uzor. Iako njenovi vršnjaci više slušaju folk, dens i hip-hop, Milan kaže da ga ta vrsta muzike ne privlači.

Milan Bukilić i Sara Serhatlić

Marija Mitrović

UZOR MAJA PLISECKA

Pod rukovodstvom Rozice Popare, prve diplomirane balerine u Crnoj Gori, stasavaju male balerine koje sa uspjehom savladavaju tajne ove umjetnosti. Popara je bila jedna od 80 polaznica prve titogradске baletske škole, oformljene 1975. godine, koju je vodila profesorica Jelena Hajek iz Novog Sada. Završila je Srednju baletsku školu „Lujo Davičo“ u Beogradu i tada je više puta nastupala u baletu „Žizela“. Igrala je solo uloge u Hrvatskom narodnom kazalištu u Splitu. Prema riječima Popare, niža baletska škola traje pet godina zajedno sa pripremnim razredom. Pored časova klasičnog baleta, učenici pohađaju istorijske igre, karakterne igre i klavir. Od kad se škola preselila u novu zgradu, uslovi za rad su znatno poboljšani, počev od garderobe, tuš kabina, tri sale kompletno opremljenih baletskim podovima, ogledalima, klavirima, CD-ovima, DVD-ovima, pa je kvalitet nastave daleko bolji.

Najveća satisfakcija malih balerina je nastup na godišnjem završnom koncertu, kao i nastupi na brojnim manifestacijama u Podgorici.

„Interesovanje dece za balet je ogromno. Svake godine primimo 30 učenika, a prijavi se skoro još toliko. Međutim, vremenom dođe do osipanja, zbog prevelikih obaveza, vještina u savladavanju vježbi, tjelesne težine... Niža baletska škola ima preko 200 devojčica i jednog dječaka i svi su uglavnom tu isključivo svojom željom“, objašnjava Popara. Ona dodaje da prilikom upisa deca polazu prijemni ispit na kojem se ocjenjuju razgibavanje, savitljivost i muzikalnost. Profesorica Popara smatra da je problem što u Crnoj Gori ne postoji srednja baletska škola. Od dvadesetak generacija, koliko je ona odškolovala, samo jedan dječak je nastavio profesionalno da se bavi baletom, a samo nekoliko devojčica je završilo srednju baletsku školu.

Na pitanje što deca imaju od baleta, naša sagovornica navodi: „Proveli su najlepši period života u svojim snovima, kao balerine u sali, dobili lijepo oblikovano tijelo, fizičku izdržljivost, koordinaciju pokreta, istrajnost u svemu čime se budu bavili, jer znaju da se do cilja dolazi napornim radom i odricanjem“, kazala je Popara.

Naše sagovornice, male balerine, uspješno savladavaju tajne baleta i već mame aplaže publike.

Olga Radovanović je sa sedam godina počela da igra balet. „Kao mala, voljela sam da gledam balet na TV, a uzor mi je ruska balerina Maja Plisecka. Meni je balet zabava a ne obaveza. Svakodnevno radimo po dva školska časa, i da bi uspješno postigli i sve obaveze u školi, potrebno je veliko odricanje i ogromna ljubav. Iako nema takmičenja, jer smo jedina niža baletska škola u Crnoj Gori, imamo puno nastupa i to nam daje dodatnu

SEMINARI, KONCERTI, RADIONICE

„Zahvaljujući plodnoj saradnji sa podgoričkim KIC-om i 'Jazz artom' naši učenici iz prve ruke mogu osetiti draž i ljepotu muzike. Zapravo, to bi mogao predstavljati dio praktične nastave. Ako muzika bude njihova profesija, to je veoma bitan segment“, objašnjava Mira Popović, pomoćnica direktora škole. Ona dodaje da kreativnost i potencijal Umjetničke škole za muziku i balet „Vasa Pavić“ dolaze do izražaja putem brojnih projekata. Na primjer, realizovan je projekt „Promenada kroz muzičku istoriju“ (autori Tomko Sagava i Maja Popović), i tom prilikom su se predstavili horski muški ansambl, kao i mješoviti hor i solisti, učenici solo pjevanja. Ova škola je bila jedan od nosilaca centralnog projekta manifestacije „Mjesec poštovanja džeza u Crnoj Gori“ izvođenjem mjuzikla „Norina barka“, američkog kompozitora Elia Jamina. Mjuzika „Nora's ark“ bila je kraća verzija originalnog izvođenja. Učestvovalo je oko 70 izvođača, 45 učenika osnovne, 15 učenika srednje, kao i pet osnovne baletske škole. Povodom obilježavanja Svjetskog dana muzike realizovan je projekt „Montenegro Jazz svita“ u saradnji sa KIC-om „Budo Tomović“ (hor, solisti, kao i orkestar škole sa džez kvartetom Patrika O'Lirija iz Njujorka). Izvedena je svjetska premjera muzičkog djela „Montenegro džez suite“ (Montenegro džez svita) američkog kompozitora Patrika O'Lirija. Projekat je realizovan uz podršku Ambasade SAD u Podgorici, Fondacije WUS i Ministarstva kulture Crne Gore.

U saradnji sa Francuskim kulturnim centrom, mladi solisti pripremili su koncert posvećen pjesmama iz francuskih filmova i mjuzikala. Takođe, organizovan je i koncert posvećen francuskoj pjesmi. Nastupili su orkestar škole, kao i solistkinje koje su izvezle arije i duete iz najpoznatijih opera francuskih autora (G. Bize: „Karmen“ i L. Delib.: „Lakme“). U sklopu održavanja manifestacije „Jazz Appreciation Month“, u organizaciji NVO „Jazz Art“, održana je desetodnevna radionica za studente sa muzičkim akademijama u Gracu i na Cetinju. Održan je i završni koncert u galeriji „Mall of Montenegro“, Zetskom domu na Cetinju i u KIC-u „Budo Tomović“.

Pjevači instrumentalisti bili su u prilici da putem seminara prošire svoje znanje. Gostovanjem renomiranih muzičara održan je jednodnevni seminar koji je vodila poznata džez pjevačica iz Holandije Deniz Džana. U školi je održana i radio-nica džeza koji su vodili Alma Mićić i vokal Rale Mićić, gitarista i kompozitor iz Njujorka. Ovaj vid rada bio je namijenjen pjevačima i instrumentalistima.

Zahvaljujući saradnji sa Njemačkom Ambasadom u Podgorici, održan je seminar iz nastave klavira, violine, violine kamerne muzike, koji su vodili profesori Urlih van Vrohem (Hamburg, Njemačka) i Tatjana Prelević (Hanover, Njemačka), a priređen je i koncert u ambasadi.

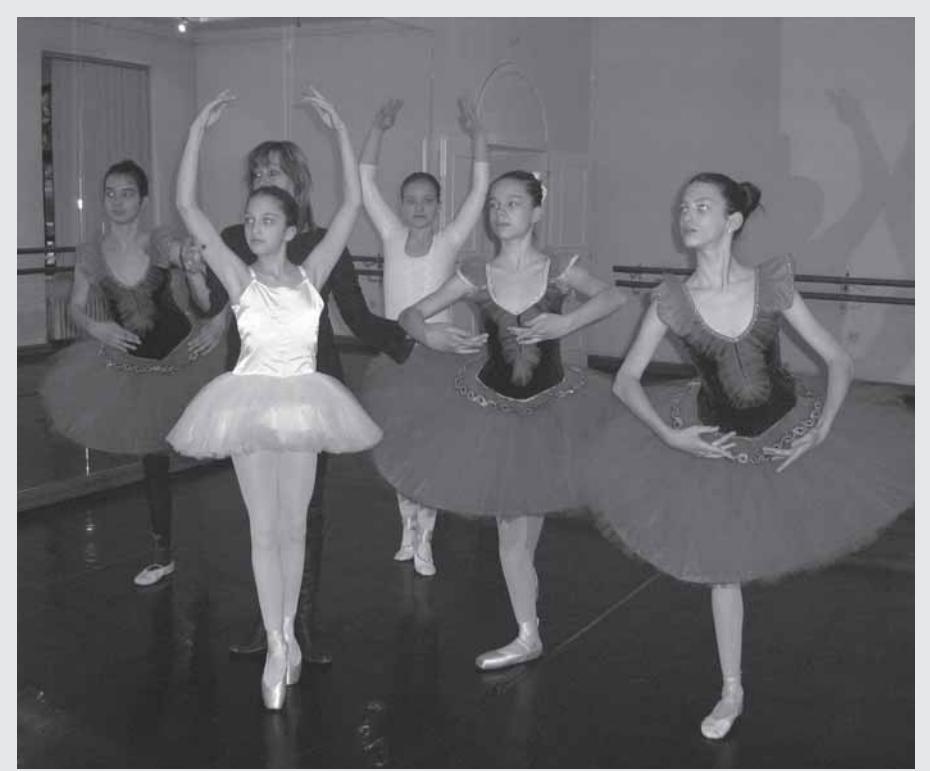
Povodom obilježavanja dana škole izvedena je opera „Artillerija rustikana“ makedonskog kompozitora Ruse Paunovskog u velikoj sali KIC-a „Budo Tomović“ pod upravom Irene Vuković. U izvođenju ovog dijela učestvovali su hor, orkestar i solisti Muzičke škole. Ova ustanova je organizovala i koncerte u Kotoru i Bijelom Polju.

U okviru ovogodišnje manifestacije „Mjesec poštovanja djeza“ organizovana je radionica za džez pjevanje. Instruktorica džez radionice bila je poznata američka umjetnica Dina Dirouz (Dena de Rose), ugledni pedagog i univerzitetski profesor, koja već šest godina vodi odsjek za džez pjevanje na Muzičkoj akademiji u Gracu (Austrija). Radionicom su bili obuhvaćeni vokalni i instrumentalni ansambl, a kraj radionica označen je koncertom polaznika u koncertnoj sali škole i bio je otvoren za javnost. Podsetimo, Dina Dirouz je kompozitor, aranžer, pijanista i pjevačica.

motivaciju“, objašnjava Olga.

Andrijana Petrušić: „Iako volim balet, mislim da ga neću nastaviti učiti, jer za to nema uslova u Crnoj Gori. Iako više volim moderni balet, klasični je dobar zbog oblikovanja tijela, hoda, držanja, a po tome se razlikujemo od drugara u školi“.

Katarina Perović: „Balet nam daje osnovu da lakše savladavamo druge igre, ali treba nam puno vremena i velika posvećenost. Balet nas uči odgovornosti, radnim navikama, odlični smo daci, a idemo i na kurseve jezika“.

Klasa profesorice Rozice Popare

Osnovna škola „Branko Višnjić“, Krstac

STO OSAM GODINA ŠKOLE NA GRANICI

Selo Krstac, na granici sa Bosnom, gotovo odumire. Tu nema više ni industrije, ni pošte, ni prodavnice. A brzo će nestati i spomenik boricima NOB-a, koji se kruni jer je iz-

voj uspješnoj direktorici Senki Goranović za spas i opstanak škole bila je i ostala jedina mogućnost – apel donatorima od Tivta do Subotice, koji su se odazvali. Tako je renovira-

prvenstveno zahvaljujući donatorima: Dušanu Govedarici, Đordiju i Novu Goranoviću, Veljku Bijeliću, Nađi Đurović.

Vrijedna i neumorna direk-

NEKADA IH JE BILO MNOGO VIŠE: Ispred škole

građen od sruškog kamena, neotpornog na mrazeve i vjetre sa Golije, Somine i Gata.

Tu je jedino još škola sa 18 učenika. A nekada ih je bilo dvadeset puta više. No-

na napuštena fiskulturna sala, okrećena školska zgrada, asfaltirano igralište i zamijenjena dotrajala stolarija. Obnovljena je i biblioteka, knjižni fond povećan sa 4.200 na 5.800,

torica je, pozdravljajući brojne goste na nedavnoj svečanosti, istakla 1904. godinu kada je škola otvorena i potom govorila o njenom razvoju i uspjehima. Tom prilikom uručena je nagrada najboljoj učenici škole Milici Manojlović, šesti razred.

Bl. Koprivica

OŠ „Jovan Tomašević“ u Virpazaru

DOBRI GLUMCI I PJESNICI

Osnovna škola „Jovan Tomašević“ u Virpazaru suočava se s drastičnim opadanjem broja učenika. Ćake iz Vranjine, Gluhog Dola, Sotonice, Bojovića i Limljana prevoze školska kombi vozila. Uz često poskupljenje goriva nije lako, ali se za decu mora sve učiniti. Kolektiv ima 30 uposlenih i 120 učenika. Živi radno, složno i odgovorno.

Jednodušni su u ocjeni da su dolaskom Novke Rebić, profesorce crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti, pokrenute brojne vannastavne aktivnosti. – S dnevnikom u ruci dobar dio života provela sam u OŠ

raniye nijesam imala pojma. Došavši u ovaj kolektiv, koji je moj drugi dom, brzo sam se adaptirala – kaže Novka Rebić.

Zahvaljujući podršci kolektiva, ištice ona, iskustvo stečeno u Bosni i Hercegovini prenijela je ovde. Pokrenula je razne sekcije, od kojih su najuspješnije dramsko-recitatorska i literarno-novinarska. Zapažene rezultate postižu na mnogim konkursima.

– Stigle su brojne nagrade, plakete, pehari, priznanja. Radovi mojih učenika zastupljeni su u brojnim antologijama i zbornicima. Stefana Đuranića, učenika 8. razreda, i Ivana Đurovića, učenika 7. razreda,

Bogata je i duga istorija

Osnovna škola „Jovan Čorović“ u Gornjoj Bukovici kod Šavnika spada u red uzornih obrazovnih i vaspitnih ustanova. Ovogodišnji Dan škole proslavila je s novim učilima i knjigama, ali i s tridesetak novih prozora, za što je Ministarstvo prosvjete uložilo znatna sredstva.

Učenici Osnovne škole „Anto Đedović“ iz Bara i u novom, nedavno uusejenom objektu škole nastavili su uspešan rad i za to u kontinuitetu dobijaju priznanja.

Na likovnom takmičenju

Novka Rebić sa nagrađenim učenicima

„Slobodan Bajić Paja“ u Kalesiji kod Tuzle. Iako je stepen civilizacije, vaspitanja i obrazovanja činio dosta velike iskorake u Bosni i Hercegovini, ipak je mnogo bio izražen tamni vilajet koji stoluje u djelima nobelovca Iva Andrića. Patološka mržnja je zaplijnula i veliki broj onih čija je misija bila da šire ljubav, vaspitanje i obrazovanje. I ja sam se zbog rata, kao i mnogi drugi beskućnici, 1992. godine našla na ovome području. Da bih spasila sebe i porodicu, radila sam neke poslove u ugostiteljstvu, o kojima

s glumačkim i recitatorskim sposobnostima koje pošeduju, vidim kao buduće glumačke velikane. Da svakodnevno ne putujem od Sutomora do Virpazara i nazad, rezultati u ovim dvjema sekcijama bili bi još bolji, jer se dosta vremena izgubi čekajući vozove. Pokušavam na sve načine da kod dece razvijem saznanje da su laptop, digitron i mobilni telefon korisni, ali je knjiga nezamjenjiva – naglašava profesorka Rebić.

M. Čabarkapa

U Srednjoj školi „Vukadin Vukadinović“, Berane

OBUKA ZA NASTAVNIKE EVALUATORE

Proces interne evaluacije ocijenjen veoma značajnim. U školi formiran odbor za obezbjeđenje kvaliteta. Nastavnički tim spremjan za nove izazove

Srednja stručna škola „Vukadin Vukadinović“ iz Berana, poštujući zakonsku obavezu utvrđivanja dostignutog nivoa razvoja, počela je proces interne evaluacije. Ovim procesom želimo identifikovati oblasti koje je nužno poboljšati kako bismo unapredili postignuća učenika, njihova znanja i vještine. Interno obezbjeđivanje kvaliteta ima značajnu ulogu u razvoju škola, zbog čega smo u saradnji s učenicima, roditeljima, socijalnim partnerima i lokalnom zajednicom pripremili brojne mjere i aktivnosti usmjerenе na razvoj vaspitno-obrazovnog procesa. Prvo, naši nastavnici tokom 2011. godine bili su uključeni u rad nekoliko radionica naslovljenih „Procesi i aktivnosti na obezbjeđenje kvaliteta –

interna evaluacija u stručnim školama“, koje je organizovalo Centar za stručno obrazovanje zajedno s Britanskim savjetom.

U školi smo formirali odbor za interno obezbjeđenje kvaliteta, čiji članovi rade na pripremi plana internog obezbjeđenja kvaliteta za period 2012–2016, a formiran je i tim od 20-ak nastavnika evaluatora koji će prikupljati odgovarajuće podatke za procjenu kvaliteta rada. Kako bi procjena kvaliteta bila urađena u planiranom roku, uz pomoć Centra za stručno obrazovanje u prostorijama škole realizovana je obuka za 17 nastavnika evaluatora.

Medijator obuke Željko Raičević upoznao je nastavnike evaluatore, kao i članove Odbora za interno obezbje-

Naser Gargović

17

SEPT.

Prosvođeni rad

OŠ „Jovan Čorović“, Gornja Bukovica

NAJBOLJI UČENIK ANĐELA ŠUŠIĆ

– Bogata i duga istorija škole u ovom kraju
– Mirjana Vemić, koja je prije dvanaest godina dobila nagradu i povelju od Fondacije „Draginja Čorović“, branice doktorsku disertaciju u Holandiji

Osnovna škola „Jovan Čorović“ u Gornjoj Bukovici kod Šavnika spada u red uzornih obrazovnih i vaspitnih ustanova. Ovogodišnji Dan škole proslavila je s novim učilima i knjigama, ali i s tridesetak novih prozora, za što je Ministarstvo prosvjete uložilo znatna sredstva.

Bogata je i duga istorija

liću Radoviću, Vidaku Bulatoviću, Veljku Popoviću, Milosavu Kastratoviću, Miljku Vasoviću, Minju Vučadinoviću i brojnim drugim.

Od prije dvanaest godina najboljeg đaka poveljom i novčanom nagradom (250 eura) nagrađuje Fondacija „Draginja Čorović“ iz Podgorice. Ta čast ove godine pripala je Andeli Želimirović Šušić, sestri Ivane Šušić koja je školske 2002/2003. godine bila najbolji đak.

O svijetlosti liku narodnog heroja Jovana Čorovića i njegove supruge Radmile, koji su dali život u borbi za slobodu, kao i Jovanove sestre od strica, prvorodica Draginja Čorović, govorila je direktorka Fondacije Stojanka Čorović-Konatar, ugledni ekonomista i privrednik iz Podgorice. Istakla je da škola u Bukovici svake godine

iznova svjedoči da znamo i umijemo da pamtimo, cijenimo i poštujemo one koji su u narodu i vremenu ostavili dužni trag i postali primjer na koji se uvijek, a naročito u prelomnim trenucima, možemo ugledati. A takva je bila i Draginja Čorović, koja je učila mlade da se u životu bore znanjem, uvijek teže boljem i ljepšem, te da do cilja stižu najboljim a ne najkracićim putem.

A koliko je Fondacija „Draginja Čorović“ opravdala svoje postojanje i djelovanje, potvrđuje i činjenica da Mirjanu Vemić, prvu učenicu koja je prije 12 godina dobila nagradu, očekuje odbrana doktorske disertacije u Holandiji.

Branko A. Koprivica

U Osnovnoj školi „Anto Đedović“ niz aktivnosti

ĐAK GENERACIJE MILICA MILETIĆ

Učenici Osnovne škole „Anto Đedović“ iz Bara i u novom, nedavno uusejenom objektu škole nastavili su uspešan rad i za to u kontinuitetu dobijaju priznanja.

Na likovnom takmičenju

era.

Uoči takmičenja, u školi je organizovana kreativna radionica u kojoj su učestvovali učenici od prvog do petog razreda. Oni su crtali svoj omiljeni književni lik, a nastavnici su najbolje radove odabrali za takmičenje. Posebno raduje što su, kako ističu, među nagrađenim radovima i crteži pravka.

Tamara Adamović (III razred) osvojila je prvo mjesto na takmičenju koje je organizovala škola „Petar Lubarda“ s Cetinje. Treću nagradu dobitile su Mirela Šabotić i Đurdina

Krgović, učenice prvog i Staša Lekić iz trećeg razreda. Učenici i njihovi mentorii prisustvovali su izložbi koja je organizovana u školi „Petar Lubarda“.

Škola je dobila i zahvalnicu od Školskog sportskog saveza Crne Gore za doprinos školskim sportskim igrama.

Osim likovnih i sportskih takmičenja, učenici su bili aktivni i u drugim vannastavnim aktivnostima. Dan planetne Zemlje obilježili su akcijom čišćenja plaže, u kojoj su učestvovali učenici VIII razreda i članovi grupe Zdravi stilovi života, s nastavnicom biologije Radmilom Šćekić.

U školi je održan „Čitalački maraton“ na kojem su članovi literarne i recitatorske sekcije predstavili knjigu kao najboljeg prijatelja.

Uprava škole upriličila je svečanost za lučnošće – Milorada Vučelića, Biljanu Jovićević, Kenana Kojića i Nikolu Vojvodića i Milicu Miletić, koja je proglašena đakom generacije. Nju je nastavničko vijeće nagradilo sa 50 eura, a novac je obezbijeđen iz donacije porodice Marković.

D. Janković

VIJESTI IZ ŠKOLA

Učenici OŠ „Pavle Rovinski“, Podgorica

ZA JAČANJE CRNOGORSKO-RUSKOG PRIJATELJSTVA

Na Kanli kuli u Herceg Novom, na ceremoniji „Ruska nagrada“ uručena su priznajice pojedincima zaslužnim za očuvanje i jačanje crnogorsko-

jezik i vole rusku muziku i kulturu, uz pomoć svoje nastavnice Jelene Jovićević, pripremili su za tu priliku kratki program. Na Kanli kuli nastupili su uz („Koračam Moskvom“), zatim Ksenija Lalić (za recitovanje stihova Sergeja Jesenjina „Pismo majci“). Grupa učenica izvela je i plesnu koreografiju „Kalinka“.

Učesnice programa na Kanli kuli u Herceg Novom

ruskog prijateljstva.

OŠ „Pavle Rovinski“ imala je čast da bude pozvana da učestvuje u programu. Nada-reni učenici koji izučavaju ruski

velika imena iz svijeta klasične muzike. Gromoglasne aplauze dobole su Maša Vujadinović (koja je pjevala pjesmu „Tri srećna dana“) i Sara Radović

Đeca su se poslije uspješno progona na ruskom jeziku pridružila publici i ostatak večeri uživala u ljepoti klasične muzike.

Š.B.

Srednja likovna škola „Petar Lubarda“ na Cetinju

18

SEPT.

OTVOREN PUT U SVIJET UMJETNOSTI

Izložbe učenika u cetinjskoj Biljardi, podgoričkom Perjaničkom domu, kotorskoj Gradskoj galeriji i barskoj „Velimir Leković“. Obrazovni planovi i programi se osavremenjavaju. U planu otvaranje novih smjerova, kao i uspostavljanje saradnje s Međunarodnom mrežom umjetničkih škola

Prosjetni rad

Cetinska Srednja likovna škola „Petar Lubarda“, pored obrazovne misije, prepoznatljiva je i kao jezgro kulture i umjetnosti. Školjuje mlade koji tokom daljeg obrazovanja i života slijede umjetničku putanju. Ipak, put do uspjeha nije jednostavan. Kako kažu u ovoj umjetničkoj školi, tale-

Gore, bilo je izloženo 397 u različitim tehnikama. Učenicima i mentorima ove škole pripalo je oko 50 nagrada.

Individualni pristup radu

Govoreći o specifičnosti sadašnjih generacija i upoređujući ih s prethodnim,

žemo pokloniti neophodnu pažnju. Na početku im je potrebna pomoć da u skladu sa svojim senzibilitetom pronadu odgovarajuću slikarsku tehniku. S vremenom se iskrstalise najprivlačniji izraz, svojstven ljenosti. To može biti ulje na platnu, grafika, mozaik. Nakon srednje škole, njihov cilj je jašan i dilema u vezi s izborom pravca ne postoji. Posljednjih godina najviše ih privlači zidno slikarstvo – ikonografija.

Smjer likovni saradnik – slikar, pored klasičnog slikarskog obrazovanja, nudi i mogućnost obrazovanja putem drugih likovnih disciplina, kao što su crtanje, vajanje, grafika, restauracija, zidne tehnike i slikanje kopija. Grafički dizajner

zbilo se u atrijumu ljetnikovca Buća – Luković. Tamo je bila postavljena i izložba njegovih fotografija „Deca su ukrašavaju sveta“. Uz dragog gosta, u programu su učestvovali plesni

pjesmom, „Djeca Tivta“ stigla su do Risna i Doma starih „Grabovac“. Njima je poeziju čitala Lejla Šabić, učenica OŠ „Drago Milović“, dok im je na

RASKOŠ TALENTA

U Galeriji „Velimir A. Leković“ u Baru izlagalo je 50 učenika Likovne škole „Petar Lubarda“. Izložba je učenicima omogućila da pokažu šta znaju i umiju, a to je najbolji podstrek za njihov dalji rad. Kroz brojne javne prezentacije, izložbe, saradnju sa sličnim školama iz okruženja, ova škola pruža mladima mogućnost da veoma rano zakorče u svijet umjetnosti i afirmišu se na tom polju. Mr Anastazija Miranović, naglasila je da se umjetničke škole mogu smatrati elitnim po bogatstvu duha i onome što ostavljaju iza sebe, a ne po materijalnom bogatstvu.

nat predstavlja samo polaznu osnovu koja deci pruža mogućnost polaganja prijemnog ispita na akademijama, a veliki trud i rad neophodni su od samog početka školovanja. Tokom cijele školske godine učenici uz pomoć svojih profesora učestvuju na izložbama, likovnim konkursima, takmičenjima...

I ove godine održane su maturalne izložbe u cetinjskoj Biljardi i podgoričkom Perjaničkom domu na Kruševcu. Osim toga, učenici svih razreda izlagali su u kotorskoj Gradskoj galeriji i barskoj „Velimir Leković“.

Izložbe predstavljaju najbolji podstrek njihovom radu.

Izloženi kritici i ocjenama javnosti, mladi uče kako da sigurnim koracima zakorče u svijet umjetnosti. Takođe, tu su i nagrade koje motivišu. Na konkursu „Mali likovni susreti“ koji su ove godine bili pod motom „Ja i...“ od pristiglih oko 1.500 radova iz čitave Crne

profesori uočavaju razlike u pristupu, umjetničkom stilu, kao i izrazu.

„Sadašnje generacije lakše prihvataju novine, jer im upućenost u moderne načine komunikacije to omogućava. Ipak, 95 odsto uspjeha leži u radu. Veliki rad i odricanje stoje iza uspjeha. Naravno, mi nastojimo da prenesemo iskušto i znanje, te obezbijedimo stručnu literaturu. Veoma je važno poučiti ih da pravilno gledaju rad, postavljaju ga pravilno, da bi s vremenom mogli da formiraju ističan osećaj“, objašnjava Vukan Lompar, profesor dizajnerske grupe predmeta.

Njegova koleginica Mirejana Vučković, profesorka likovne grupe predmeta sa iskustvom dugim skoro dvije decenije u ovoj školi, ističe prednosti individualnog pristupa radu.

„Budući da odjeljenja nisu brojna, najčešće oko 11 učenika, svakom dečetu mo-

– saradnik, pored klasičnog dizajna, pruža edukaciju iz oblasti vizuelnih komunikacija, grafičkog oblikovanja knjige, grafičkih programa, tipografije, plakata, pisma, fotografije i filma. Pored ovako bogatog spektra, u školi nastoje osavremeniti nastavne planove i programe.

NVO „Djeca Tivta“

VEĆE MINJE SUBOTE I POŠETA DOMU STARIH

Nevladino udruženje „Djeca Tivta“ organizovalo je minulog mjeseca dvije akcije. Prvo su u sklopu Festivala mediteranskog teatra, što je naziv za nekadašnje Tivatsko

zbilo se u atrijumu ljetnikovca Buća – Luković. Tamo je bila postavljena i izložba njegovih fotografija „Deca su ukrašavaju sveta“. Uz dragog gosta, u pro-

pjesmom, „Djeca Tivta“ stigla su do Risna i Doma starih „Grabovac“. Njima je poeziju čitala Lejla Šabić, učenica OŠ „Drago Milović“, dok im je na

Minja Subota na sceni

kulturno ljeto, priredili „Veče sa Minjom Subotom“, a potom su, na Svjetski dan humanosti, obišli Dom starih „Grabovac“ u Risnu.

Drugovanje s Minjom Subotom, popularnim kompozitorom, interpretatorom i voditeljem kulturne televizijske emisije „Mužički tobogan“,

klubovi „Enigma“, „Modest“ i „Belisima“, učenice Škole za osnovno muzičko obrazovanje, flautistkinje Isidora Peraš i Emilia Vrzić, koje su imale klavirsku pratičnu prof. Martine Lukšić, a solo tačku imala je i Božidarka Čelanović, učenica OŠ „Drago Milović“.

S darovima, muzikom i

harmonici svirao Boško Tujković, pobjednik Festivala mladih muzičara Crne Gore.

„Mi vas volimo i uvijek mislimo na vas“, poručila je mladana Lejla u ime „Djece Tivta“, Mužičke škole i Modnog studija „Da kvi“.

S. Krstović

Veliki troškovi

„Naši obrazovni planovi i programi osavremenjavaju se proširivanjem saradnje sa srodnim institucijama, osmišljavanjem novih raznovrsnih aktivnosti škole, dok je način rada usmjeren k tome da učenici izgrade što bolju osnovu za studiranje na svim umjetničkim fakultetima, ali i da stečenim znanjima i vještinama obezbijede sebi egzistenciju. Za učenike grafičkog smjera Mirk Ilić održao je predavanje, kao i razgovor s učenicima. Takođe, i Mile Grozdanović, grafičar, jedan od vodećih u bivšoj Jugoslaviji, i Suzana Pajović bili su naši gosti. Ono što smatramo značajnim jeste nedavni poziv za saradnju sa Međunarodnom mrežom umjetničkih škola“, objašnjava Gordana Tomasević, direktorica. Kada je o izazovima i preprekama u radu reče, ona ističe nabavku mate-

BIVŠI UČENICI SADA MLADE KOLEGE

„Oko 80 odsto naših učenika nastave studije na cetinjskom Fakultetu likovnih umjetnosti, u Italiji ili Hrvatskoj. Potvrdu dobrom usmjerjenju predstavlja i to što su bivši učenici sada moje mlađe kolege. Na primjer, Srđan Ilinčić i Branko Mrdak bili su i daci, i profesori i direktori“, objašnjava profesorka Vučković.

Prema njenim rječima, deca vole rad na otvorenom, poput impresionista, van ateljea, a ambijent Cetinja pruža tu mogućnost. Ona ukazuje da đaci radovi bivaju zapaženi na likovnim konkursima, te da svoju školu i grad obogačuju vrijednim prizanjima. Tako je na konkursu pod motom „Brže, više, jače“, koji su raspisali Ministarstvo prosvjete i sporta i Crnogorski olimpijski komitet organizovano takmičenje za srednje škole u dvije kategorije. Matija Katnić osvojio je I mjesto (IV razred, II kategorija), a Kseniji Efimenko pripalo je III mjesto u kategoriji prvih i drugih razreda.

podršci Ministarstva kulture, Ministarstva prosvjete i sporta, Prijestonice Cetinje (pomoć u vidu prevoza dece izložbe u Kotoru i Baru, štafelaj Kompanije „Čelebić“) ovi problemi se ublažavaju i prevazilaze. Zavod za udžbenike i nastavna

šević.

Učenici iz svih crnogorskih krajeva

Kako je ovo jedina umjetnička škola ove vrste u Crnoj Gori, oko 70 odsto njenih učenika dolazi iz svih crnogorskih krajeva: Podgorice, Bijelog Polja, Budve, Pljevalja, Andrijeviće, Herceg Novog, Budve, dok je preostalih 30 sa Cetinju. U dogledno vrijeme u planu je i otvaranje novih smjerova.

Theoriju prati praktični rad. Ogleda se u saradnji sa sličnim školama, institucijama, učešćem na radionicama, predavanjima, izložbama, projektima. Pomenimo samo neke od njih. Na primjer, na Prvom međunarodnom bijenalu grafičke i slikarske (Rumunija) Milica Lakićević (III razred) osvojila je specijalnu nagradu, a Vladan Pejanović (II razred) II nagradu, na 31. malom bitoljskom Monmartru „Zlatna palete“ osvojili su Matija Nikćević i Miloš Kontić (IV razred). Učestvovali su u projektima „Otvori knjigu, otkuci um“ u CNB „Đurđe Crnojević“ i „Inkluzivni dizajn“ u saradnji sa FLU i Britanskim kulturnim centrom, kao i na mnogim drugim konkursima.

S. Begović

ATELJE: Profesori i učenici zajedno

rijala koji se svakodnevno troši. „Budući da smo umjetnička škola, nama su neophodna velika materijalna sredstva. Da bi deca stvarala, neophodno je obezbijediti im adekvatan materijal koji se svakodnevno troši. Uz to, ekonomski situacija u Crnoj Gori nije najpovoljnija, tako da je svaka pomoć značajna. Ipak, zahvaljujući

sredstva štampao je katalog za konkurs 'Mali likovni susreti'. Naravno, tu su i stalni donatori i prijatelji naše škole, poput Atosa Miloševića i Ljiljane Zečović. Tako je i potekao prijedlog da naši učenici sa smjera za grafički dizajn osmisle idejno rješenje za logo 'Prosvjetnog rada', ističe direktorica Toma-

Malim školama u pohode: NVO „Djeca Tivta“ u Gornjoj Somini JA NE VOLIM DA SAM SAM

Na inicijativu porodice Orbović i uz razumijevanje Ministarstva prosvjete, ponovo je prije tri školske godine otvoreno područno odjeljenje. Za Branka Orbovića, učenika 3. razreda, učitelj kaže da je matematičar bez greške

Izuvez godina II svjetskog rata, osam decenija škola u Gornjoj Somini (Banjani) nije prekidala rad. Pokrenuta 1921. godine zarad školovanja bratstava Tomašević, Miljančić, Zečević, Đurković, Orbović, Sarić... potrajava je da samog razmeđa dva milenija. Sudbina sela nije je mimošla. Nekad je u njemu bilo preko 65 domaćinstava, sada tek petnaestak dimova, pa tako je i sa školom bilo. Godinama je iza rata od pedeset do šezdeset đaka brojala, da bi se 2000. godine zatvorila, jer do školske kluge

otvorili područno odjeljenje", pojašnjava Olivera Delibašić, direktorka centralne škole „Janko Bjelica“ iz Donje Crkvice.

De im ljudi mora i da se živi
Uz želju i razumijevanje nešto i pod moranje ide, „Jeste škola na osami i vjetrometini, daleko je i od selja i od civilizacije, ali de im ljudi mora i da se živi. Specifičan kraj, specifična škola, pa specifično i odjeljenje“, kazuje učitelj Jovan.

Za Branka, učenika trećeg

,Najkraća relacija dva kilometra, a imamo đaka koji svakog dana u dolasku i odlasku od kuće do škole prede 26 kilometara. Ne možemo mu pomoći, jer je konfiguracija terena takva da ni kombi tim krajem ne može proći“, s tugom u glasu kazuje direktorka Olivera, ali ne propušta priliku da pohvali svoje đake pješake. „Redovniji su na nastavi od gradske dece koju roditelji dovoze i odvoze iz škole čim kišica zarominja“, istinu zbori direktorka, koja može da se podiži i nihovim znanjem, ali i s ponosom da se podseti na generacije koje su iz Donje Crkvice krenule u svijet.

Uskoro internet

„Istorijska naše škola seže do 1897. godine i do Tadora Bjelice. Iznjedrila je doktore nauka, akademike, ljudi od struke i imena, a sve će se ponajbolje vidjeti u monografiji koju smo namjerni objaviti naredne godine. Kroz generacije se potvrđuje da naši đaci ako ne poprave, ne pokvare uspjeh“, kazuje direktorka, koja svakog dana, zajedno sa šest nastavnika, putuje do škole, od Nikšića udaljene 70 kilometara. U njoj kabineta nema, učionicom se mijenja sala za fizičko vaspitanje, reformom propisani planovi ne mogu stopostotno da se sprovedu, ali vjere u bolje dane ne manjka. Potkrepljuje je kompjuterska era. Svaki đak, zaslugom Ministarstva i potomaka Tadora Bjelice, računar ima. Interneta nema, ali će ga, po obećanju nadležnih, biti uskoro.

Akcija „Malim školama u pohode“ godinama traje uz trud i volju članova NVO „Đeca Tivta“, OŠ „Drago Milović“ i Opštine Tivat. Uz njih, Branka su darivali Turistička organizacija Tivat, NVO „Organizacija žena Tivat“, knjižara „Logos“, butik „Liska“. Modni klub „Da kvi“ i porodica Čavor, a organizatori su podršku imali i od Radio Tivta, AMD „Pionir“ i JP „Komunalno“.

Slavko Krstović

S PJEZMOM DOČEKAO GOSTE: Branko Orbović, učenik 3. razreda

niko nije stasavao.

„Sve pošlo za boljim životom. Stigli do Australije, Amerike, rasuli se po republikama, danas državama, bivše Jugoslavije“, pojašnjava učitelj Jovan Novaković, koji je i sam isti korak načinio. Prije četiri dece-nije u Gornjoj je Somini đecu učio, pa se u Bosnu otisnuo, a od prije tri godine ponovo je u znanoj mu školi. Samo što sada samo brine o jednom đaku, Branku Orboviću. S jesi-ni, na sreću, troje će ih biti u učionici, jer će s knjigom da druguje i Brankova sestra.

„Na inicijativu porodice Orbović i uz razumijevanje Ministarstva prosvjete, ponovo smo prije tri školske godine

razreda, ima samo riječi hvale. Matematičar bez greške. Jača mu strana i recitovanje. S pjesmom Tivčane dočekao. I to kakvom! Naziv joj, „Ja ne volim da sam sam“!!! Biće da i odabir stihova Brankova đačko doba odsljkava.

Od kuće do škole puteljak vodi. Tri kilometra u jednom, tri u drugom pravcu. Zarad zimskih dana i snježnih nameta sreća da mu majka kao školski poslužitelj radi. Ljubavlju i snagom njenom prtinom korača.

Nije u tom dijelu nikšićke opštine Branko jedini đak pješak. U matičnoj školi „Janko Bjelica“, od dvanaest učenika samo jednom škola „pri ruci“.

ZAPIS IZ GORNJEG ZAGARAČA: Iz jedne kuće četiri učenika TELEFON I KOMPЈUTER NJUHOVI SU SNOVI

Filipovići ističu da je Radovan Damjanović, tadašnji pomoćnik ministra prosvjete, kad je zatvorena škola u Gornjem Zagaraču, omogućio da ovo četvero braće i sestara kombi odvozi do škole u Donjem Zagaraču, koju pohađa svega 18 učenika

Iz kuće Rajka i Jele Filipović u Gornjem Zagaraču, na njihovu sreću, pa i radost cijelog ovog kraja Katunske nahiće, svako jutro u sedam sati putuju do OŠ „Blažo Mraković“ u Donjem Zagaraču četiri mala đaka: Željko i Nikolina, učenici sedmog razreda, Sandra trećeg i Božo prvak. „Od Bandača pa do vrha Katunske nahiće nema učenika osim njih. Krepka, živahna i bistra đeca. Iako imaju brojne obaveze, svi su dobri đaci“, kaže direktor Radovan Đuričković.

Jagnjad kao igračke

Od njihove kuće do školskog zdanja u Gornjem Zagaraču nema više od 500 metara, ali je prije sedam godina, prema procjeni Ministarstva prosvjete škola zatvorena. Filipovići ističu da im je u toj situaciji najviše pomogao Ra-

NE NEDOSTAJE JEDINO PORODIĆNE LJUBAVI: Filipovići na okupu

dovan Damjanović, tadašnji pomoćnik ministra prosvjete,

koji je omogućio da ovo četvero braće i sestara kombi odvozi

U Petrovićima, u Banjanima ŠKOLA KAO SVETINJA

Život zamro ukladanjem pruge uskog kolosijeka 1976. godine. Brojni učitelji i nastavnici ostavili snažan pečat

Do OŠ „Jovan Draganić“ udaljene od Nikšića oko 50 km, stiže se kombijem kojim se prosvjetari prevoze do Vilusa i Petrovića. Za volanom je, svako jutro u sedam časova, Miro Glomazić koji, kako nam rekoše, za platu od 200 € nekada vozi i po ledu i snijegu, bez osiguranja i upisanog radnog staža. Dok je kombi grabio pored živopisnog krajolika Slanoga jezera, kroz mnoge krivine do Vilusa i Petrovića, uz razdragane došetke i anegdote prosvjetara, profesorica engleskog jezika Milka Cerović, koja dvojici braće, Nikoli i Marku Baćoviću, u područnom odjeljenju Klenak petkom drži dva časa, kaže da gorivo i opravke kombija plaćaju sami nastavnici.

prevoznici iz Mostara i Nikšića, uzimajući decu u autobuse. Sada do škole zimi dolaze na skijama, ljeti na konju. Što sam sve u nastavnom procesu i susretima s ovdajšnjim goršćima doživljavao, potruditi se da zabilježim u nekim pričama“, kaže Živko.

Ispraćala i dočekivala brojne prosvjjetare

Krepka starica Ljubica Tomanovačić, koja je ispratila 85 godina života, živi u blizini škole, ali i sada svako jutro dolazi da vidi je li peć založena u učionica zagrijana. Sa ponosom reče da je kod nje stanovalo 11 učitelja i učiteljica, kojih se rado šeća. Svi su voljeli njenu poparu, krtolu sa sirom i cincrvatu. Neki joj se, kaže, javе, čak su

pozitivne rezultate. Ako je u ovom kraju preko 50 neženja u odmaklim godinama, strahuje da će se uskoro na školu staviti katanac. To će biti teško za cio ovaj kraj, jer se preko ove škole odvijao sav kulturni i društveni život ovoga podneblja. Iz klupa ove škole u naučne vode zaplivali su dr Radomir Kovač, Dragiša Jovović, Blagota Berković i Tripko Draganić, kao i brojni pisci, sportisti, privrednici...“, kaže Spasenija Đurković.

Ovde nam rekoše da dobjiju razne donacije kako od bivših učenika tako i od nekih privrednika u okruženju. Biblioteka sa 12.000 naslova, kao i kompletna računarska oprema koju je Ministarstvo prosvjete i sporta poklonilo ovom malom ali vrijednom

Nastavnici i đaci na okupu

Nestali vozovi - prestao život

„Nije nimalo lako ni prosvjetarima da đacima ni žiteljima ovog surovog banjanskog kraja da dočekuju i ispraćaju oštrelje i ljute zime. Život je ovde zamro ukladanjem pruge uskog kolosijeka 1976. godine“, priča nastavnik razredne nastave Živko Draganić koji, iako sa zdravstvenim tegobama, već 20 godina obavlja prosvjetnu misiju po drobnjačko-uskočkom i banjanskom kraju. Raduje ga što će uskoro iz stare i dotrajale zgrade, koja je igrom slučaja ostala čitava nakon nedavnih mečava koje su bjesnile ovim krajem, preći u novu školu koju su samodobro prinosom renovirali mještani.

„Od 1990. godine, od kada radim u područnom odjeljenju Klenak, stalno imam po dva učenika. Ovu školsku godinu ispratiću s Nikolom, učenikom drugog razreda reformske nastave, i Markom Baćovićem, učenikom četvrtog razreda tradicionalne nastave. Vozarili su donedavno ovuda

joj slali i poklone iz dalekih krajeva nekadašnje Jugoslavije. Mnoge od njih više nikada nije ni viđela ni čula. Ova krepka starica s uzdahom izgovara da bi joj bilo najteže ako bi se za njenog života zatvorila škola u Klenku. U pet učionica škole „Jovan Draganić“ ulazi po jedan učenik trećeg i sedmog, te po četiri đaka šestog i osmog razreda. Kolektiv od 15 uposlenih, na čijem je čelu direktor Miljan Mirković, profesor istorije, diše kao složna i razumna porodica. Ogrijeva do kraja sezona imaju dovoljno, đeca se ne razboljevaju i redovno dolaze na nastavu, nastavno građivo savladaju s uspjehom, a uspješno rade ekološka, likovna i literarno-dramska sekcija.

Pismenost davno došla

„Kao nastavnik biologije, prije 35 godina s dnevnikom u ruci došla sam u ovu vaspitno-obrazovnu ustanovu i tu ču ga uskoro i ostaviti jer očekujem odlazak u penziju. Smjenjivali su se ovde brojni učitelji i nastavnici i svi su iz sebe ostavili

kolektivu, dobra je osnova za izvođenje kvalitetne nastave, naravno ako bude učenika. U ljetopisu škole, Stevan Delibašić je zapisao da je pišmenost u Petrovićima zakucala na velika vrata daleke 1861. godine. Proslavljen je nedavno 150-godišnjica postojanja škole. Tom prilikom brojni bivši učenici darovali su svoj hram znanja raznim poklonima. U holi škole, pored vrijednih likovnih i pjesničkih radova sadašnjih i bivših učenika, privukla nam je pažnju poruka na kojoj piše: „Čovjek ne traži mnogo: korušljeba da nije gladan, knjigu da nije slijep kod očiju i slobodu da smije pisati i zboriti“. Od nadležnih prosvjetnih institucija OŠ „Jovan Draganić“ svrstavana je u red najboljih osnovnih škola u nikšićkoj opštini. U Petrovićima, rekoće, „stanuje istorija“. Iako se tamo nalaze brojni spomenici kulture, kao što su Crvena stijena i manastir Kosijerevo, u školu svi gledaju kao u svetinju.

M. Čabarčić

Sandra i Božo uglašaju da bi još bolje učili da imaju redovnu struju. Igrice, telefoni, kompjuteri... još uvijek su njihovi snovi. U mnogim poslovima pomažu roditeljima, zato pretežno uče do iza ponoci. Željko bi, kaže, volio da bude vozač velikih kamiona i da krstari drumovima, a Sandra bi željela obuci ljekarski mantil. Nikolina i Božo ne kriju želju za učiteljskim pozivom. Zaista, želje ovih mališana su i ostvarljive, naravno, ako se uključi šira društvena zajednica. Nadamo se da će ova priča o braći i sestrama Filipovići iz Gornjeg Zagarača doći do nekog ko ima želje i mogućnosti da im pomogne.

M. Čabarčić

do škole u Donjem Zagaraču, koju pohađa svega 18 učenika. „Iako svim srcem i dušom volim Crnu Goru, u njoj živim teškim životom. Na ralu zemlje u ovom kamenjaru nije lako stvarati porodicu, pogotovo školovati đecu. Srce me zaboli kada dolje u Danilovgrad i Podgoricu vidim kako su đeca odevena i što sve imaju. Nikolina i Sandra već odmjenjuju majku, muzu krave i ovce i umjeno rade oko sirenja. Željko sa mnom krči kosjerom drače. Božu su, umjesto klikeri i lopte, jagnjad igračke. Kada sam vido da vole knjige i školu, obraćao sam se za pomoć mnogima da mi pomognu da ih izvedem na pravi put. Naučnost, niko se nije javio. Niko ne zna što nosi noć a što dan. Možda će Bog, sreća i njihova

pamet učiniti da ovo četvero dece, koja su lišena nekih stvari, ali ne i naše ljubavi i ljubavi nastavnika, postanu ljudi za poštovanje“, priča Rajko Filipović. Pokušavao je, kaže, da nađe bilo kakav posao, ali nije imao sreće. Sve ga je mimošlo osim napretka u porodici. Pošto nema dovoljno svoje obradive zemlje, uzima uokolo brojne okućnice da sa njih nešto zaradi.

Snovi o budućnosti

„Iako sam rođena u Nikšićkoj Župi, u daleko boljim uslovima, zbog ljubavi prema Rajku odlučila sam da u ovoj nemaštini stvaramo porodicu. Neka su đeca zdravo i neka je slobode, biće svega“, kaže brižna majka Jela. Željko, Nikolina,

VISOKO OBRAZOVANJE

Na univerzitetima u Crnoj Gori počela studijska godina STUDENTI U KLUPAMA

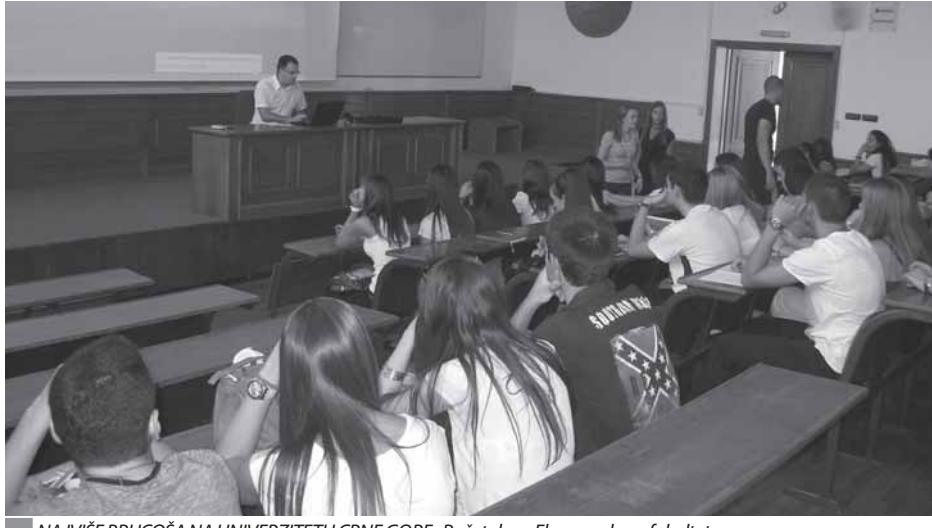
Na fakultetima univerziteta u Crnoj Gori počela je studijska 2012/2013. godina. Najviše je visokoškolaca, oko 20.500, na Univerzitetu Crne

fakultetima nastava je počela 10., na Univerzitetu „Donja Gorica“ 13. za brugošte a 17. septembra za ostale studente.

Dekani i profesori na fa-

planu i programu, rasporedu predavanja, nastavnom osoblju i dr.

Sa početkom školske godine paralelno završen je prijem u studentske domove,

NAVIŠE BRUČAŠA NA UNIVERZITETU CRNE GORE: Početak na Ekonomskom fakultetu

Gore, a njih oko 5.000 pohađa privatne visokoškolske institucije.

Predavanja su prvo počela na Univerzitetu „Mediteran“, 3. septembra. Na državnim

kultetima, studijskim programima i institutima poželjni su dobrodošlicu bručašima. Akademci su dobili neophodne informacije o sadržaju studijskih programa, nastavnom

za koje u Crnoj Gori ima 1.542 mesta. Oko 3.000 akademaca i ove godine će moći da se hraniti u studentskim menzama.

O. D.

Princ Nikola Petrović posetio Univerzitet Crne Gore USKORO MONOGRAFIJA O FRANCUSKOM JEZIKU I KULTURI

20

SEPT.

Prosjetni rad

Fondacija „Petrović Njegoš“ i Univerzitet Crne Gore zajednički će izdati dvojezičnu monografiju „Francuski jezik

princ Nikola Petrović razgovarao je 27. avgusta u Rektoratu sa rektorem prof. dr Predragom Miranovićem i glavnim

o mogućim oblicima buduće saradnje.

Kako je saopšteno sa Univerziteta Crne Gore, monogra-

SA sastanka u Rektoratu

i kultura u Crnoj Gori (1830–1914)“, autorka Ivone Jovanović, docenta na Fakultetu za turizam i hotelijerstvo.

Predsednik Fondacije,

i odgovornim urednikom univerzitskih publikacija prof. dr Borkom Vujičićem, o izdavanju monografije, kao i

fija bi trebalo da bude objavljena naredne godine.

O. D.

Donacija za cetinjsku likovnu akademiju SOLIDARNOST UMJETNIKA IZ REGIONA

Dio novca od aukcije radova nastalih na Likovnim susretima „Obojeni tonovi“ – Palić 2012. biće uplaćen kao pomoć Likovnoj akademiji sa Cetinja, čiji je dio zgrade, s jednim brojem studentskih radova, stradao u nedavnom požaru

Milka Delibašić, grafičar iz Nikšića, Sandra Đurović, grafičar dizajna s Cetinja, i Zoran B. Leković, likovni pedagog, slikar i karikaturista iz Podgorice, učestvovali su na likovnim susretima „Obojeni tonovi“, održanim ljetos na Paliću,

kod Subotice. Učestvovali su umjetnici iz Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije.

U galeriji Otvorenog univerziteta u Subotici organizovana je izložba likovnih radova koji su nastali na

ovim susretima. Štampan je izuzetno vrijedan i luksuzan katalog. Biće organizovana i aukcija radova koja će imati humanitarni karakter. Dio novca biće uplaćen kao pomoć Likovnoj akademiji sa Cetinja, čiji je dio zgrade, sa

Upravni odbor Univerziteta Crne Gore

JASNO DEFINISATI SVE NOVČANE TOKOVE

ČEKAJU PRECIZNE PODATKE
OTROŠKOVIMA:
Predsednik UO
prof. dr Duško Bjelica

za narednu godinu. To je zaključeno na sednici Upravnog odbora UCG održanoj 31. avgusta.

Povodom primjedbi da Rektorat pravi selektivnu raspodjelu ličnih dohodata u samom Rektoratu i prema univerzitskim jedinicama, prof. dr Duško Bjelica, predsednik Upravnog odbora, kaže da je na sednici zaključeno da se plate zaposljenih moraju obračunavati i isplaćivati u skladu s Granškim kolektivnim ugovorom. Donesen je i zaključak da se dostave podaci o broju zaposljenih za period 2008–2012. godina. „To će nam dati bar malo jasniju sliku. Naučnika i univerzitskih nastavnika i saradnika u nastavi nikad nije dosta, za njih vazda ima posla, a da li se možda u nekoj drugoj strukturi zaposlenih eventualno i pretjeralo, viđećemo nakon stručne

analize“, rekao je za „Prosvjetni rad“ profesor Bjelica.

„Zaključeno je da se napravi presek primopredajnog stanja na UCG do 11. jula ove godine, kada je novi Upravni odbor stupio na dužnost, s podacima o svim sredstvima na redovnim računima UCG, zatim o oročenim depozitima, o stanju svih dugovanja i potraživanja, uključujući investicije, istraživačke i međunarodne projekte, kao i izvještaj o stambenim jedinicama i drugim nekretninama u vlasništvu Univerziteta. U najkraćem, na dan našeg konstituisanja želimo jasno definisane sve novčane tokove u Rektoratu i nenovčana sredstva koja se mogu valorizovati, znači – jasno identifikovano polazno stanje našeg rada“, istakao je prof. Bjelica.

O. D.

OBRAZOVANJE PROSVJETNIH RADNIKA

Rusko iskustvo

REFORMA – DRUŠTVENI DOGOVOR

Najošteljivije tačke visokog pedagoškog obrazovanja nijesu u vezi s procesom i sadržajem njegovog dobijanja od strane studenata, budućih prosjetnih radnika, nego s onom socijalno-kulturnom sredinom u koju se potom uključuju mladi stručnjaci

Valerij Solomin

Glavni pravac razvoja sistema obrazovanja prosjetnih radnika nije više u tome da nam predstoji jednostavno pretvaranje pedagoških univerziteta u „krupne bažične centre za pripremu prosjetnih radnika“, nego u njihovom kvalitetnom mijenjanju u skladu sa životnom realnošću.

To zahtijeva „prebacivanje“ visokoškolskog menadžmenta na kolosijk „menadžmenta zajedništva“, imajući u vidu razvoj mreže i usaglašavanje s univerzitskim inovacionim centrima u zemlji i inostranstvu.

Neophodna je i izmjena pozicije pedagoških univerziteta, koji treba da se transformišu u moćne tehnološke platforme s inovacionom strukturom. Riječ je, u tom smislu, o realizaciji inovacionih tehnoloških modela, primjenljivih na pedagoške sfere.

Restrukturiranje pedagoških visokoškolskih ustanova nije novo pitanje. Danas se taj proces realizuje po prilično mehaničkoj shemi: pedagoške visokoškolske ustanove ulivaju se u klasični univerzitet prema „mjestu stanovanja“. Možda bi bilo dobro predložiti alternativni model – restrukturiranje prema granskom principu, na primjeru Ruskog državnog pedagoškog univerziteta stvarati mrežu konzorcijuma visokoškolskih pedagoških ustanova pod nazivom „Prosvjetni kadrovi Rusije“. Novi model mogao bi realno da poveća konkurentnost pedagoških obrazovnih ustanova i za studente otvoriti perspektivne varijante scenarija za sticanje visokog pedagoškog obrazovanja.

Reforma visokog pedagoškog obrazovanja je ozbiljno pitanje razvoja društva u cjelini, ona je svojevrsni društveni dogovor. Najošteljivije tačke visokog pedagoškog obrazovanja nijesu u vezi s procesom i sadržajem njegovog dobijanja od strane studenata, budućih prosjetnih radnika, nego s onom socijalno-kulturnom sredinom u koju se potom uključuju mladi stručnjaci. To znači da problem izlazi iz okvira samog pedagoškog obrazovanja, on je povezan s efikasnošću realizacije pedagoške funkcije društva u cjelini.

Osim toga, ne treba zaboraviti to da sferi obrazovanja nijesu potrebne ishitrene promjene, ni u sadržajnom, ni u institucionalnom pogledu. Zato mislimo da reformama koje su već ostvarene u pedagoškom obrazovanju, treba omogućiti da se razvijaju i jačaju.

Preveo
Slavko Šćepanović

Umjetnici iz Crne Gore, učesnici palićkih likovnih susreta

jednim brojem studentskih radova, stradao u nedavnom požaru.

Likovni susreti na Paliću, organizovani na visokoprofesionalnom nivou, bili su jedno lijepo iskustvo. Treba istaći da i dvije mlade umjetnice sa Fakulteta likovnih umjetnosti sa Cetinja ostavile odlagan utisak i vrlo kvalitetne radove. Atmosfera koja je vladala među umjetnicima, kako kaže Leković, bila je izvanredna. Svoje slobodno vrijeme koristili su za druženje, razmjenu iskustava i obilazak prelijepih znamenitosti Palića.

Š. B.

Reagovanje Ministarstva nauke povodom nekih medijskih informacija o učešću NVO u radnoj grupi za poglavlje 25 – Nauka i istraživanje u pregovorima o pristupanju EU

CIVILNI SEKTOR RAVNOPRAVAN SA VLADINIM

Ministarstvo nauke saopštio je da su iznenadeni informacijama iz teksta „Civilni sektor napušta radne grupe?”, objavljenim u dnevnim novinama „Vijesti”, a u kojem se govori o učešću NVO u radnoj grupi za poglavlje 25 – Nauka i istraživanje u pregovorima o pristupanju EU. Iz Ministarstva saopštavaju da su do sada održana tri sastanka radne grupe – prvi 27. jula, a naredna dva sa ekspertima iz Brisela – 30. i 31. jula u Podgorici.

„I pored toga što su svi članovi radne grupe, bez izuzetka, bili blagovremeno obaviješteni o terminima zaščadanja, određeni broj se nije odazvao pozivu, što je, prepostavljaju-

mo, bilo uslovljeno ljetnjom pauzom ili pak velikim obavezama pojedinih članova. Od članova civilnog sektora pozivima na sva tri sastanka nije se odazvao samo jedan član, dok su ostala dva člana NVO ne samo aktivno učestvovala u dosadašnjem procesu priprema, već će u Briselu biti zaduženi da prezentuju neke od najvažnijih oblasti koje ulaze u proces skrininga. Dodjela ove vrste odgovornosti jasno govori o odnosu Ministarstva nauke prema članovima civilnog sektora”, navodi se u reagovanju.

Saopšteno je da će Ministarstvo obezbijediti putne troškove za sve članove radnih

Doc. dr Irena Orović, najuspješnija žena u nauci u prošloj godini ISTRAŽIVANJE JE TRAJAN PROCES

Dobijanje novih rezultata, uobičavanje novih teorija, za jednog naučnika predstavlja veliki izazov i veliko zadovoljstvo u trenutku kada dođe do uspješnog rješenja

Za najuspješniju ženu u nauci u prošloj godini Ministarstvo nauke proglašilo je doc. dr Irenu Orović. Ona je angažovana u nastavi na Elektrotehničkom fakultetu, Fakultetu za turizam i hotelijerstvo i Fakultetu političkih nauka Univerziteta Crne Gore.

„Radim u jednoj izuzetno

renomiranoj grupi za obradu signala i njihovu primjenu, u okviru koje smo objavili znatan broj rada u vodećim svjetskim časopisima iz ove oblasti, i time se afirmisali u svijetu. Ova nagrada je jedno izuzetno priznanje i potvrda da se u našoj sredini cijeni kvalitetan naučni rad, te za mene predstavlja jako važnu valorizaciju svih napora, zalaganja i posvećenosti, koji su doveli do uspješnih rezultata. Veoma mi je draga što naša sredina posjeduje senzibilitet i sklonost da cijeni značaj nauke i naučnih dostignuća”, naglašava Orovićeva, koja je i tokom studija više puta nagradjivana za dostignuća u oblasti istraživanja i nauke: Nagrada „19. decembar“ Opštine Podgorica, nagrada CANU, internacionalna nagrada za najbolji doktorat u oblasti elektrotehnike dodijeljena u Sloveniji...

„Nauka pruža nepreglednu mogućnost za kreativnost, inovativnost, dovitljivost,

Ujedno, proces naučnog istraživanja nije nešto što je trenutno, što treba da se završi i arhivira, već je trajan proces koji s vremenom samo uvezuje nova znanja, dostignuća i rezultate. Dobijanje novih rezultata, uobičavanje novih teorija, za jednog naučnika predstavlja veliki izazov i veliko zadovoljstvo u trenutku kada dođe do uspješnog rješenja”, priča Orovićeva.

Što se uslova za rad u Crnoj Gori tiče, oblast elektrotehnike – i konkretno oblast obrade signala kojom se bavi – takva je da pruža skoro jednake mogućnosti, bez obzira na to da li je u pitanju Crna

du s ostatkom svijeta rade na daljem prosperitetu i razvoju. Crna Gora u ovom pogledu ne zaostaje za drugima, te je čak u pojedinim oblastima koji-

ODLIV MOZGOVA

Svakom je istraživaču korisno da proveđe jedan period istraživanja u nekim drugim centrima, laboratorijama, institutima i slično. Na taj način stiču se kvalitetni kontakti, razmjenjuju ideje i proširuju vidici”, poručuje Orovićeva, koja je i sama tokom doktorskih studija i kasnije više puta gostovala na inozemnim univerzitetima.

ma se bavi vrlo konkurentna”, ocjenjuje naša sagovornica.

A na pitanje koja je njenja formula uspjeha, Irena Orović odgovara: „Da biste se bavili naukom, prvenstveno je potrebno da budete u potpunosti posvećeni, a to je moguće samo ako to zaista volite ili zavolite kao jedan dio sebe. U nauci sami sebi zadajete probleme i pronalazite rješenja, sami diktirate stepen opterećenosti i tako se osećate mnogo relaksiranije nego kada zadaci poticu od druge strane. Takav pristup mogao bi biti interesantan svim mladim i ambicioznim ljudima. Sticanje znanja ne prestaje onog dana kada završimo fakultet, već je proces koji traje cijelog života, a koji ne treba da opterećuje već da bude izazov!“

O. Đuričković

21

SEPT.
Prosveštivi rad

JEDNAKE ŠANSE

„Bavljenje naukom je djelatnost koja svima pruža iste mogućnosti, otvara iste perspektive, i to je jedna od mnogobrojnih prednosti ove djelatnosti. Nauka teži globalizaciji u smislu nestajanja svih granica i predrasuda koje možda postoje u drugim disciplinama, a takav je slučaj i s naukom i naučnicima u Crnoj Gori!“

Prema mišljenju Irene Orović, za bavljenje naučnoistraživačkim radom ne postoji radno vrijeme i motivacija nije u materijalnoj dobiti.

Objavila je 18 naučnih radova u vodećim svjetskim časopisima, kao i veći broj njih na konferencijama. Kao koautorka objavila je pet udžbenika. Recenzent je u vodećim svjetskim časopisima. Učestvovala je u realizaciji više domaćih i međunarodnih projekata.

iz gradova u kojima je Prona održala festival „Nauka u pokretu“. Njima će biti otvorena vrata manifestacije „Noć istraživača“ 28. septembra, kao i Zimske škole nauke, na kojoj će, kao i do sada, imati priliku da se bave ozbiljnijim istraživačkim radom po ugledu na Istraživačku stanicu Petnicu, s kojom je Prona uspostavila dugoročnu saradnju. U radu ove škole, pete po redu, učestvovalo je 25 predavača iz Crne Gore, Švajcarske, Francuske, Japana, Njemačke, SAD, Indije, Italije i regiona, kao i 11 asistenata, uključujući i bivše polaznike Pronine škole, koji su sada studenti na prestižnim univerzitetima u Evropi i SAD.

Jedan od osnivača Prone prof. dr Jovan Mirković navodi da je namjera Fondacije da na ovaj način, kroz popularizaciju nauke i saradnju sa naučnicima iz svjetskih naučnih centara, „doprinesi razvoju Crne Gore kao društva obrazovanih i kreativnih, smatrajući da je to najbrži put da mala zemlja nađe svoje mjesto u društvu prosperitetnih“.

Kroz predavanja, radionice, eksperimentalne praktikume i aktivni samostalni rad, filmove i panel-diskusije, talentovani učenici imali su priliku da upoznaju posljednja dostignuća i izazove savre-

mene nauke. Bilo je vremena i za druženje. Organizovana su sportska takmičenja, kvizovi znanja, šetnje po Lovćenu, filmske projekcije, te izlet do mora.

„Posebna pažnja bila je posvećena širenju svijesti o Crnoj Gori kao mogućem modelu održivog ekološkog razvoja. Svi polaznici kampa učestvovali su u akciji pošumljivanja u Nacionalnom parku Lovćen, što će i ubu-

kroz saradnju sa biologima, hemičarima, geoložima, klimatologima... Organizatori su se potrudili da odaberu najbolje i da im daju priliku da učestvuju na ovom jedinstvenom događaju“, istakao je Mirković.

Škola je organizovana u saradnji s Ispitnim centrom, Univerzitetom Crne Gore i Ministarstvom nauke.

Prema Mirkovićevim ri-

jećima, sljedeće aktivnosti

TEME

Učesnici kampa imali su priliku da čuju više o temama: Računarstvo inspirisano biologijom; Mit o vinu; Kako dopiremo do kvarkova i gluona; O beskonačnosti; Molekularna arhitektura života; Stem ćelije; Fizika grafena i polimera; Koliko su prirodnih brojevi prirodnih?; Izazovi medicinske biohemije; Superprovodnost, THz laser; Zaštita digitalnih podataka; Saturnovi prstenovi; Nauka kao izbor; Istorija ideja; Profilisanje i profilicari; Internet; Simetrije u fizici; Međunarodne matematičke, fizičke, biološke i informatičke olimpijade; Osnovi genetike; Matematika i origami; Neuralne proteze; Brzina hemijskih reakcija...

duće biti stalni dio programa škole”, kaže Mirković.

On dodaje da su organizatori pokušali da na Lovćen prenesu atmosferu s fronta moderne nauke, koja je danas sve više interdisciplinarna. „U najvećim institutima i laboratorijama fizičari i matematičari pomjeraju granice

Prone su: manifestacija „Noć istraživača“, seminar o istraživačkim metodama u nastavi prirodnih nauka, zimski seminari u Istraživačkoj stanci Lovćen, „Nauka u pokretu“, a uskoro će biti objavljen prvi zbornik radova mladih istraživača.

O. Đ.

Učionica u prirodi

Ratkovićeve večeri poezije PJESMA KOJA SPAJA

Ovogodišnje Ratkovićeve večeri poezije održane od 3. do 22. septembra, ponudile su bogat književni program, a nijesu izostale ni likovne i muzičke manifestacije, kao ni naučni skupovi. Kulturalni sadržaji odvijali su se u više gradova Crne Gore, što se, prema reakciji publike, pokazalo veoma pozajmnim i interesantnim.

Tako su ovoga puta osnovne škole u Bijelom Polju, Beranama i drugim gradovima bile domaćini pjesnicima za decu, dok je u Rožajama priređen omaž poznatom dečjem piscu Dragunu Raduloviću, a održano je i nekoliko okruglih stolova: o školskoj lektiri, časopisu „Tokovi“, zatim pjesničko veče o stvaralaštvu prošlogodišnjeg dobitnika Ratkovićeve nagrade Ljubete Labovića, radionica „Kako i zašto pišem pjesmu“, zatim portret jednog od naj-

LAUREAT MILE STOJIĆ

Najveću pažnju mnogobrojne publike privukla je, po tradiciji, centralna pjesnička manifestacija, održana u sali bjelopoljskog Centra za kulturu. Nastupili su poznati crnogorski pjesnici, kao i oni iz bližeg regionalnog i šireg evropskog okruženja. Nagrada „Risto Ratković“ ove godine pripala je Milu Stojiću, pjesniku iz Bosne i Hercegovine, za zbirku pjesama „Dunia“. Ovo značajno književno priznanje uручио mu je ministar kulture Branislav Mićunović

poznatijih crnogorskih pjesnika Lesa Ivanovića, likovna izložba Džeka Hodžića, a upriličena je i pošeta Centralnoj biblioteci „Đurđe Crnojević“ na Cetinju, где je organizovano i međunarodno pjesničko veče. Na tradicionalnoj večeri mlađih pjesnika finalista predstavljeni je knjiga Marija Glavaša, prošlogodišnjeg dobitnika nagrade Ljubete Labovića, radionica „Kako i zašto pišem pjesmu“, zatim portret jednog od naj-

Ove godine dobitnik je Almin Kaplan. Bez sumnje, međunarodnom značaju manifestacije „Ratkovićeve večeri poezije“ doprinosi su dala i dva skupa: o prevodilaštву, s posebnim osvrtom na prevede savremenog crnogorskog pjesništva, i o makedonskoj pjesničkoj sceni.

J.VK.

Grad teatar Budva

U ZNAKU KOMEDIJE

Ovogodišnji XXVI Grad teatar Budva (15. jun – 1. avgust) imao je, kao i prethodnih godina, ambiciozan dramski, književni, likovni i muzički program. Moto ovogodišnjeg festivala bio je „Vama je ovo smiješno, zar ne?!“ jer je kopro-

a završena predstavom „Indigo“, nastupom hora Kolegijum muzikum („Pozdrav Budvi“) i izložbom fotografija s festivala od 1987. do 2012. godine, pod nazivom „Snovi i stvarnost“. Pored ostalih, na programu su bile predstave: „Krčmarica Mi-

dava teatar, Smederevo), „Sviraj to ponovo“ (Beogradsko dramsko pozorište), „Četvrtu sestru“ (Zetski dom, Cetinje), „Kanjoš Macedonović“ (Narodno pozorište, Beograd), „Konte Zanović“ (CNP, Podgo-

SUBVERZIVNOST SMIJEHA: Iz predstave CNP-a „Ribarske svade“

dukcijski ciklus bio posvećen komediji, čija se snaga katarze uporno prečutkuje zbog davno shvaćene činjenice da je „čovjek koji se smije čovjek koji se ne boji“ (parafraza, U. Eko, „Ime ruže“).

Manifestacija je počela baletskom Gala predstavom,

randolina“ (Hrvatsko narodno kazalište), „Profesionalac“ (Satiričko kazalište „Kerempuh“, Zagreb), „Ribarske svade“ (Crnogorsko narodno pozorište), „Otac na službenom putu“ (Atelje 212, Beograd), „Don Žuan“ (Crnogorsko narodno pozorište), „Ja sam vetrar“ (Tvr-

rica), „Contigo“ (SACD Festival d'Avignon, Francuska; O Espaco do Tempo, Portugalija), „Sluga dvaju gospodara“ (Srpsko narodno pozorište, Novi Sad).

LJ.V.

Međunarodni festival „Kotor art“ u Kotoru

GOSTOVALI UMJETNICI IZ ČETRNAEST ZEMALJA

Međunarodni festival „Kotor art“ otvoren je predstavom „Bilo jednom jedno labudovo jezero“, Uličnog teatra iz Peruđe. U sklopu festivala realizovano je 107 programa, kao i tri pozorišne premijere. Ove godine pozorodici „Kotor art“ pridružio se i festival „Klapa“ u Perastu. Na Pjaci od filozofa gostovao je Antonino Negri, politički teoretičar i filozof, a tema koja je razmatrana označena je pod sloganom „Od Antigone do Angele Merkel: politički teatar, teatralna politika“. Ratimir Martinović, umjet-

nički direktor „Don Branković dana muzike“ u okviru „Kotor art“, istakao je da su u sklopu tog festivalskog segmenta od 13. jula do 13. avgusta ugostili umjetnike iz 14 zemalja.

Nastupila su tri orkestra kojima je dirigovalo šest dirigenata, 40 solista i kamernih sastava, među kojima zvijezde umjetničke muzike Denis Maucev i Miša Majski. U okviru „Kotor art teatra“ prikazane su tri premijere, kao i repriza pozorišne predstave „Njegoš vatre“. Osim toga, na različitim lokacijama u Perastu i Kotoru

izведен je program koji čuva tradiciju klapskog pjevanja Boke. Za studente cetinjskih umjetničkih fakulteta organizovana je sedmodnevna festivalska laboratorijska „Uputrebljiva umjetnost“ koju je vodio slovenački umjetnik Marko Bulc. Festival je zatvoren francusko-italijanskim koprodukcijom „Trilogy of Critics“, rađenom po Negrijevim tekstovima, u režiji Barbare Nikolier. Pokrovitelj festivala bio je UNESCO.

Š.B.

U Baru održana tradicionalna manifestacija Barski ljetopis BOGAT PROGRAM ZA JUBILEJ

Jubilarni 25. festival Barski ljetopis okupio je od 15. jula do 24. avgusta oko 300 izvođača i autora. Pod motom „Biramo kulturoplov“ održano je oko 50 programa iz svih oblasti umjetnosti – književnih promocija, izložbi, pozorišnih predstava, koncerata, filmskih projekcija, modne revije, a po prvi put i festival etno muzike „Etno luka Stari Bar“.

U književnom programu gostovali su, uz ostale: Luko Paljetak, Igor Marojević, Ksenija Popović, Duško Novaković, Miroslav Popović, Miraš Martinović, Vladimir Martinović, Tihomir Brajović i Ratko Božović. Prvu u nizu izložbi priredila je grupa umjetnika iz Bala u galeriji „Velimir A. Lešović“. Pošetnici su imali priliku da vide i postavke francuske umjetničke fotografije, umjetničkih tapiserija Milice Kecman i dvije izložbe radova primjenjene umjetnosti u Dvorcu

kralja Nikole. Muzički segment otvoren je koncertom operske pjevačice Aleksandre Vojvodović-Jovović. Zatim je uslijedio nastup orkestra mandolina, a publiku je uživala u izvedbama trija Martinović-Begić-Perazić, Lajka Felikska, Safeta Držlana, Merite Subašić-Šabanović, orkestra Omerta Hodžića, Novaka Pavličića, Bojanu Brajović, Borisa Nikčevića, Ivana Cikića, Milana Benedereka, Jovana Kuldžije, Mirjane Rajčić, Tatjane Vratonjić i Ivana Kundičevića.

Nastupilo je i 12 pozoriš-

nih trupa iz Niša, Beograda, Podgorice, Sombora, Herceg Novog, Zagreba, Bala, Kragujevca i Petrovca na Mlavi. U filmskom programu prikazani su „Osvetnici“ Đoko Vedona i „Projekat X“ Nima Nurizadeha. Predstavljeno je i fototipsko izdanje „Barskog glagoljskog misala“, luksuzno opremljeno reprint izdanje na staroslovenskom jeziku iz 1905. godine, u suzdavaštvu NVO „Ivan Mažuranić“ i Fonda za manjine Crne Gore.

O.D.

U Podgorici obilježen Dan Jevreja u svijetu

UZBUĐLJIVA PRIČA SA SREĆNIM KRAJEM

Povodom Dana Jevreja u svijetu, u Američkom uglu u Podgorici predavanje o istoriji američkih Jevreja održalo su Ilan Lazarević, predstavnik Jevrejske zajednice u Crnoj Gori i član Evropskog jevrejskog parlamenta, Lena Rut-Stefanović, književnica i prevodilac, Tanja Bakić, pjesnikinja i književni kritičar, i Vlatko Simunović, književni kritičar i publicist.

Lazarević je naglasio da je istorija Jevreja u Americi jedna od onih dobrih, uzbuđljivih priča sa srećnim krajem, i istakao zadovoljstvo što je Jevrejska zajednica Crne Gore osnovana prošle godine. Osvrćući se na govor predsednika SAD Baraka Obame, on je istakao istoriju neprekidnog istraživanja Jevreja, koji su iznijeli najveća dostignuća u

Kabala je u biti gematrija, dje hebrejska slova imaju numerološku vrijednost, što daje mogućnost za iščitavanje Petoknjizja, odr. Pet knjiga Mojsejih. Pridržava se posebognog kalendara, ishrane, molitvenika i praznika. Iako kabala centar nailazi na kritike ortodoksnih rabina, optužujući ga za sektaštvo, postmoderna kabala, koja govori hebrejski s američkim akcentom, nosi crveni končić na zglavku lijeve ruke i neopozitivo poriče tvrdnju Geršoma Solema da je kabala potpuno nebitna.

Hebrejski s američkim akcentom

Govoreći o ulozi i uticajima jevrejskih pisaca u američkoj književnosti, Vlatko Simunović je svoje temeljito predavanje fokusirao na pitanje Dereka

smo kao jevrejsko. Osim toga, humor svojstven jevrejskim piscima jeste apsurdan, ali apsurd ipak nikada ne prevagne nad smisлом.

Moderan fenomen

Za primjer uspješnog pisca Simunović je istakao Arona Apelfelda, dobitnika nagrade lista „Independent“ za roman „Cvat miraka“. On ističe da su „jevrejski pisci moderan fenomen“. Po interpretaciji Alene Grosmana (1932), pisnika, profesora književnosti i književnog kritičara, jevrejska poezija je proizvod zavjetovanja jevrejskog naroda Bogu. Pošto je narod teoforican – nosilac imena Božijeg, i jevrejska poezija mora biti teoforica. Nekada nije bilo neophodno definisati jevrejski identitet; živjeli su sa drugim Jevrejima

zemlji i zauvijek obogatili nacionalni život i iskustvo Amerikanaca.

Govoreći o duhovnoj strani jevrejsko-američkog bića, Lena Rut-Stefanović posebno se osvrnula na kabalu kao drevnu mističnu filozofiju u okviru judeo-hrišćanske tradicije. Sam naziv Kabballah dolazi od hebrejskog glagola la-le kabel, što znači 'primiti znanje preko učitelja koji ima kabalističku liniju prenosa', što bi u Crnoj Gori kazali – lozu. Oko 13% Jevreja u Americi nosioci su tradicionalnog tj. ortodoksnog judaizma i žive na isti način kao i njihovi preci, sa veoma malo uticaja savremenog svijeta. Tako čuvaju duh i tradiciju judaizma, mada je mnogima takav način stran i neprihvatljiv.

Rubina, profesora jevrejsko-američke književnosti: „Ko smo mi, i što znači biti ili ne biti jevrejski američki pisac?“

Od antisemitizma, preko Biblike, do ciljeva i mogućnosti fikcije, slijede razmišljanja Sola Beloa do Edgara Lorensa Doktora koji tvrdi da je sva velika književnost sekularna i univerzalna. Jedna od mlađih pisaca, Dara Horn (1977), profesor američko-jevrejske književnosti na Univerzitetu Harvard, opisuje sklonost jevrejskih pisaca da se fokusiraju na antisemitizam i zagovara kreativnije i pozitivnije kazivanje jevrejske istorije. Odlike jevrejskog pisma svakako su sadržane u humoru i apsurdu ali, ipak, u književnom univerzumu Sartra i Kamija apsurđ sam po sebi nije dovoljan da obilježi jedno pi-

u zatvorenim zajednicama. Te granice više ne postoje, i savremena književnost to odražava. Prva generacija američkih jevrejskih pisaca, Rot i Belou prije svih, ispisivala je priče o asimilaciji i gladi za američkim snom. Danas se nove generacije američkih Jevreja nalaze na listama bestselera, onih koji se jednako i dobro osećaju kao Amerikanci i kao Jevreji – kako ih nazivaju novi jidišisti. Pjesnikinja i književna kritičarka Tanja Bakić osvrnula se na poeziju Alenu Ginzbergu i posebno na poemu „Urluk“, koja je napisana kao „performans mira“, i djelo „Kadiš“ posvećeno majci koja je bila mentalni bolesnik. Time se pjesnik opršta molitvom koja po može put duše roditelja prema svjetlosti.

Ivan Čarapić

ANTOLOGIJA „PROSVJETNOG RADA“

RAFAEL ALBERTI
ZEMLJOPIS

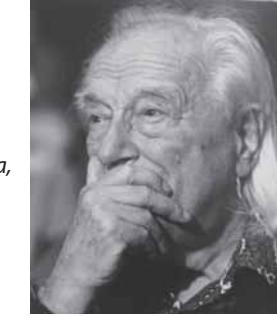
Zemljopis niko ne zna
kao moja sestra.
– Dva zaliva spaja
Plava jegulja kanala.
– Reci gde je vulkan
naborana čela?
– Tamo kraj mora gde je voda crna,
sedi na klipi od peščanih zrna.

(Krstarica je sidro digla,
talasi pod krmom bruje,
kormilarova se pesma čuje,
do izlaza još nije stigla.)
– Kormilar, kuda ćeš sa brodom?
Tu je greben skriven pod vodom.
– Tvoje oči, svetionici vetrar,
osvetlili su mi put. Hvala!
Izbogom, morepaziteljko mala!

Zemljopis niko ne zna
kao moja sestra.

Prevela Krinka Vidaković Petrov

Već svojom prvom pjesničkom zbirkom „Mornar na kopnu“ (1927) Rafael Alberti (1902-1999) pobrao je laskave kritike i simpatije ljubitelja poezije. „Mornar na kopnu“ ovjenčan je Nacionalnom nagradom za književnost, a pjesme objavljene u ovoj zbirici ušle su u mnoge antologije španjske lirike. Jedna od njih je „Zemljopis“, pjesma inspirisana Puertoom de Santa Marijom, rodnim mestom Rafaela Albertija, smještenom na obali Kadijskog zaliva u Andaluziji.

Priredio Nebojša Knežević

Radionica crtanja i slikanja „Treće doba“ obilježila 15 godina rada

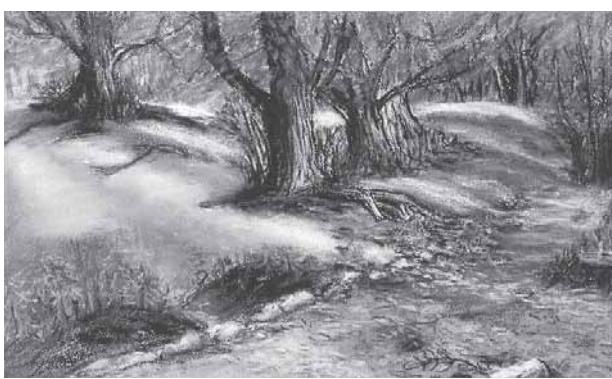
RADOST STVARANJA

Podgorički Kreativni centar „Meditoran“, u saradnji sa Institutom za otvoreno društvo, osnovao je 1996/97. godine, na inicijativu Tinda Bulatović, akademse slike, radionicu crtanja i slikanja pod nazivom „Treće doba“.

„Kada dođe novi period života, tzv. treće doba, doba opuštanja, ponekad i viška vremena, umjetnost može da

talenat dovoljno usavršili da sa-mostalno rade i izlažu“, istakla je Bulatović.

Ona je podsetila na skromne početke, kada je radionica brojala samo desetak polaznika, lako Kreativni centar „Meditoran“ nije opstao, ova radionica je zahvaljujući upornosti i entuzijazmu polaznika nailazila na razumijevanje i pomoć za rad. Za deceniju i po

ponudi osvježenje, opuštanje, radost i zanos stvaranja onima koji osjećaju potrebu da uživaju u stvaralačkoj ljepoti, izražavajući svoje doživljaje putem crteža i slike. Mnogi ljubitelji umjetnosti raznih profesija i interesovanja (inženjeri, doktori, učenici, studenti) našli su tako svoje mjesto u našoj radionici. Organizovali smo izložbe u mnogim crnogorskim gradovima. Bilo je i onih koji su svoj

Š.B.

Omladinski klub Crvenog krsta Nikšić

SAKUPILI 1.500 KNJIGA ZA ŠKOLE

U nizu humanitarnih akcija Omladinskog kluba Crvenog krsta, dvadesetak drugara s Nikolom Pekovićem na čelu sakupljali su knjige za skromne biblioteke osnovnih škola.

Za mjesec dana od grada-nu su prikupili više od 1.500 knjiga različitih književnih žanrova – tu je lektira za osnovne i srednje škole, ali i literatura koja će dobro doći i studentima Filozofskog fakulteta.

Bl. Koprivica

Obzorja crnogorske filozofije

TRAGANJE ZA NOVIM RJEŠENJIMA

U crnogorskoj filozofskoj literaturi razmatrana su sva za filozofiju bitna pitanja: ontološka, gnoseološka, etička – posebno aksiološka. U oblikovanju filozofske misli učestvovali su stvaraoci raznih profila (književnici, naučnici) koji su se bavili temeljnim principima svoje discipline i graničnim oblastima i, iznad svih, filozofi po obrazovanju i profesiji.

Filozofija je čovjekova duhovna aktivnost usmjerenja na tumačenje najloštijih pitanja svijeta i mesta čovjekovog u tom svijetu. Iz toga bi se moglo zaključiti da filozofija nema nacionalna obilježja. Međutim, po svom porijeklu i pripadnosti ona je i nacionalna; proizvod je sredine u kojoj je nastala i izraz duhovnih dostignuća naroda čiji izraz predstavlja. Da nije tako, ne bi bilo moguće razumjeti Njegoševu filozofiju.

Prema tome, gledano iz aspekta same filozofije, opravданo je govoriti o crnogorskoj filozofiji: kakva je misao čovjeka koji je hiljadogodišnjoj istoriji naseljavao prostore današnje Crne Gore, što je njome obuhvaćeno, koje je domete dostigla, koja su pitanja o životu i svijetu postavljali žitelji Crne Gore, kakve su odgovore na njih davalci, što se dobija sintezom različitih pogleda na svijet i život koji su se u različitoj formi ispoljavali tokom vremena.

Konačno, filozofija je najpotpuniji izraz identiteta jednog naroda. U tom smislu, crnogorska filozofija dijeli sudbinu crnogorskog naroda i njegove kulture – negirana je, osporavana, prisvajana. Narod bez filozofije je narod bez identiteta, to je nepostojeci narod.

U crnogorskoj filozofskoj literaturi razmatrana su sva za filozofiju bitna pitanja: ontološka, gnoseološka, etička,

ka – posebno aksiološka. U oblikovanju filozofske misli učestvovali su stvaraoci raznih profila (književnici, naučnici) koji su se bavili temeljnim principima svoje discipline i graničnim oblastima i, iznad svih, filozofi po obrazovanju i profesiji. Njihovim rezultatima treba dodati i plodove narodnog stvaralaštva, posebno narodne mudrosti. U vezi s tim valja imati na umu da je mudrost sadržana u početnoj definiciji filozofije.

Manastirske škole

Zanimanje za filozofiju ispoljava se u dalekoj prošlosti. U literaturi se navode pretpostavke da su u školama koje su postojale pri benediktinskim manastirima duž Crnogorskog primorja (IX-XII v.) izučavani i filozofski predmeti. Pominje se i podatak da se u manastirskim bibliotekama mogao naći primjerak knjige Tome Akvinskog (1225-1274) O biću i suštini (De ente et essentia) – značajno djelo svjetske filozofske literature. U XIII vijeku javljaju se prve zbirke filozofskih ideja. Iz tog perioda je Zbornik popa Dragolja, koji sadrži dvije filozofske zbirke: O razumu i Filozofske pouke.

U doba humanizma i renesanse (XIV-XVI vijek) djeluju više autora koje možemo označiti kao kotorski krug humanista. Porijeklom su iz Kotora a djelovali su uglavnom u Padovi, Bolonji, Veneciji. Ba-

ODBRANA DRUGOGA

U ukupnom crnogorskom filozofskom nasledju prevagu ima etička problematika. Otuda je i ishodište ove filozofije u pojmu čoštvo. Čoštvo je moralni kategorički imperativ sa-držan u svim fazama razvoja crnogorskog društva i njegove etičke misli. To je specifičan sistem moralnih normi i vrijednosti. Čoštvo je definisano kao odbrana drugoga; javlja se onda kad drugoga branimo od samog sebe. Prvo je drugi; prvo je (biti) čo-vjek; sve je ostalo (bogatstvo, profit, kapital, uspjeh, karijera, slava) drugo. Moralnost tako biva mjeru postojanja. Iz toga slijedi da je prvo i najvažnije pitanje moralna: kako biti prvi u ostvarivanju etičkih načela. Ukupno čovjekovo djelovanje odvija se po mjeri moralne i moralom se vrednuje. U ovoj filozofiji ontološka i etička stanovišta se poklapaju. Čovjek jeste, postoji, u mjeri u kojoj ostvaruje moralna načela svoje sredine i svoga vremena.

Promocija knjige „Ruski pisci XX vijeka“ u prevodu Vlada Ašanina
RAZLIČITE POETIKE

U okviru manifestacije „Podgoričko kulturno ljeto 2012“ predstavljena je knjiga „Ruski pjesnici XX vijeka“. O knjizi su govorili: u ime izdavača „Grafo Crna Gora“ Miodrag – Kujo Novović, prevodilac Vlado Ašanin, književnik Bogić Rakočević, prof. dr Igor Lakić, a

stihove ruskih pjesnika čitala je Sanela Orahovac.

„Ruski pjesnici XX vijeka“ knjiga je grupe autora, objavljena 1912. godine.

Miodrag – Kujo Novović je istakao: „Knjiga je štampa-na povodom 300 godina rusko-crnogorskog prijateljstva.

vili su se pretežno teološkim i pravnim pitanjima; neki od njih su bili profesori univerziteta. Najznačajnije ime iz ovog perioda svakako je Nikola iz Majina (Nikola Kotoranin, Nikola Modruški). Djelovao je u XV vijeku. Bio je doktor filozofije i teologije; doktorirao je u Veneciji. Raspravljao je o mnovstu pitanja i o tome ostavio odgovarajuće spise. Utjeha, sreća, poniznost, zaštita crkvenih sloboda – samo su neke od tema kojima se ovaj plodni pisac bavio. Djela su mu filozofsko-teološkog karaktera i u njima dominira etička problematika.

Podsticajna
Njegoševa misao

I u kasnijem periodu javlja se više svestrano obrazovanih i plodnih stvaralača. Budvanin Krsto Ivanović (1628-1685) bio je doktor građanskog i crkvenog prava. Peraštanin Andrija Zmajević (1628-1694) doktor je teologije i filozofije. Doktor teologije i filozofije bio je i Vicko Zmajević (1675-1745). Ivan Krusala (?-1735) doktorat teologije stekao je u Padovi. Profesor Vicko Babić (XVII-XVIII v.) predavao je u filozofsko-teološkoj školi u Zadru. Ivan Anton Nenadić (1723-1784) doktorsku tezu iz crkvenog prava odradio je na univerzitetu u Padovi. I djelatnost drugih autora ovog perioda značajna je za razvoj filozofske misli u Crnoj Gori.

Sredinom XVIII vijeka djeli-ju Jovan Stefanović Baljević (Baleović, Balević) iz Bratonožića, što je rado isticao. Doktorsku disertaciju Filozofska rasprava o širenju religije militantnim sredstvima (Dissertatio philosophica de propagazione religionis armata) odradio je u Haleu (Njemačka) 1752. godine. Objavljena je u knjizi dr Dušana J. Martinovića. Dr Jovan Stefanović Baljević (Podgorica, 2002) u prijevodu dr Darka Todorovića. Sadržinom i načinom izlaganja J. Baljević je napisao filozofsku raspravu koja je danas aktuelna.

Djela Petra II Petrovića Nje-

goša bila su podsticajna i izazovna, što je rezultiralo nizom filozofskih studija, čiji su autori Branislav Petronijević, Milan Rakočević, Dušan Nedeljković, Dimitrije Kalezić, Slobodan Tomović, Dušan Ičević i dr. Slično je i s djelom Marka Miljanova Popovića – o njegovoj etici na-pisano je više studija.

Autentični stvaraoci

U 20. vijeku čovječanstvo se sukobilo s jednim od najvećih zala u svojoj istoriji – fašizmom. To se zestoko osetilo i u Crnoj Gori. U prvi plan izbjigaju pitanja čovjekove egzistencije i njegove esencije, posebno smisla života i angažovanja.

Razoren je vrijednosni sistem. U takvim uslovima sve više imaju uticaj mislioci marksističke orientacije. U ovom vijeku više crnogorskih autora izraslo je u autentične filozofske stvaraoce s djelima značajnim za svoje vrijeme ali i za budućnost filozofskog mišljenja. Izdvajaju se: Milan Rakočević, Vuko Pavićević, Vujadin Jokić, Vidak Vujačić, Miloje Petrović, Danilo Gašović, Stanoje Brajović, Đorđe Plamenac. Filozofijom nauke bavio se Dra-giša Ivanović, fizičar, i Ernest Stipanić, matematičar. Riječ je o značajnim crnogorskim i jugoslovenskim misliocima koji su, svaki u svojoj oblasti, dali zapaženi doprinos razvoju filozofske misli i svojim prilozima obogatili pojedine filozofske discipline (istorija filozofije, etika, estetika, aksilogija); stekli su i međunarodni ugled. Neki od njih su svoju djelatnost razvijali van Crne Gore, ali su svojim djelima utkani u crnogorsko filozofsko nasljeđe i doprinijeli njegovom boljem razumijevanju.

Križ savremenog društva je duboka. Vraćanje izvornim principima filozofske i etičke misli ima smisao oslonca i putokaza u traganju za novim rješenjima.

Nikola Racković

Prevodilaštvo rezultat stručnosti i truda

23

SEPT.
Prosjetni rad

ge savremene pisce. Ašanin se svojim prevodilaštvom sa ruskog na naš jezik pridružio mnogim crnogorskim pismima, darujući čitaocima kvalitetan originalan autorski prevod poezije ruskih autora i eseistički pristup obilju biografskih podataka", rekao je književnik Bogić Rakočević.

„Knjiga, u kojoj je uvod napisala Tatjana Jovović, profesorka na katedri za ruski jezik u Nikšiću, sadrži 90 zastupljenih pjesnika i isto toliko članaka enciklopedijskog tipa koji vode kroz stvaralaštvo Jese-njina, Majakovskog, Ahmato-ve, Cvetajeve, Mandelštama, Brodskog, Visockog i drugih značajnih književnika. Svakog autora prati i fotografija, što je prednost u odnosu na original. Gotovo svi su nosili isti politički pečat, iako su pripadali različitim književnim pravcima“, istakao je prof. dr Igor Lakić.

„Trud koji se mora uložiti tokom književnog prevodilaštvu ogroman je i zahtjevan. Prevodilac treba do detalja da poznae temu, ne smije bukvialno robovati riječima, a neophodno je i boraviti u zemlji stvaralača“, istakao je Vlado Ašanin.

S. Klikovac

Njegošev shvatanje crnogorskoga narodnosno-nacionalnog (etničkog) bivstva

CRNOGORCIZAM U KLINČU ILIRIZMA I SRBINIZMA

Svi oblici Njegoševoga srpstva i srbovanja bitno su samo likovi ondašnjih integralističkih ideja, ideali i utopikumi ujedinjenja i oslobođenja kojima je zaognuto žilavo, etničko crnogorsko narodnosno-nacionalno biće – crnogorcizam

Piše: Sreten Zeković

U dosadašnjem imenovanju i isticanju kulturnih (narodnih) preporoda ilirizma i srbinizma redovno je izostavljan i zanemarivan crnogor(a)cizam čije se autentično narodnosno-nacionalno biće zamagljivalo u preovlađujućem silovitom klinču (između) dva opONENTNA tipa integralističke (ujediniteljske) ideje: (pro) zapadnog ilirizma na opštoj ilirskoj osnovi (sloju) i istočnog srbinizma (srbinstva, srpstva) kao jedin(stven)oga južn(g)oslovenstva, odnosno srpskoga jugoslovenstva kao sverstva „tri zakona“ (vjere) koji je obrnuti i preusmjereni ilirizam na srpskoj narodnosnoj osnovi i središtu, ispoljavani kao srpski romantič(ars)ki (nad)nacionalizam.

Oponentnost do nametnutoga neprijateljstva ilirizma

i srbinizma vidljiv je u članku Vuka Karadžića „Srbi svi i svuda“: „Jer ako neće da su Srbi, oni nemaju nikakvog narodnog imena... Da reku da su Iliri ili Ilirci, to je mrtvo i tamno ime, koje danas ne znači ništa, jer sad svi znatniji istorici dokazuju da stari Iliri nijesu bili Sloveni, i tako bi se oni tijem imenom samo za to nazivali što žive u zemlji koja se negda zvala Ilirik, po čemu bi se ostali svi narodi koji u starom Iliriku danas žive (npr. Bugari, Arnauti, Cincari itd.) isto tako mogli zvati“. Znači, integralistički ilirizam je u jednoj opštotoj „socijalnoj narudžbi“ (S. Matić) istisnut, zabranjen i zamijenjen srbinizmom prema postojećim Srbima, pa ako svi i svuda dobiju srpsko ime, nije onda čud(n)o da ga dobijaju i Crnogorci.

U klinču (pomeđu) ilirizma i srbinizma (i u njegovom načertanijevskom liku), našao se crnogor(a)cizam koji je bio užilišten u crnogorsko narodnosno-nacionalno biće, najrazvijenija (crnogorska) nacionalna (samo)svijest, koja se u tradicionalnoj crnogorskoj zajednici nije nikada postovjećivala sa širim etničkim zajednicama tako da se u njih posve utapala, gubila ime i bila preimenovana.

To je bilo opšte stanje duha tog vremena koje je konzumirao i Njegoš. Zato je Njegošev srpstvo i srbovanje

poseban (ob)lik istočne integralističke ideje ujediniteljskoga oslobođenja i u skladu s tim i njegovo slavenosrpsstvo (u užem) i srpstvo (u širem smislu južnoslovenstva). Na temelju autentičnoga, narod(nos)no-nacionalnog bića crnogorskoga, samobitno užilištenoga crnogorcizma, crnogorstva, nad(o)gradio je neetničko, nadetničko, nadnarodnosno-nacionalno ili višenacionalno integralističko srpstvo koje je pjesnička idealizacija integralističke istočne ideje ujedinjene (zajedničke) borbe, odbrane i oslobođenja južnoslovenskih naroda.

Iako je prihvatio srbinis(tič)ki oblik integralizma – (sve) Srba i (sve)srpstva, ono kod njega, kao i kod kralja Nikole, stalno kontrastira sa crnogorskim narodom, nacijom, otadžbinom, crnogorcizmom, Crnogorstvom. Ni po izričitijem izjavama, terminološki, ni po idejnosti ni ideološko-političkoj praksi Njegoš nije potraeo, potiraо niti se odričao crnogorskoga narodnosno-nacionalnog (etničkog) bivstva u ime Srba i apstraktnog (sve)srpstva, ni samoga južnoslovenstva. Kao ni njegovi prijethodnici ni nasljednici, ni on nije nikada izrekao da su Crnogorički Srbi, srpskoga etničkog bića i porijekla, osim kao i za sve Južne Slovene i ostale Slovene uopšte.

U Petnjici kod Šavnika nagrađeni pobjednici konkursa „Vukove zadužbine“

NJEGOVANJE NARODNOG STVARALAŠTVA

Priznanja za najbolje literarne, likovne i ručne radove dobili učenici iz više crnogorskih osnovnih škola

U konkurenciji 120 učenika iz 20 crnogorskih osnovnih škola, 19 učenika nagrađeno je na konkursu Fondacije „Vukova zadužbina“ za najbolje literarne i likovne radove, te suvenire iz riznice starih zanata. Nagrade su im uručene na Petrovdanskoj skupštini u Pet-

Prvu nagradu na temu „Planinama nigdje broja“ dobila je Lana Popivoda (OŠ „Oktoih“, Podgorica), drugu Vera Ćetković (OŠ „Dušan Obradović“, Žabljak), a treću Mia Klisić (OŠ „Okotih“).

Najbolje radove na temu „Da nam izvor ne presuši“

ni Prelević (OŠ „Vlado Milić“). Specijalna nagrada za likovne i ručne radove pripala je đacićima OŠ „Sutjeska“ u Podgorici: Milini Bošković, Tamari Berilažić i Rastku Raduloviću. Najbolji vez imala je Mirjana Mandić (OŠ „M. Miljanov“, Bijelo Polje),

Daci sa priznanjima

njici kod Šavnika.

Član Upravnog odbora Fondacije prof. dr Radenko Pejović naglasio je da je divno saznanje da kroz ovo takmičenje mlađi njeđaju narodno stvaralaštvo, te da su ovih sedam godina od talentovanih osnovaca dobili izuzetno kvalitetne radove. Nagrada je uručio pjesnik Vojislav Karadić. On je tom prilikom čestito takmičarima na izvanrednim radovima.

napisale su Mara Kandić (OŠ „Pavle Rovinski“, Podgorica) i Budimir Andelić (OŠ „D. Obradović“) koji dijele prvu nagradu, drugo i treće mjesto pripalo je Lejli Pervan i Vuković (OŠ „Okotih“).

Likovni radovi rađeni su na temu „Gdje god nađeš divno mjesto“. Najbolja je bila Sanja Bajčeta (OŠ „Marko Miljanov“, Bijelo Polje), dok su druga i treća nagrada pripale Valentini Marković (OŠ „Okotih“) i Mile-

dok su druga i treća bile učenice OŠ „Okotih“ Marija Marić i Viktorija Vukotić.

Prva i druga nagrada u kategoriji suvenir na temu „Iz riznice starih zanata“ dodijeljena je učenicima OŠ „Pavle Rovinski“ Bojanu Miloviću i Valentini Ostojić, dok je treći bio Vasilije Vukićević (OŠ „D. Obradović“).

Lj. V.

U KUSLEVOVOJ KUĆI U PODGORICI:
Slike iz kolekcije porodice Žarković

CRTEŽ – MAJSTORSTVO LINIJE

Članovi Udrženja književnika Crne Gore posetili su krajem avgusta grob muzičkog pedagoga i romanopisa Miodraga – Mija Čupića, polo-

ši je istakao da se ništa tako usudno u životu ne spaja kao početak i kraj, kao rođenje i sama smrt. „Mijo je svoje ime gradio strpljivo, uporno, do-

se ne mogu zamisliti savremenii tokovi našeg slikarstva i vajarstva. Izložbu je otvorio Rifat Rastoder, potpredsednik Skupštine Crne Gore. Istoričar umjetnosti Petrica Duletić istakla je da izloženi radovi govore o veoma razvijenom služu za ljepotu i vrijednost umjetničkog djela, o radoznalosti i

Riječ je o radovima Gojka Berkuljana, Miomira – Damija Damjanovića, Zuka Džumhura, Andrije Girardija, Ismeta Hadžića, Mirka Kujačića, Cvjetka Lainovića, Marka Lukovca, akademika Uroša Martinovića, Predraga Milačića, Pera Nikčevića, Ratka Odalovića, akademika Pavla Pejovića, Zorana Petrušića, Mikije Popovića, Đorda Pravilovića, akademika Aleksandra Prijica, Nikice Raičevića, akademika Voja Stanića, Velja Stanića, Uroša Toškovića, Nikole Vujoševića, Vukote – Tupe Vukotića i drugih.

„Iako je crtež definitivna likovna osnova, suštinski rukopis autora i nepreparativni argument pri mnogim analizama i vrednovanjima, mnogi umjetnici ga izbjegavaju za javno predstavljanje publici. Metafizika linije zahtjeva majstorstvo visoke klase. Umjetnici koji se predstavljaju ovim putem pripadaju toj grupi hrvatskih stvaralača koji se smjelo ogoljuju linijom, crtežom“, kazala je Duletić.

Ona je dodala da izložba, osim čisto umjetničkog, ima i edukativno svojstvo, jer gledajući prave majstore iz Crne Gore i regiona sadašnji mlađi umjetnici imaju priliku da mnogo vide i nauče o crtežu, toj ipak likovnoj osnovi.

Š. B.

U Zagaraču kod Danilovgrada

OTKRIVENA SPOMEN-PLOČA MIODRAGU ĆUPIĆU

žili cvijeće i oživjeli šećanje na ovog svestranog stvaraoca. Na rodnoj kući, u prelijepom krajoliku Zagarača, predsednik Udrženja pisaca Crne Gore Ilija Lakušić otkrio je spomen-ploču na kojoj je pozlatom utisnuta godina rođenja i smrti umjetnika Ćupića. Laku-

štanstveno, uzvišeno i hrapo. Umio je da bilježi i posmatra, imao i ljubav i strast, um i razum, bio učesnik i svjedok. Ova ploča na njegovoj rodnoj kući isijava čitavo jedno ljudsko iskustvo i značenje. Kao profesor, Ćupić je vaspitavao generacije učenika, muzičkih

M. Č.

UMJETNIČKI I EDUKATIVNO: Crtež Cvetka Lainovića

IZ ISTORIJE CRNOGORSKOG PREKOGRANIČNOG ŠKOLSTVA:
Skadarska škola

OČUVANJE NACIONALNOG IDENTITETA

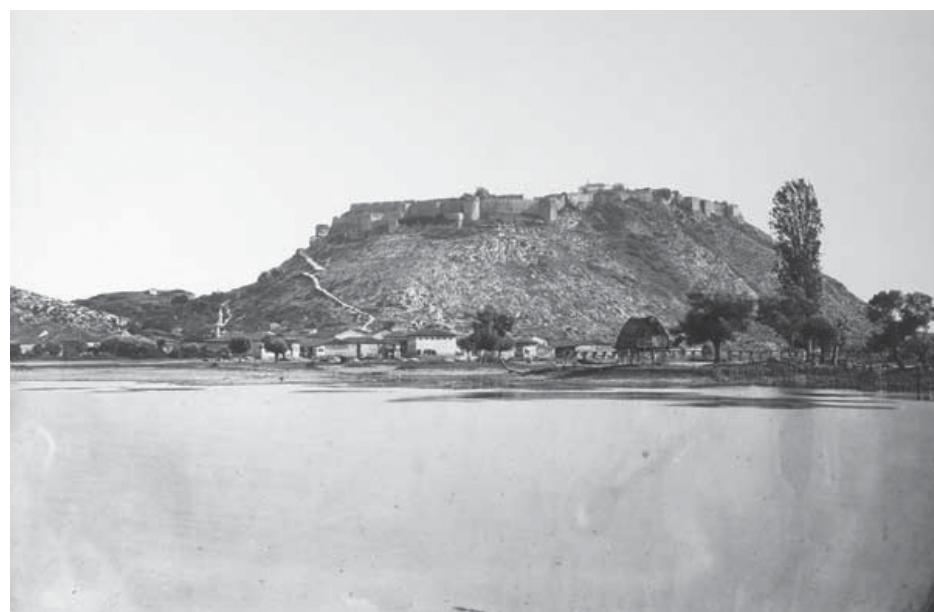
Kao država, Crna Gora je uvijek imala za cilj da svoje sunarodnike van granica što čvršće veže za sebe, da očuvaju nacionalni identitet. Tim načelom Crna Gora se rukovodila i u odnosu na svoj život u Skadru i činila sve da onemogući i smanji njihovo odnarođivanje. U tom pogledu sve do 1933. godine, kada su ih albanske vlasti ukinule, dvije crnogorske osnovne škole u Skadru dale su veliki doprinos

Skadarska škola osnovana je 1828. godine. U njoj je osnovno obrazovanje sticalo slovensko stanovništvo u Skadru. Pripadnost pravoslavnoj konfesiji poistovjećivana je i sa pripadnosti srpskoj narodnosti, pa je po tom osnovu za školu bio uobičajen naziv Srpska škola u Skadru. Počev od učitelja Matije Zlatičanina, Rusija je preuzela izdržavanje škole, te otuda dobija naziv Marinska škola, koja je trajala, od 1855. do 1894. godine. Od tada do Prvog svjetskog rata finansijske obaveze prema muškoj osnovnoj školi preuzela je Crna Gora, a uporedno sa muškom izdržavalama je i žensku osnovnu školu od 1894. do 1900. godine, kada je materijalne obaveze preuzele Rusija,

Srpsko-pravoslavnoj opštini u Skadru. Taj spisak sadrži sljedeća imena: Pero Nikolić, Petar Balabanović, Jovo Ljaković, Blažo Miljenković, Vasilj Kušović, Risto Đergić, Jovan Đurčević, Nasto Đorđević, braća Kadić, Krsto Cilić, braća Nikolić, Luka M. Šestan, Gligo Mitić, Marko Stanić, Srdžo Stanić, Jovan Mirović, Filip Pejović, Petko Stojanović, Mitro Darević, Krsto Tuzović, Jovo Perov, Nasto Mitruš, Petar Milošev, Pavle Nastov, Vasilj Nastov, Panto Kojaš, Nasto Kočović, Stevo Bulatović, Jovan Bulević, Ljubo Pajović, Risto Vasiljević, Nikola Gordić, Đorđe Midžađ i Vaso Vučinić.

Pored pravoslavaca, zbog kojih je otvorena, Skadarsku školu pošećivala su i deca ka-

upravljati... Po tom programu koji se u mnogome razlikuje od našeg crnogorskog, ukinuta je istorija kao i slovenski jezik u II razredu... Isti mitropolit traži da mu šaljem izjave". Van svake sumnje, uz sve zabrane koje su činjene od strane Raško-prizrenске mitropolije, kao nadležnog prosvjetnog organa, u Skadarskoj, kao i u drugim prekograničnim školama, nastava se temeljila na crnogorskim nastavnim programima. Koliko se iz šturih vijesti može zaključiti, svi oni, iako su najčešće bili svršeni daci Raško-prizrenске bogoslovije, bili su crnogorski rodoljubi, što je moralno davati pečat i nastavnom programu koji su izvodili, bez obzira na sve zvanične regrule. U prilog njihovom kre-

Detalj iz starog Skadra

a dobila je naziv Ženska marinška škola. Prva učiteljica u ženskoj školi bila je Jana Fatić iz Pipera. Predavala je od 1902. godine, kada je zbog intriga, koje su je nedužnu pogodale, moralala da napusti Skadar, pređe na Cetinje i zaposli se u Devovačkom institutu. Posljednja učiteljica u ženskoj školi bila je Andje Petković.

Sačuvan je spisak starješina porodica s kraja XIX vijeka, čija su deca jedne godine (ne navodi se koje) pohađala Skadarsku školu. To su: Đoko Popović, pop Jovan Štrkić, Obrad Popović, Jovan Berović, Pavle Vučinić, Krsto Stanić, Jovan Vučković, Jevto Vučković, Dušan Vučković, Tomo Stanić, Pavle Mihailović, Pero Vučinić, Risto Đerkić, Ilija Crnogorac, Risto Stefanović, Tomo Zagarić, Ljubo Popović, Jovan Vučinić, Nikola Stojanović, Mihailo Pavićević, Lazo Matijević, Krsto Cilić, Krsto Kočović, Tomo Andrić i Blažo Šočević (podatak iz ostavštine dr Pera Šoča).

U skladu s crnogorskim programima

Pored ovog, u Arhivu Crne Gore čuva se jedan spisak pravoslavnih Skadrana, takođe očeva daka koji su pohađali nastavu 1901. godine. Oni su potpisnici akta upućenog

toličke vjeroispovijesti. Oskudni su podaci o prvim nastavnim programima Skadarske škole. Crnogorske prosvjetne vlasti nastojale su da se i u prekograničnim školama, među koje je spadala i Skadarska, nastava drži u skladu s crnogorskim nastavnim programima. S tim u vezi, vojvoda Sime Popović, crnogorski ministar prosvjete, pisao je glavnom školskom nadzorniku 1897. godine i ovo: „Izvještite me što skorije koje i koliko bi od kojih knjiga trebalo za sve škole prekogranične da ih poručimo u Carigrad. Potrebno je da se ove knjige nabave, pošto su one turskom cenzurom odborene, pa bi to pred Turcima i vlastima turskijem naše prekogranične škole branilo, a uz te knjige mogu se onda i naše neke odavde davati”.

Malo podataka

Da turske vlasti sprečavaju uvođenje crnogorskog nastavnog programa u prekogranične škole, u ovom slučaju u Skadarsku, izvjestio je Glavno školstvo nadzorništvo, početkom 1902. godine, tamošnji učitelj F. Protić. Između ostalog, on podvlači i ovo: „Dobio sam od metropolita Raško-prizrenskog g. Nićifora, program po kojem se moram

ranju nastavnog programa po ličnom nahođenju išlo je i to što sve do 1902. godine nije bilo zvanične inspekcije, pa je obično mjesni pravoslavni sveštenik, na poziv učitelja, bio počašćen da predsedava završnim ispitima.

O učiteljima koji su radili u Skadarskoj školi do pedesetih godina XIX vijeka ima veoma malo podataka. Učitelj Marko Marković, po svoj prilici, bio je iz Crne Gore, jer je raško-prizrenski mitropolit Partenije uputio pismo predstavnicima Srpsko-pravoslavne opštine u Skadru, u kojem upozorava da učitelje mogu postavljati jedino iz redova turskih podanika.

Krajem XIX i početkom XX vijeka u Skadru je živjelo oko stotinjak pravoslavnih porodica, najvećim dijelom iz Crne Gore. Kao država, Crna Gora je uvijek imala za cilj da svoje sunarodnike van granica što čvršće veže za sebe, da očuvaju nacionalni identitet. Tim načelom Crna Gora se rukovodila i u odnosu na svoj život u Skadru i činila sve da onemogući i smanji njihovo odnarođivanje. U tom pogledu sve do 1933. godine, kada su ih albanske vlasti ukinule, dvije crnogorske osnovne škole u Skadru dale su veliki doprinos.

Milenko Ratković

Omaž profesoru Luki Vujoviću

VELIKI DOPRINOS LINGVISTICI

Ispitujući govor Mrkojevića, Luka Vujović je došao do materijala u vezi sa vrlo složenim pitanjem ekavizama u Mrkojevićima i okolini

Životni put Luke Vujovića počinje 1909. godine u crnogorskom selu Komarno, dje je završio osnovnu školu. Prvi šest razreda gimnazije učio je u Mostaru, sedmi i osmi sa maturom u Podgorici, a Filozofski fakultet Beogradskog univerziteta završio je 1934. godine. Dobio je Svetosavsku nagradu za naučni rad u lingvistike. Kao stipendista poljske vlade, bio je na specijalizaciji na Univerzitetu u Varšavi. Potom je postavljen za nastavnika Građanske škole u Prokuplju. Neko vrijeme radio je u Osijeku i Kotoru.

Radio je u Podgorici, zatim kao redovni profesor na Višoj pedagoškoj školi na Cetinju, potom kao upravnik Bibliotečkog arhivskog odjeljenja Cetinjskog muzeja.

Pored specijalizacije u Varšavi, bio je na specijalizaciji sintakse jezika i istorijske dijalektologije u Beču i Krakovu. Govorio je nekoliko jezika: francuski, njemački, ruski i poljski. Učestvovao je na jugoslovenskim i mnogim međunarodnim slavističkim kongresima (Moskva, Sofija i Prag).

Doktorirao je 1965. godine na Filološkom fakultetu u Beogradu sa tezom „Mrkojević dijalekat sa kratkim osvrtom na susjedne govorove u Spiču, Zupčima, Tuđemilima i Mikulićima“. Taj rad, dopunjeno novim podacima, štampan je 1969. godine u izdanju Instituta za srpski jezik SANU. U njemu

je naučno potkrijepio svoju tvrdnju da mrkojevički govor predstavlja čist dijalekatski tip, možda sa neznatnim uticajem sušednih crnogorskih govorova.

Ispitujući govor Mrkojevića, Luka Vujović je došao do materijala u vezi sa vrlo složenim pitanjem ekavizama u Mrkojevićima i okolini. O tome je napisao naučnu studiju „Otkud ekavica u Crnoj Gori“.

Najzad sma se sreli 1970. godine, kada smo obojica dobili Nagradu oslobođenja Bara. Bio je to naš posljednji susret, jer je on, tri mjeseca kasnije, nastradao u saobraćajnoj nesreći na Cetinju.

Svojim studioznim istraživanjem i egzaktnim zaključcima Luka Vujović dao je veliki doprinos našoj lingvistici.

Milenko Ratković

25

SEPT.

Prosjetni rad

1932. do 1935. godine.

U tom vremenu i kasnije, u seoske škole dolaze mladi, poletni tek svršeni učitelji, Hercegovci i Crnogorci – Stevo i Boro Milatović, Rajko Milošević, Tomo Vujović, Stevan Dželetović, Božo Grković, Vladimir Kokolj, Mitar Perović, Jakša Jovović, Andrija Radmilović, Kosto Perućica, Veljko Kovačević, Rade Kovačević, Radovan Papić, Jelena Skočajić i drugi. Oni srastaju sa ovom siromašnom sredinom, razvijaju kulturno-prosvjetnu djelatnost i van škole, organizuju tečajeve za nepismene, a povremeno i direktne čitalačke grupe koje bi čitale „Narodni bukvare“ i „Narodnu čitanku“, razne brošure i drugi materijal, te preduzimaju više mjeru na unapređenju poljoprivrede i slično. Uz to, Andrija je bio cijenjen kao druželjubiv i komunikativ. Posebno su uvažavani njegova riječ i mišljenje o pojedinim pitanjima tadašnje društvene stvarnosti.

Pred početak rata 1941. godine mobilisan je kao rezervni oficir – poručnik. Kapitulacija Kraljevine Jugoslavije zatekla ga je u garnizonu u Sarajevu, где su ga zatvorili Njemci. Uputen je sa grupom interniraca u Njemačku. Na putu prema granici slučajno ga je srelo jedan školski drug koji je poznavao sprovodnika zarobljenika i njemački jezik. Uspio je da Andriju izvuče iz zarobljeničkog konvoja i obezbijedi mu povratak za Bileću. Andrija se, iscrpljen, a i odranjene narušenog zdravlja, uspio vratiti u rodno selo, где se priključio ustanicima

protiv italijanskog okupatora i posebno angažovao na prikupljanju pomoći i spašavanju srpskog naroda u Hercegovini izloženog ustaškim progonom.

Pošto mu zdravstveno stanje nije omogućavalo da se uključi u operativne jedinice, svoje djelovanje usmjerio je na rad u pozadini. Iako je u 30-oj godini umro početkom jeseni 1942. godine u Nikšiću, iza sebe je ostavio prepoznatljiv učiteljski trag.

Znameniti vučedolski kraj (mada prostorno i po broju stanovnika mal) dao je u prošlom vijeku više istaknutih intelektualaca. U takve, bez sumnje, spadaju: Petar Komnenić, Janko Bjelica, dr Gligor Ikonović, Risto Kraljević, Luka Banović, Janko Bačović, Andrija Radmilović, dr Danica Bjelica, Milica Šekarić-Matunović, Mihailo Lalićević, Kosto Perućica, Milivoje Bjelica, Ljubo Bjelica, Dušan Aleksić, Vasilj Kraljević, Đuro Rogač i drugi.

Branko A. Koprivica

IN MEMORIAM

DRAGICA VUKOVIĆ

Prošle godine u Nikšiću je preminula Dragica Vuković, nastavnica istorije i geografije. Rođena je 15. maja 1944. godine u Selakovićima, Opština Bijelo Polje. Pedagošku akademiju završila je 1971. godine u Nikšiću, Odsjek za istoriju i geografiju.

Svoj radni vijek započela je u OŠ „Milovan Jelić“ u Bijelom Polju. Od 1985. godine stalno je zaposlena u OŠ „Ratko Žarić“, где je radila do maja 2009. godine. Izvela je brojne generacije učenika koji će ponosno pamtitli lik drage nastavnice. Savjesno i s ljubavlju obavljala svoj posao. Učenicima je ulivala povjerenje, podsticala ih i motivisala za rad. Bila je pravična, nemametljiva i odgovorna.

Njen plemeniti lik prosvjetnog radnika krasile su najljepše ljudske osobine. Zračila je toplinom, druželjubivošću, pravdoljubljem i takvu ćemo je pamtit. Imala je veliko srce za učenike i kolege.

Radomir Kisić

ANKA – BAĐA DRECUN

Nedavno je preminula Anka Drecun, zvana Bađa, koja se nekadašnji učenici Učiteljske škole u Herceg Novom (1945–1948) rado šećaju. U školi se isticala marljivošću, pa je svoje znanje preko kružaka, kojima se u to vrijeme pridavao veliki značaj, prenosila na druge.

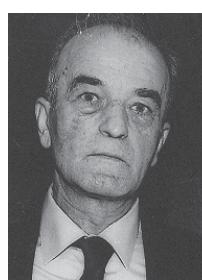
Kao učiteljica radila je u Petrovićima, Vidrovani, Bogetićima i Velimlju, a od 1958. godine u Ulcinju. U međuvremenu je završila i Domaćičko-uciteljsku školu u Andrijevici. U sredinama u kojima je radila ulagala je veliki trud kako bi djeci, a svoje nije imala, omogućila da što lakše savladaju predviđeno gradivo i uspješno nastave školovanje, što su joj mnogi sa zahvalnošću uzvraćali.

Bađa nije bila samo aktivna u školi, već i u kulturno-umjetničkim društvinama sredina u kojima je radila. Za svoj nesebičan angažman u školskom i vanškolskom radu više puta je pohvaljivana i nagrađivana. Bađe će se kao ličnosti, pored učenika koje je vaspitavala, s ponosom šećati i svi oni s kojima je radila.

Vojislav Miljanic

BLAGUTIN KNEŽEVIĆ

Blagutin Knežević rođen je 1954. godine u Dragovoljićima (kod Nikšića). Njegovo đetinjstvo u poratnim godinama, dugo putovanje do osnovne i srednje škole, kao i mnoge brige i obaveze, činili su njegov životni put ni lagodnij ni lakin, ali čestitim i časnim.

Prva četiri razreda osnovne škole završio je u Dragovoljićima, nastavio kao đak pješak u OŠ „Mileva Lajović-Lalatović“ u Rudom Polju, srednju i Višu pedagošku u Nikšiću.

Zaposlio se na Cetinju, u tadašnjem Obrazovnom centru, u kojem je radio 14 godina. Uvijek predan svom poslu, a po prirodi blage naravi i odmijeren u svemu, važio je za uglednog pedagoga. Prelazi u OŠ „Luka Simonović“ u Nikšiću, где u narednih 14 godina radi kao zamjenik direktora i direktor škole. Radom, znanjem i požrtvovanjem ostavio je neizbrisiv trag i u ovom kolektivu. Iskrenim i otvorenim dijalogom sa svim kolegama, roditeljskom brižnošću i pedagoškim odnosom prema đeci, umnogome je doprinosisao da učenici rado prihvate i s lakoćom savladaju obaveze koje nosi škola i nastava.

Po dobroti, poštenu i čestitosti pamtiće ga i pominjati mnoge generacije učenika.

Bl. Koprivica

MATIJA BJELICA

Nedavno je preminuo Matija Bjelica, istaknuti prosvjetni radnik. Rođen je 1938. godine u Donjim Crkvicama, u porodici istaknutih slobodara, ratnika, narodnih dobrovlasti i zadužbinara, kakav je bio Matijin prađed Todor Bjelica, koji je krajem 19. vijeka narodu rodnom gornjevučedolskog kraja sagradio školu, crkvu i doveo vodu.

Završio je studije srpskohrvatskog jezika i jugoslovenskih književnosti na Filozofskom fakultetu u Skoplju. Kao gimnaziski profesor radio je u Rači Kragujevačkoj, Užičkoj Požegi, Stocu, Bratuncu, Ilijasu, Glamoču, Zenici, Sarajevu...

Đe god je radio, uvijek se pokazao kao čovjek, vaspitač i pedagog. Bio je čovjek pun duha, izuzetnog talenta, nadaren i cijenjen u društvu. Bio je vrstan poznavalac maternjeg jezika, nacionalne i opšte književnosti, narodne tradicije i epike.

Brojne generacije gimnazijalaca pamtiće njegova nadarena i stručna predavanja.

Branko Koprivica

OBREN ĆIPRANIĆ

Nedavno je u 73. godini preminuo profesor istorije i geografije Obren Milanov Ćipranić. Rođen je u selu Liverovići, Župa Nikšićka. Počeo je od župskog đečeta iz Liverovića, preko Nikšića, Mostara do Beograda, učeći i spremajući se za časni poziv prosvjetnog radnika, u čemu je zaista i uspio.

Transverzala radnog vijeka više je licila na krivulju nego na magistralu, jer je početak radne karijere ostvario u pitomom Nudolu, a zatim su mu se selidbeni putevi ukristili preko Bosne, Žepe i Tinje, odašte dolazi u Rakovicu, gdje ostvaruje i penziju, da bi se potom vratio u rodne Liveroviće. Obren je bio svuda dobro prihvaćen i u svakom bi mu se društvo obradovali. U razredu i zbornici, i u svim mjestima gdje je radio, ostaje zapamćen kao dobar kolega, roditelj, profesor i razredni starješina. Od svojih vrlina sazidao je spomenik nezaborava, nešto najčasnije što čovjek iz sebe ostavlja.

Bl. Koprivica

LISTOVI

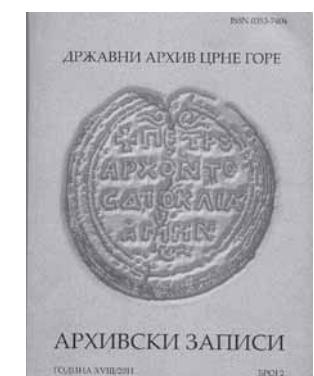
ARHIVSKI ZAPISI (Br. 2/2012, Cetinje)

Časopis za arhivsku teoriju i praksu „Arhivski zapisi“ u ovom broju objavljuje analitički rad dr Đorđa Borozana o Njegoševom diplomatskom djelovanju („Njegoševu diplomatsko djejanje“). Tu su i članci Srđana Pejovića („Osnovne karakteristike politike emitovanja novca u Knjaževini/Kraljevini Crnoj Gori“), Branislava Borozana („Neka razmišljanja o ubikaciji labeatskog Meteona“), Sretena Zekovića („Jedna sporadična arhivalija knjaza Danila“), Lovorke Čoralić („Mletački pukovnik Ivan Krapović iz Maina“), Ivana Jovovića

(„Župe Barske nadbiskupije u izvještaju Vicka Zmajevića 1703. godine“), kao i dr Borisa Vukićevića („Početak hladnog rata u Evropi i prekid diplomatskih odnosa Svetе stolice i istočnoevropskih država“). U odjeljku „Iz arhivske teorije i prakse“ objavljen je rad Jovana P. Popovića („Neki od postulata kao preduslova zaštite arhivske grade“), a u poglavju „Dokumenti i sjećanja“ dati su radovi Ane Pejović („Uputstvo za sastav završnog likvidacionog bilansa privatnih kreditnih preduzeća u likvidaciji“) i Gorana Ž. Komara („Nota od Kuta“).

Glavni urednik je Srđan Pejović, odgovorni urednik Stevan Radunović.

O. Đ.

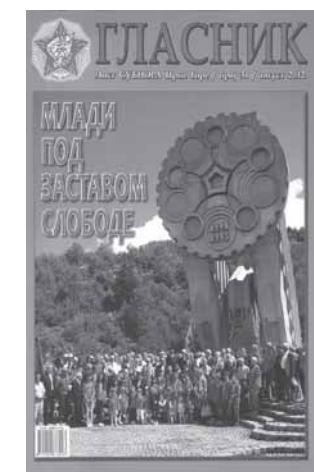

GLASNIK (Br. 31, avgust 2012)

List SUBNOR-a Crne Gore „Glasnik“ objavljuje uvodnik „Medalja crvenog sjaja“ Dragana Mitovog Đurovića, a povodom 13. jula – Dana državnosti prenosi poruku predsednika Crne Gore Filipa Vučanovića, izveštaj sa svećanosti u Podgorici, Baru, Virpazaru, Budvi, Plavu, Cetinju, Beranama, Rožajama, Danilovgradu i Nikšiću. Tu su i tekstovi o akademiji povodom 70 godina od formiranja Treće sandžačke, Četvrtre i Pete crnogorske proleterske brigade, o obilježavanju 300 godina od bitke na Carevom

lazu, zatim pošeti delegacije SUBNOR-a Maroku, kao i o Glavnom odboru SUBNORA i antifašista Crne Gore. U odjeljku „Revolucija u pjesmi“ Bogić Rakočević piše o Janku Đonoviću, a u poglavljiju „Životopis“ Zuvdija Hodžića o Mirku Borozanu. Predstavljene su i nove knjige: „Crnogorci internirani u Kampelu i Kolfjoritu (1942–1943)“ i „Spomenica crnogorskim antifašistima 1941/45 (opština Plav)“. Glavni i odgovorni urednik je Dragan Mitov Đurović.

O. Đ.

KOMUNA (Br. 3, jun 2012)

Komuna, časopis za lokalnu samoupravu i njegovanje baštine Crne Gore, u uvodnom dijelu donosi tekst Aleksandra Čilikova „Don Ki-hot pobjeđuje vjetrenjače“. O crnogorskom narodnom običajnom pravu piše dr Čedomir Bogićević, a doc. dr Maja Đurić u odjeljku Stranici fotografi u Crnoj Gori donosi priču o Amerikanki Klari Siprel. Tu su i tekstovi Irfana Ramčilovića (o Manastiru Đurđevi stupovi), Željka Milovića (o barskoj kartolini), Dražena Draškovića (Starcu Miliji – Kolašincu), Zorana M.

O. Đ.

GLASNIK (List Privredne komore Crne Gore, br. 6 i br. 7/2012)

Junske i juliske brojevi „Glasnika“, lista Privredne komore Crne Gore, donose brojne informativne i korisne članke. Među temama se izdvaja početak pregovora za članstvo Crne Gore u EU, kao i poslovni boravak predstavnika pet crnogorskih kompanija iz oblasti informaciono-komunikacijskih tehnologija u Tajpehu (Kina). Tu je i zapis s trodnevne konferencije UN o održivom razvoju u Rio de Žaneiru, održane u julu, te o sporazumu o saradnji Komore i korejske Agencije za uvoz. Delegacija Privredne komore učestvovala je i na Forumu jadransko-jonskih privrednih komora u Brindiziju. Najavljen je učešće Crne Gore na svjetskoj izložbi „Ex-

po“ u Milanu 2015. godine. List donosi priloge o javnim raspravama o Nacrtu zakona o zaštiti potrošača i Nacrtu zakona o potrošačkim kreditima. „Glasnik“ piše o poštanskoj markici izdatoj povodom otvaranja pristupnih pregovora sa EU. Privredna komora organizovala je radionicu o realizaciji izvoznih poslova, a u saradnji sa Direkcijom za razvoj malih i srednjih preduzeća okrugli sto o preduzetništvu u okviru osnovnog i srednjeg stručnog obrazovanja. Kompanija „13. jul – Plantaže“ dobitnik je Trinajstočulske nagrade, a Duško Knežević i Branko Pejović najvećeg regionalnog priznanja – „Najmenadžer“. List piše o proizvodnji organske hrane u

Crnoj Gori, a predstavljene su firme „Pingvin“, „Merkator-international“ i „Pirella“.

V. d. glavna i odgovorna urednica je Milka Pižurica.

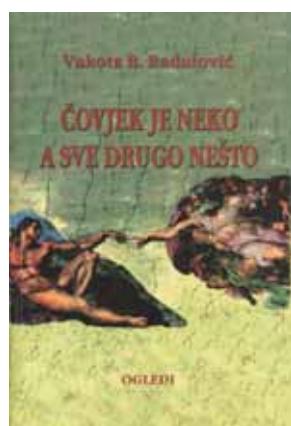
Š. B.

DRAGOCJENI SAZNAJNI PUTOKAZ

(Vukota B. Radulović: „Čovjek je neko, a sve drugo nešto“, „Pobjeda“, Podgorica, 2008)

Rukopis Vukote B. Radulovića je zbirka autorovih ogleda o čovjeku, njegovom unutrašnjem životu, svijetu koji stvara, tajnama u njemu i tajnama oko njega. U tekstovima se rađaju slojevi mudrosti, znanja, ličnih razmišljanja i stavova. Autor, razmišljajući

o značaju, položaju, ulozi i štutini čovjeka, poziva se na velikane filozofske misli, pjesnike, umjetnike, naučnike i teologe.

Sve što je bitno, značajno i vrijedno za čovjeka i njegov život, predmet je obrade u ovim ogledima. U njima su i globalni i lokalni čovjekovi problemi i maksimalni i minimalni čovjekovi projekti, ali i one krunpe i sitne, sva-kodnevine uloge, djelovanja i ponašanja.

Ono što posebno zaokuplja autora su vrijednosti, odnosno najviši ciljevi i smisao života. Izdvojene su moralne vrline i moralni oblik i način života. Moralno je živjeti najteže, ali je zato najuzvišenije i najljepše.

Autor se bavi i čovjekovim lošim osjećanjima, ali i stanjima. U tekstovima su

ogledi o smislu patnje, čutanju, željama, otporima, starenju i smrti. Podsticajna su razmišljanja o ljubavi, vaspitanju, nužnosti, dužnosti i dobru. Otvorena je i opisana i ona druga, tamna, strana ljudske prirode – zlo, kako u životu tako i u politici.

Radulović izazovno razmišlja i o čovjekovim ograničenjima, manama, usudima i slabostima. Na okupu su i pesimistički i optimistički pristupi kako čovjekovoj prirodi tako i njegovim svakodnevnim naporima, bitkama, od-lukama i realizacijama.

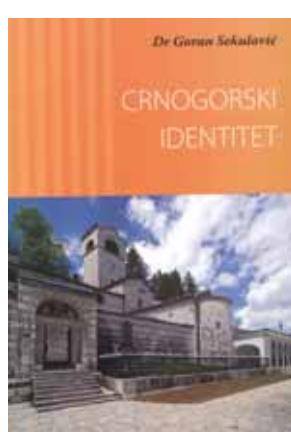
Tekstovi Vukote B. Radulovića su otvoreni i inspirativni za dalja promišljanja o, vjerovatno za sada, najvećoj tajni Prirode, Boga i Kosmosa – Čovjeku.

Čedomir Čupić

OSTVARIVANJE LJUDSKIH PRAVA

(Goran Sekulović: „Crnogorski identitet“ - „Montenegrin identity“, „Društvo za očuvanje crnogorske duhovne baštine“, Podgorica, 2011)

Studio istaknutog publis- ciste dr Gorana Sekulovića "Crnogorski identitet", koja je osim na crnogorskem objavljeni i na engleskom jeziku ("Montenegrin identity"), predstavlja značajan i veoma koristan vodič kroz ovu ak-

tuelnu problematiku našega društva. Riječ je o ostvarivanju osnovnih ljudskih prava, koje savremena Crna Gora načelno prihvata i podržava, ali ne u svim segmentima ravnopravnog njegovanja vlastite duhovnosti. Kao što se vidi, predmet ove studije je današnji položaj obnovljene, istorijske, autokefalne Crnogorske pravoslavne crkve, koja još nema ni minimum uslova za život i rad u vlastitoj Državi, za koju se, na čelu Crnogorskog naroda, vjekovima borila, čijoj skorašnjoj punoj državnoj suverenosti je mirovorno i patriotski dala dosta doprinos. Uprkos takvim njenim istorijskim i savremenim zaslugama, uprkos njenom ekumenizmu i iskrenom suživotu sa drugim miroljubivim vjerskim organizacijama i konfesijama u

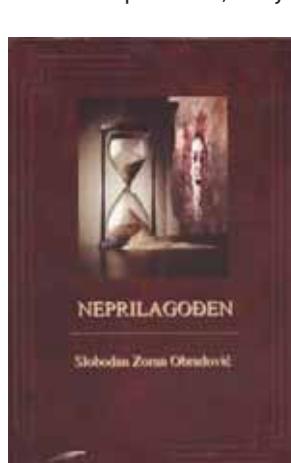
Crnoj Gori, Crnogorska crkva, kao i njeni vjernici i brojni poštovaoci – još se bori za elementarnu ravnopravnost, za pravo vršenja svoje duhovne misije u svojim, crnogorskim hramovima, koje još uvijek nezakonito "drže pod svoje" dijeceze Srpske svetosaviske crkve i ne dozvoljavaju da u njima služe i duhovnici Crnogorske crkve. U toj strpljivoj, miroljubivoj i pravdoljubivoj borbi, Crnogorska crkva dobija sve širi podršku multikonfesionalnih, humaniziranih građana Crne Gore, štampe i savremene istoriografije. Pregledi aktuelnih problema ove vrste uveliko pomažu da se što prije i što potpunije ostvare građanska i ljudska prava u proevropskoj Državi Crnoj Gori.

Sreten Perović

KORAČANJE KROZ SNOVE

(Slobodan Obradović: „Neprilagođen“, autorsko izdanje, Bijelo Polje, 2012)

Pisac započinje zbirku simbolično pjesmom – „Molitva ne za sebe“ – za njemu drage ljude, kao obredom ko-jim osveštava njihove puteve. Koračajući tako, on zastane plaćući za čovjekom punim zabluda, mržnje, očaja..., ne-moćan da ga zaustavi u nje-govom nerazumu. Svjestan njegove veličine, nalik zrcu prašine u vaseljeni ili soli u morskom plavetnilu, šalje

poziv da se osvijesti i shvati svoje mjesto u vremenu koje nepovratno otice, i da to što ima u sebi nosi dostojanstveno, te tako poručuje da se odustane od predrasuda, jer smo jednaki tek kad drugom pružimo ruku. I to je sasvim dovoljno da ne tražimo razlike među ljudima.

Svi oni dragi kojih više ne-ma i dalje su tu, u stihovima. I traju. Obradović se obraća pjesmi kao dragoj, miluje je, voli, daje joj sva svoja htjenja, strepnje, nadanja... Obraća se kao ptici što zatočena u kavezu traži svoj let i pronalazi ga, pa tako, veličanstvena, poleti u beskraj. Često ruka sama prenosi riječi iz srca i glave, a ponekad se one otmu i izjure napolje da po papiru prave ornamente koje vrije-me nikada neće moći oštetiti. Beznadežno svjestan prolaznosti, autor zna da pješčanik odavno curi i opominje da se staza kojom hodamo sve više sužava, a život – satire.

Treba naglasiti da poseb- nu ljestvu ovoj knjizi daju

pjesme u kojima je opisana žena i njena moć da lovca pretvori u plijen i da tako stojeći u mjestu, bez snage da bježi, pristaje da bude zatočnik ljudi.

Prozni dio ove knjige sastoji se od priča sa veoma raznovrsnim temama i stilovima pisana. Priča o dječaku koji na svoj način želi da bude kao drugi, ali neshvaćen, svoju avanturu završava ne-slavno, pisana je na duhovit način. Nasuprot njoj, mnoge priče prenose nam tužne sudsbine. Neki drugi svijet zvuči surovo nama koji ga ne razumijemo, nama koji smo ovovremeni, uskomisleni, omeđeni, a razbijanje predra-suda jeste nešto što bi trebalo da bude obavezno štivo u obrazovanju.

Otuda i poruka čitaocima: zakoračite hrabro u snove, onako kako nam je to Slobodan – Zoran Obradović pokazao u ovoj knjizi, za korak dalje i korak više.

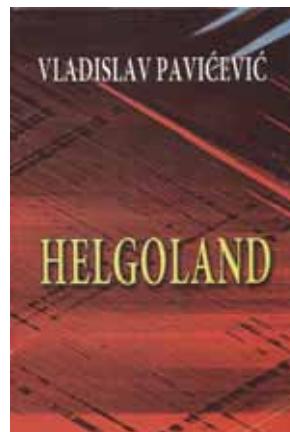
Branka Vojinović-Jegdić

FATAMORGANA ŽIVOTA

(Vladislav Pavićević: „Helgoland“, „Sekcija pisaca – radnika Crne Gore“, Podgorica, 2011)

Ovaj roman je poetska drama o poručniku Gurku iz Beograda, koji je zarobljen 1941. godine, kada je Kraljevina Jugoslavija palala pod okupaciju, i odveden na robiju u Njemačku, i Helgi, supruzi bogatog njemačkog generala Majnhoфа, vlasnika fabrike alkoholnih pića, koja je nakon muzevljive pogibije stupila u brak s Gurkom.

Pavićević nalazi veoma zahvalnu temu za svoj roman

"Helgoland". Darom odavno dokazanog i afirmiranog književnika, on stvara dramski čvor u kojem se smrt i život, sreća i nesreća, dobro i зло, radost i tuga, nalaze u tijesnim i uzajamnim dijalektičkim odnosima, i zapravo su očigledan i uvjerljiv poetski i tragični čvor.

Književnik Pavićević vaja plemeniti lik gde Helge. Ugradio je u njeno tjelesno i duhovno biće upravo one najtipičnije ljudske, najhumanije, intelektualne, moralne i fizičke crte sklopa ličnosti kakav je izgrađivan u bogatoj njemačkoj klasičnoj filozofiji i književnosti. Sve svoje postupke zasniva na logičko-misaošnim procesima, ne ogoljenih emocija, nego naprotiv, sa toplinom u srcu i duši, usmjerenim na precizno i tačno rješavanje životnih ciljeva.

Autor je oblikujući Helgin karakter, ono što se od pravog književnika i očekuje, ukazao čitalačkoj publici da pravi Njemci nijesu ni naci-

sti ni fašisti, ni gestapovci, nego narod koji je filozofski, umjetnički i naučno zadužio čovječanstvo velikim i ne-prolaznim vrijednostima. Fašizam i Hitler su tamna mrlja za Njemce, istorijski absurd ne samo za Njemce, nego i za one narode koji su se dobro-voljno uključili u nacističku mašineriju.

Gurko je ličnost koja je prihvatile sve vrline radnog i savjesnog građanina Njemačke i zato je, zajedno s Helgom, jedinstvena literarna ličnost za pamćenje. On nikada nije pomislio da se sveti za zlo koje su mu fašisti nanijeli. Od Njemaca i Helge naučio je Gurko da savjesno radi i da poštuje i cijeni ljude i njihov rad. Postao je Evropljanin. Uporno je savladao životne teškoće, posrtao i ustajao, istražao je i ugledao roditelje i brata. Živ čovjek može sve postići, a mrtav ni-šta.

Ljubomir B. Radulović

I MANASTIR I ŠKOLSKI ZAVODI

(Milenko Ratković: „Kultura Bara“, „Mediakult“, Bar, 2012)

Bogata kulturna istorija Bara seže još u rimsko doba. Zahvaljujući ranom otvaranju škola, tu su nastala naša najstarija naučna i književna djebla. Bar je, kao arhiepiskopski centar i sedište civilne vlasti, sa manastirima koji su istovremeno bili i školski zavodi, sa zanatskim radionicama, osobito klesarskim, bio važan intelektualni centar Zete. U knjizi „Kultura Bara“ Milenko Ratković priopovijeda o ljudima i kulturnim zbivanjima u prošlosti Bara. To je putovanje kroz vjekove, de svaka epoha

ostavlja jasne neuništive trage. Upravo ti tragovi našli su se u Ratkovićevoj knjizi. Svaki tekst predstavlja svjedočanstvo o istoriji kulture Bara. Redaju se zapisi o Ljetopisu Popa Dukljana, Zečaninu iz Krajine, događajima na dvoru Jelene Balšić, barskom školstvu kroz vjekove, legendarnom graditelju Radu Neimarju i drugim stvaraocima i prosvjetnim radnicima.

U mnogim biografijama primijenjen je umjetnički model priča, de se, pored opisa ličnosti, karaktera i drugih modела, koristi i dijalog kao motorički impuls u živosti priopovijedanja. Šenčeci likove svojih uglednih zavičajnika, Ratković se držao biografskog podatka kao neophodnog predloška za prikaz ličnosti. Pisac nas iznenadjuje jednostavnošću, gusinom teksta, lepršavošću i jasnoćom stila.

Ratković priopovijeda o tragičnoj sudbini dukljanskog kneza Vladimira, o kome su pisali mnogi, počev od nepoznatog Zečanina iz Krajine, koji na romanu nije zapisao svoje ime. Jedan dio tog romana Pop Dukljanin je unio u Barski ro-

doslov, koji uz Nestorov Kijevski ljetopis predstavlja početak sveukupne slovenske književnosti. Pošto ni autor Barskog rodotroša nije na djelu zapisao svoje ime, njemu je umjesto Grigor Grizogono, za vjećita vremena ostalo neodredeno ime Pop Dukljanin.

Vrijeme kada je Zetom upravljala crnogorska dinastija Balšić, Ratković zanimljivo opisuje kroz životopis Jelene Balšić, čija je prijestonica bila u Baru. Njen savremenik bio je legendarni graditelj iz narodnih pjesama Rade Neimar, rođeni Baranin. Pisac u literarnoj formi, kroz razgovor Jelene Balšić i njenog brata srpskog despota Stefana Lazarevića, predstavlja ta dva istaknuta stvaraoca toga vremena.

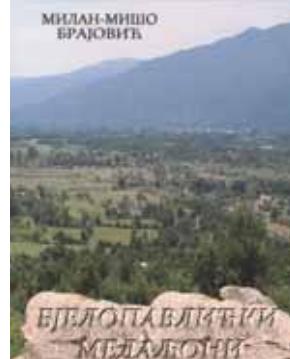
U pitanju je literarno obrađena i slobodno shvaćena kulturna istorija. Neke ličnosti koje su obilježile istoriju jer su činile kulturnu elitu, kao i one manje značajne koje su obilježile narodno šećanje – dakle, njihove lične sudbine – utkane su u istoriju grada i kroz njih autor sagledava kolektivnu prošlost.

Vesna Jovanović

ZAVIČAJNA ISTORIJA

(Milan – Mišo Brajović: „Bjelopavlički medaljoni“, autorsko izdanje, Podgorica, 2011)

Zavičajna istorija je sve više predmet obrade mnogih autora. Najviše knjiga posvećenih zavičaju odnosi se na istoriju, zatim na publicistiku, pa se tako dolazi i do takozvane fine literature. I knjiga

Milana – Miša Brajovića pripada tom korpusu.

Samo ono što je zapisano – napisano može biti pročitano i upamćeno. U tom smislu i ova knjiga je korak naprijed i stepenica ispred dosadašnjih koje je pripremio i objavio ovaj autor.

Ova knjiga je intrigantno komponovana. Inspiračija na vlastitu kreaciju. Svaki medaljon je priča za sebe. I svaki od njih zauzima mjesto u istoriji plemena. I podstiče – da se prikupljaju novi medaljoni. Ima ih više nenapisanih. To raduje stvarače, jer im pruža šansu da se i sami okušaju. Neka ih makar zabilježe, pa onda arhiviraju. A onda će neko, poput autora ove knjige, sve to sabrati i na-

pisati novu knjigu medaljona – ni manje značajnih, ni ljepe obrađenih.

Medaljoni ove knjige pokrivaju jedno značajno vrijeme: od perioda Nemanjića – sve do popularne Učiteljske škole u Danilovgradu 1919–1929. godine; ukupno 48 medaljona. Knjiga sadrži i dosta ilustrativnog materijala koji sasvim odgovara ukusu medaljona. I pomaže da se sagledaju mnoge nepoznate iz bogate istorijske prošlosti ovoga kraja.

Knjiga nije pregled istorije zavičaja. Više je istorijska čitanka. I vjerujem da će tako čitati i koristiti.

Zoran Lakić

Sedma berba koprive „Cetinje 2012“

MANIFESTACIJA PRIRODNE LJEPOTE I DUHOVNOSTI

U organizaciji Karnevalske družine „Đeca prirode“, „Zvezde“ sa Cetinja i Udrženja žena antifašista Crne Gore na više lokacija u prijestonici organizovana je VII berba koprive „Cetinje 2012“.

Povodom manifestacije, u OŠ „Lovćenski partizanski odred“ priređena je izložba dečijih likovnih radova i herbarija na temu „Zdravlje i ljekovito bilje“.

U konkurenciji dečijih likovnih radova prva nagrada

40. LIMSKE VEČERI POEZIJE KONKURS

1. Pravo učešća na konkursu imaju učenici srednjih škola sa prostora Srbije i Crne Gore. 2. Na konkurs se prijavljuje neobjavljen ciklus od pet pjesama.

sa naznakom ZA KONKURS, najkasnije do 10. oktobra 2012. godine.

4. Žiri će odabrati i nagraditi najbolje cikluse.

3. Radove kucane mašinom u četiri primjera i potpisane šifrom, kao i razrješenje šifre (u posebnoj koverti) slati na adresu: Dom kulture „Pivo Karamatićević“, 31330 Pribor,

Prva nagrada je štampanje zbirke poezije.

5. Završni programi manifestacije biće održani decemбра ove godine.

I ove godine nastavljena je lijepa tradicija jednodnevnih naučnih ekskurzija nagrađenih nikšićkih osnovaca. Obišli su praistorijsko nalazi-

šte Crvena stijena – Banjani, zatim jedini arboretum u Crnoj Gori – na obodu Grahovskog polja, kao i po poznatim rimskim mozaicima jedinstven istorijski spomenik Vile urbana u Risnu. Inicijator

nina.

Ove godine mladi nikšićki istoričari i umjetnici, učenici javnog likovnog časa,

likovnike nagrađuje jednodnevni ekskurzijama.

Arboretum sačinjava 127 vrsta egzotičnog drveća, žbunja i povijuša, od kojih su 94 alohtone vrste, dok su 33 autohtone vrste s naših pla-

mogli su da vide mozaike podova rimske Vile urbana, remek-djelo antičkih umjetnika iz trećeg vijeka.

Bl. Koprivica

Projekat „Beautiful Cetinje“

REKONSTRUKCIJA TRI ISTORIJSKA OBJEKTA

Na Cetinju je nedavno započeta rekonstrukcija bivšeg Britanskog poslanstva. To zdanje prvo je u nizu objekata koji će biti rekonstruisani tokom trajanja projekta „Beautiful Cetinje“, iza kojeg stoje

efikasnosti i radni angažman nezaposlenih stanovnika Cetinja. Tokom njegove prve faze biće rekonstruisana tri zdanja – uz britansko i rusko poslanstvo, i bolnicu „Danilo I.“.

Cijena započetih radova

– čija će potrošnja biti 'prepolovljena', a to će rezultirati godišnjim od 11.300 eura.

Znatan doprinos realizaciji projekta „Beautiful Cetinje“ pružili su i Zavod za zaštitu

Prijestonica Cetinje i Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP).

Projekat podrazumijeva rekonstrukciju objekata u istorijskom jezgru grada, uz primjenu mjeru energetske

iznosi 76.400 eura, a za povrat čitave investicije biće potrebno manje od sedam godina. Naime, po završetku rekonstrukcije, moći će se govoriti o izuzetnim uštedama, posebno u pogledu električne energije

spomenika kulture i Ministarstvo kulture Crne Gore, kao i Ministarstvo održivog razvoja i turizma, odnosno Ministarstvo ekonomije.

N. V.

UKRŠTENE RIJEČI BR. 137

VODORAVNO: 1. Ruski kompozitor, 13. Ime glumca Lancastera, 14. Crnačka duhovna muzika u SAD, 15. Dio Velike Britanije, 16. Bivši francuski biciklista, Bernar, 17. Grobna humka, 19. Fotografska svjetlosna jedinica, 20. Neophodan začin, 21. Vrsta artiljerijskog oruđa, 22. Aždaje, nemani, 24. Domaća životinja, 25. Rimski car, Marko Aurelije, 31. Nota solmizacije, 32. Vrsta sportskog čamca, 33. Prvo i 14. slovo abzuke, 35. Lična zamjenica, 37. Država u Africi, 38. Ruska pjevačica, Pugačova, 40. Legendarni bokser, Marčano, 42. Baklja, buktinja, 43. Planina u Slavoniji, 44. Gradska podzemna željeznica, 46. Ista slova, 47. Bara, blato, 48. Skijaška disciplina, 49. Njemački književnik, Erih Marija.

1	2	3	4		5	6	7	8		9	10	11	12
13				14					15				
16			17						18	19			
20		21				22			23	24			
25	26				27	28			29		30		34
30	31		32					33		34			
35	36		37					38	39				
40		41	42					43					
44			45	46			47						
48					48	49							

USPRAVNO: 1. Sveta ptica Starih Egipćana, 2. Ukupan potencijal naslijednih osobina, 3. Crnogorsko kolo, 4. Morski greben, 5. Vrsta luke tkanine, 6. Britanski filmski reditelj, Nikolas, 7. Nacionalni geografski institut (skr.), 8. Mjesto na ostrvu Korčula, 9. Novi vijek (skr.), 10. Čelična kasa, 11. Cirkuski glumac, 12. Identično, 17. Manekenka iz Engleske, Kejt, 18. Suprotni veznik, 21. Oznaka za tehnički nokaut u boksu, 23. Vrsta ptice grabljivice, 26. U arhivu, među spise, 27. Grad u Kamerunu, 28. Druga žena (uz prvu) u bigamnoj porodici, 29. Savezna država SAD, 30. Grad u Njemačkoj, 34. Deficit, 36. Britanski kompozitor i gitarista, Galager, 39. Dvorac francuskih kraljeva u Parizu, 41. Engleska plemićka titula, 43. Pomočni (skr.), 45. Oznaka za malu rokadu u šahu, 47. Auto oznaka za Leskovac.

Nikola Mirković

RJEŠENJE UKRŠTENIH RIJEČI BROJ 136 – VODORAVNO: Hijeronimus Boš, Asam, banje, hala, OPO, anketa, Koh, si, IMO, Eun, vi, Torkvato Taso, k, zi, Ibar, ŠA, b, am, štapin, ter, Lurd, irit, tire, uviri, TR, paroh, pasija, porast.

Prva grupa. Zadatak. Opisite odnos lirkog subjekta prema onome o čemu pjeva.

Druga grupa.

Zadatak. Opisite osećaje koje u vama izaziva pjesma.

Treća grupa.

Zadatak. Odredite glavne i sporedne motive u pjesmi.

Četvrta grupa.

Zadatak. Analizirajte odnos glavnoga i sporednih motiva u pjesmi, tj. njihovu međusobnu povezanost.

Peta grupa.

Zadatak. Pronadite riječi koje su u vama ostavile poseban utisak. Objasnite zašto.

Šesta grupa.

Zadatak. Otkrijte i protumačite osnovna osećanja i raspoloženja u pjesmi.

Primjer izgleda radnoga listića

Radni zadatak	Prostor za odgovor
---------------	--------------------

koje pojavе iz svoga okruženja pjesnik opisuje u pjesmi?

Nakon ovoga kraćega razgovora na tablu postavljaju bijeli papir na kojem su ispisani sadržaji kao podsetnik, a koji se odnose na odlike lirike kao književnoga roda.

Lirske vrste:

- ljubavna
- rodotujubiva
- izražavanje osećanja i misli lirkogasubjekta
- opisna
- odstupstvo događaja
- najčešće u formi stiha

Glavna aktivnost:

Lasguš Poradeci: „Kolo cvijeća“

Razgovor nastavljamo o simbolici naslova pjesme.

Naziv poezije „Kolo cvijeća“ simbolizuje kolo djevojaka sa selom. Upotrebljava se simbol kao književna figura. Pjesnik upotrebljava i metafore i personifikacije da bi opisao portret djevojke (sestre) kao i djevojačku igru po planinskim livadama.

Dalji tok razgovora usmjeravaju pitanja tipa:

1. Kako pjesnik doživljava ljubav?
2. Na koji način pjesnik povezuje ljubavna i rodotujubiva osećanja?
3. Argumentujte svoje mišljenje.
4. Pronadite najlepše figure u pjesmi. Objasnite njihovu umjetničku funkciju.
5. Koje su vam se pojedinosti iz opisa portreta djevojke dopale? Zašto?

6. Izdvojite vizuelne i akustičke slike u pjesmi. Protumačite njihovu umjetničku ulogu.

7. Odredite vrstu stiha, strofe i rime u pjesmi.

8. Otkrijte kako stih, strofa i rima utiču na ritam pjesme.

9. Izdvojite neku stilsku figuru i otkrijte njenu umjetničku funkciju u pjesmi.

10. Istražite u jeziku pjesme aforizme i druge elemente iz narodnoga jezika.

Uvodna aktivnost: Nakon što su učenici/učenice pročitali, u sebi, odломke iz poezije Lasguši Poradecija, započinjemo razgovor pitanjima kojima se predočavaju ciljevi časa. Prijevi postavljanja pitanja jedan od učenika čita pjesnikovu biografiju. Nakon toga jedan učenik ili učenica (može i nastavnik ili nastavnica) čita izražajno pjesmu „Kolo cvijeća“ uz muziku narodne pjesme sa CD-a.

TOK ČASA

Lazar Sotir Gušo (1889-1987), albanski pjesnik, poznat po pseudonimu Lasguš Poradeci, rođen je u Pogradecu, u Albaniji. Lasguš Poradeci je jedan od najvećih lirčara albanske književnosti. Pjevao je najviše o svojoj domovini Albaniji i ljubavi.

Godine 1933. izdata je njegova prva knjiga pjesama „Kolo cvijeća“, a 1937. godine njegova druga knjiga „Zvijezda srca.“ Poslije Drugoga svjetskoga rata, Lasguš Poradeci je nastavio svoj pjesnički rad, ali se bavio i prevodilaštvo. Poznat je i po svojim poemama.

U oba njegova poetska izdanja dominira ljubavna lirika. Lasguš pjeva o ljubavi ne samo kao emociji, nego i kao osnovnoj životnoj snazi, kao zemaljskoj i nebeskoj. Lasgušova ljubavna poezija se zasniva na jednome društvenome konceptu i moralu, koji proizlazi iz mjesnoga života i narodne tradicije.

Čas nastavljamo uvodnim pitanjima o doživljajima koje je na učenike/učenice ostavila pjesma.

Koji vam se stih najviše dopao? Zašto?

ZANASTAVU

Godina XIX // Septembar 2012 // Broj 143

Škola i život

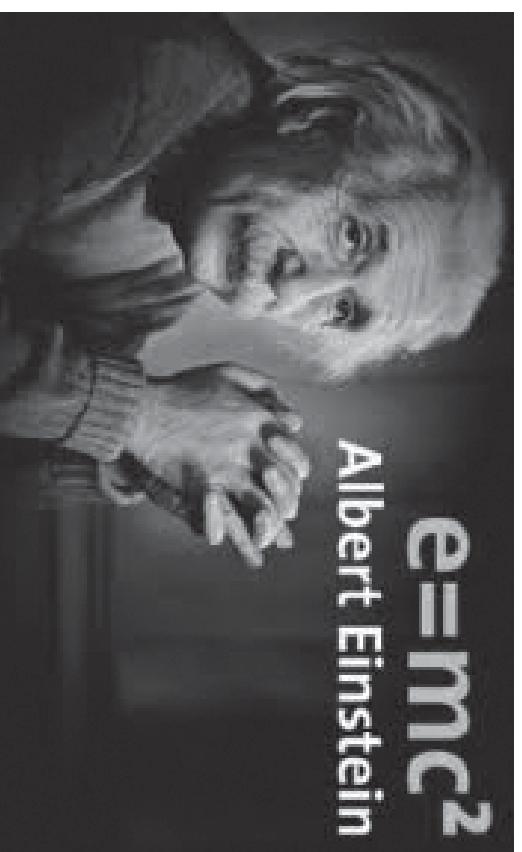
ENERGIJA SVUDA OKO NAS

(primjer preduzetničkoga učenja)

Preduzetništvo u školama. Osnovna škola „Oktoih“ jedna je od četiri škole iz Crne Gore i jedina iz Podgorice koja je uključena u međunarodni projekt (SEECEL) o preduzetničkome učenju za školsku 2011/2012. godinu. Naša škola je dobila zadatok da preduzetništvo implementira kroz prirodnu grupu predmeta. Tokom godine tim nastavnika/nastavnica i daka sproveo je niz aktivnosti koje pospešuju razvoj preduzetničkih kompetencija. Cilj projekta je naučiti decu da saraduju u timovima, da iskažu svoju kreativnost, pokazuju preduzetnički duh, da sami osmišljavaju, planiraju i preduzimaju različite aktivnosti u okviru zadatke teme. S druge strane, uloga nastavnika/nastavnice je da vodi učenike/učenice kroz sve faze projekta, da im bude mentor, voditelj i facilitator, a ne glavni izvor informacija. To se pokazalo kao dobra praksa, jer je kod đaka primijećen veći stepen samopouzdanja i mnogo više interesovanja i motivacije za rad nego kad je u pitanju klasična nastava.

Jedan od primjera preduzetničkoga učenja je ogledno predavanje „Energija svuda okonaš“ koje je realizovala prof. fizik Gordana Ćetković.

Priprema za čas se donekle razlikuje od uobičajene, jer je prilagodena duhu i trendu preduzetničkoga učenja.

$$E=mc^2$$

Albert Einstein

Prosečan uzrast učenika:	Trinaest godina
Datum održavanja časa:	19. mart 2012. godine
Uputstva za izradu domaćeg zadatka. Opisi:	
– devojčino duševno stanje,	
– odnos između njegina osećanja uzbudjenja i tuge,	
– način na koji se ova osećanja smjenjuju,	
– pronađi riječi kojima je dočarano to stanje.	

- definisati kriterijume na individualne i grupne nivoj objasniti njihov uticaj na životnu sredinu;
- utvrditi korake i rizike u rješavanju problema i dati primjer za svaki;
- razviti preduzetničku ideju;
- objasniti javna dobra i dati primiere.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Učenik/učenica treba da:

- shvatiti značaj energije u svakodnevnoj životu;
- razumijevati uticaj proizvodnje energije na životnu sredinu i značaj njene ekonomične upotrebe;
- navede primjere za obnovljive i neobnovljive izvore energije;
- kritički ocijeni prednosti i mane različitih izvora energije;
- izvede zaključak da se energetskim izvorom moraju koristiti razumno i ekonomično.

Nastavne metode:

- POSTERI – ilustracije obnovljivih i neobnovljivih izvora energije; PowerPoint prezentacije; video-materijal – DVD s edukativnim filmom o energiji; njenim izvorima i uštedi energije; CD-ROM s interaktivnim sadržajem o energetskim potencijalima naše planete (izvor: „Zeleni paket“ – REC (Regionalni centar za zaštitu životne sredine)); internet resursi – link www.cnti.info/energija/; nastavni listići, kolaž fotografija, brošura „ENERGY TOUR“ o energetskoj efikasnosti – „GTZ“ – Njemačkoga društva za energetsku efikasnost.

Aktivnosti učenika:

- Slušaju, diskutuju, polemisi, eksperimentišu, prezentuju materijal koji su prethodno pričuvili po upustvima nastavnika, analiziraju, komentarišu, kreiraju nove ideje.

UVOD

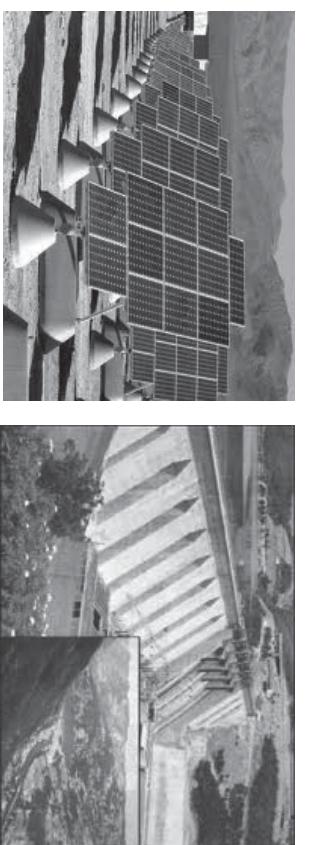
Učenici prate film na DVD formatu čije prikazivanje prate nastavnikovi/nastavničini komentari i pojašnjenja:

- Energiju i ljudske aktivnosti
- Izvore energije – obnovljivi i neobnovljivi
- Eksploatacija izvora energije
- Proizvodnja energije
- Transformacija energije u različite vidove
- Energetska efikasnost

Film i nastavnikovi komentari podstiču učenike na razmišljanje i debatu.

Razrada časa:

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

ZNANJA:

- definisati kriterijume na individualne i grupne nivoj objasniti njihov uticaj na životnu sredinu;
- utvrditi korake i rizike u rješavanju problema i dati primjer za svaki;
- razviti preduzetničku ideju;
- objasniti javna dobra i dati primiere.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

Ishod učenja:

- pokazati sposobnost individualnoga rada i rada u timovima;
- pokazati sposobnost za kreativno i inovativno razmišljanje;
- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena sredstva i kompetencije.

VJEŠTINE:

- pokazati vještine planiranja, delegiranja i vođenja tokom grupnoga rada;
- odrediti ekološke posljedice njihovih akcija;
- ocijeniti sopstvena s

polovinu ugla od 75^0 s tjemenom D i krakom DA.

U prešeku kraka ta dva ugla je tačka C. Presek simetrale duži CD i duži AD je tačka B. Posmatrajmo ΔABC .

Opisimo kružnicu oko trougla. Obim te kružnice je za približno 1,5 % svjeje dužine manji od duži AQ. Takođe važi da je duž AQ za približno 1,5 % svoje dužine veća od obima kružnice (ovo protizlazi iz „dobre“ aproksimacije broja π brojem π_n)

Na primjer, ako duž AQ ima dužinu 1000 m, tada bi ovim postupkom

dobili kružnicu čiji je obim veći od 998,5 m.

Trougao ABC (slika 8) karakterističan je po tome sto su mu uglovi $\alpha = 45^0$, $\beta = 75^0$, $\gamma = 60^0$ pa iz **naponene** 1 u tekstu kojijoj prethodi slijedi da je zbir dvije njegove manje stranice približno jednak poluobimu njemu opisaner kružnici, tj.

$$AB + BC = r\sqrt{3} + r\sqrt{2} = r(\sqrt{3} + \sqrt{2}) = r\pi_n$$

Ovo možemo pokazati i na drugi način (ne pozivajući se na **naponenu** 1).

Ako trouglu čiji su uglovi 45^0 , 75^0 i 60^0 opštemu krug

poluprečnikar i spojimo njegovu tjemena s centrom kruga, tada iz

odnosa periferijskih (centralnih) uglova zaključujemo da je $AB = r\sqrt{3}$,

$BC = r\sqrt{2}$, a može se pokazati da važi i $AC = r\frac{\sqrt{6} + \sqrt{2}}{2}$

kao i niz interesantnih tvrdjenja vezanih za pomenuuti trougao.

Postoji još puno mogućnosti za primjenu ove aproksimacije, npr. za izračunavanje površine lopte pri crtanju trigonometrijskih funkcija itd.

Možda se ovom aproksimacijom može objasniti „misterija broja π “ kod

Keopsove piramide.

Odnos broja π i prirodnih brojeva 1, 2 i 3

Kao dodatak nudimo i jedan zadatak slične tematike ali koji ne koristi pomenuuti aproksimaciju.

Tvrđenje:

U krug, poluprečnika r , mogu se upisati mnogouglovi čije su površine redom: $r^2, 2r^2, 3r^2$.

.....

PËRGATITJA PËR ORËN MËSIMORE PASQYRË NGA LËNDËA GJUHË SHQIPE DHE LETËRSI

Nr. rendor: 110
Lëndë: Gjuhë shqipe dhe letërsi

Data e mbajtjes së orës: 24.4.2012
Klasa/parallelja: IX-3

Njësia mësimore: Interpretimi i poeziës „Valjja e luleve“ të Lasgush Poradecit.
Arsimitare e lëndës: Sahibe Hoxha

Nacionet dhe termat: literika, poezia literika

Qëllimet operative: Njësëshkencëska duhet të dijë të tredoje për strukturën tematike, ideore dhe të motiveve të poeziës literike. Në shembullin e dhënë të tekstit lettar të zbulojë karakteristikat e literikës së gjини.

Koha e realizimit: ora 11:00th – 11:45th

Standarti i njohurive: I plotësognë në një nivel të mesëm standardet dhe qëllimet e njohurive.

Format e punës: - frontale; - individual; - në grupe; - të kombinuara.

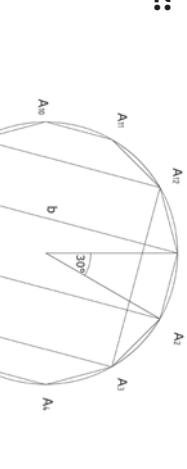
Metodat mësimore: me monolog, me dialog, metoda e punës me testin, demonstrative, diskutim.

Mjetet mësimore: Libri i leximit, fleta mësimore, kompjuteri, CD me muzikë, një karton i bardhë, incizim, lapa me njyra.

Aktvititetet e nxënësve:

Nxënësit/Vnxënëset më parë lexojnë me vete poezitë zgjedhura nga vepra e shkrimitart dhe pastaj një nxënës/nxënëse lexon bukur dhe me ndjenjë poezinë „Valjja e luleve“, nën tingujt e muzikës popolare. (Në vend të

Dokaz:

Konstruišmo pravilan chvanaestougao $A_1A_2A_3...A_{11}A_{12}$ upisan u krug poluprečnika r (konstrukcija je veoma jednostavna ako npr. postavimo normalne prave kroz centar kruga a zatim koristimo šestar, otvor poluprečnika i spojimo dobijene tačke).

Pravougaonik $A_1A_2A_7A_8$ ima stranicu $a = r\frac{\sqrt{6} - \sqrt{2}}{2}$ i $b = r\frac{\sqrt{6} + \sqrt{2}}{2}$

(što nije teško pokazati koristeći sin 15^0 i cos 15^0).

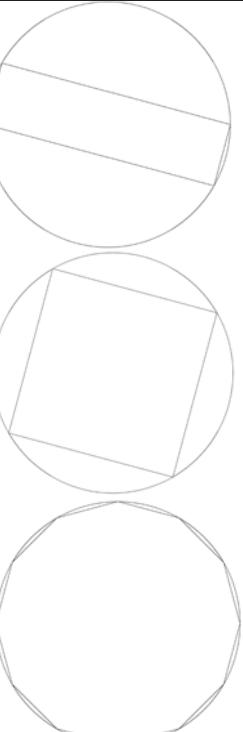
Površina pravougaonika je: $P_1 = ab = r\frac{\sqrt{6} - \sqrt{2}}{2} \cdot r\frac{\sqrt{6} + \sqrt{2}}{2} = r^2 \cdot \frac{6 - 2}{4} = r^2$

Kvadrat $A_1A_2A_3A_{12}$ ima stranicu $r\sqrt{2}$ pa je njegova površina: $P_2 = 2r^2$

Dvanaestougao $A_1A_2A_3...A_{11}A_{12}$ ima površinu: $P_3 = 12\frac{1}{2}r^2 \sin 30^0 = 12\frac{1}{2}r^2 = 3r^2$

Površina kruga je: $P_4 = r^2 \pi$

Ako za uzmu dužinu 1 to su površine pomenutih figura redom: 1,2,3,i π

- Što je energija?
- Da li se stvara energija?
- Navedite neke aktivnosti za koje koristimo energiju.
- Koje vrste energije postoje?
- Imenujte neke izvore energije.
- Iznesite svoje mišljenje o tome da li će se energija u budućnosti „istrošiti“.

2. Objasnjenje o uticaju svih tipova energije na životnu sredinu kroz cijeli proizvodni ciklus energije, od ekstrakcije do potrošnje, a uz naglasak na očuvanje životne sredine (Video-materijal iz „Zelenog paketa“ uz adekvatan i detaljan nastavnik/nastavnicički komentar).

3. Eksperimentalni rad (učeniči/učenice demonstriraju oglede vezane za transformaciju različitih oblika energije).

4. Prikazivanje video-materijala „Komercijalni vidovi energije“, nakon čega slijedi diskusija o istome.

5. Analiza negativnih efekata mnoštva aktivnosti koje prate proizvodnju energije uključujući:

- ruderstvo
- eksploataciju fosilnih goriva
- nuklearne elektrane i radioaktivni otpad
- velike brane i hidroelektrane
- primjere efekata u Crnoj Gori (TE „Pljevlja“, HE „Piva“, HE „Perućica“)

Napomena: Sve ove aktivnosti u većoj ili manjoj mjeri prati efekat staklene bašte, odnosno globalno zagrijavanje kao direktna posljedica ispuštanja štetnih gasova u atmosferu, a koji su produkti proizvodnje energije iz neobnovljivih izvora energije.

6. Prikazivanje interaktivne prezentacije „Energija“ sa CD-ROM-a iz „Zelenog paketa“

7. Prikazivanje materijala „Energija svuda oko nas“ preuzetoga s linka – www.cnti.info/energija/ (ovoje izuzetno atraktivan materijal sa zanimljivim edukativno-vizuelnim rješenjima, posebno osmislijen kao pomoć nastavnicima u relaciji ove nastavne teme). (Autor sajta je Ivan Đisalov, nastavnik TIIO u Osnovnoj školi „Petar Drapšin“ Beograd)

8. Prezentovanje dva video-išečka „Kako štedeti struju?“, nakon čega nastavnik/nastavnica dijeli đacima brošuru o energetskoj efikasnosti – štednji energije i informativni list o obnovljivim izvorima energije (brošura, kao i ostali materijali, dobijena je ljudznoštu zaposlenih u „GTZ“-u, a informativni list je dio paketa Regionalnoga centra za zaštitu životne sredine koji poseđuju škole i može se za vrijeme nastavki kad god se za tim ukaze potreba i iz drugih oblasti, npr. biologije, hemije, geografije. Nastavnik koji je relizovao ovaj čas je ujedno i trener za „Zeleni paket“).

Primirni štednji iz brošure:

- hlađenje kuća prirodnim ventilacijom (cirkulacija vazduha);
- održavanje klima-uredaja (zamjena filtera i čišćenje unutr. i spolj. jedinica);
- ne otvarati prozore i vrata stana/kuće dok je klima-uredaj u funkciji;
- pravovremeno odleđivanje frižidera i zamrzivača;
- podešavanje bojlera na temperaturu između 50^0C i 60^0C ;
- gašenje nepotrebne rasvjete i veći stepen korištenja prirodnoga svijetla;
- biranje efikasnijih uređaja s oznakom **A** energetskega razreda.

9. Razmatranje glavnih ideja iz video-materijala i brosure i osmišljavanje novih
Npr. prethodnomre dodati i ideje učenika:
– dimenzioniranje sjajulica prema potrebi prostorije i zamjena klasičnih sjajulica štedljivim;
– kuvanje jela pod poklopcom (ušteda 20 %);
– upotreba mašine za pranje suda samo u punome kapacitetu popunjenoosti;
– peglanje na odgovarajući temperaturi, obavezno na pari itd.

SAVETI ZA MALLE PREDUZETNIKE:

Domaći rad:
Podijeliti učenike u četiri grupe da u periodu od 10 dana prikupe informacije i video-materijal za četiri teština, demonstrativne, diskutivne.

- 1) Energija vjetra
- 2) Solarna energija
- 3) Geotermalna energija
- 4) Biomasra

i pripreme se za prezentovanje na času.

Aktvititetet e nxënësve:
Nxënësit/Vnxënëset më parë lexojnë me vete poezitë zgjedhura nga vepra e shkrimitart dhe pastaj një nxënës/nxënëse lexon bukur dhe me ndjenjë poezinë „Valjja e luleve“, nën tingujt e muzikës popolare. (Në vend të

